

**FILOZOFICKÁ FAKULTA UNIVERZITY PALACKÉHO
V OLOMOUCI
KATEDRA SLAVISTIKY
SEKCE UKRAJINISTIKY**

**ПРОЦЕС ТЕРМІНОЛОГІЗАЦІЇ МОЛОДІЖНОГО СЛЕНГУ
(НА МАТЕРІАЛАХ УКРАЇНСЬКОЇ ТА ЧЕСЬКОЇ МОВИ)**

**PROCES TERMINOLOGIZACE MLÁDEŽNICKÉHO SLANGU
(NA MATERIÁLECH UKRAJINŠTINY A ČEŠTINY)**

**PROCESS OF TERMINOLOGIZATION OF YOUTH SLANG
(BASED ON THE MATERIALS OF THE UKRAINIAN AND CZECH
LANGUAGES)**

VYPRACOVALA: Bc. Kopyshchuk Oksana

VEDOUCÍ PRÁCE: Mgr. Cholodová Uljana, Ph.D.

Olomouc 2024

Čestné prohlášení

Prohlašuji, že jsem diplomovou práci vypracovala samostatně a uvedla jsem všechny použité prameny.

V Olomouci, ...

Podpis

Poděkování

Ráda bych poděkovala Mgr. Uljaně Cholodové, Ph.D. za odbornou pomoc, konzultace, cenné inspirativní rady, které mi během psaní diplomové práce poskytla. Také bych chtěla vyjádřit poděkování své rodině za neustálou podporu po celou dobu mého studia.

ЗМІСТ

ВСТУП	6
РОЗДІЛ I. ЛЕКСИКА У ФУНКЦІОНАЛЬНО-СТИЛІСТИЧНОМУ ПЛАНІ.....	9
1.1. Поняття лексики та історія становлення лексикології як науки.....	10
1.1.1. Функціональна лінгвістика та функціональна лексикологія у сучасному українському мовознавстві.....	11
1.1.2. Зіставна лексикологія та словниковий склад мови	12
1.1.3. Підходи українських та чеських мовознавців щодо класифікації лексичних одиниць.....	13
1.1.4. Поняття стилістики, історичні передумови виникнення та напрямки дисципліни	16
1.1.5. Функціональна стилістика в українській та чеській мовах	17
1.1.6. Функціонально-стилістичне розмежування лексичних одиниць в досліджуваних мовах	18
1.1.7. Проблема найменування стилістично-обмеженої лексики в функціональній стилістиці.....	19
1.1.8. Окреслення рамок терміну „сленгізм“ в українському мовознавстві	20
1.2. Поняття „молодь“ в українській та у чеській культурах.....	22
1.3. Проблема термінологізації сленгових назв	25
1.3.1. Багатозначність терміна у сучасному українському та чеському мовознавстві та визначальні характеристики термінів.....	26
1.3.2. Процес виникнення термінів та стисла історія термінотворення.....	28
1.3.3. Класифікація термінів та їх структура	30
1.3.4. Граматична характеристика і словотвір термінів у загальних рисах	31
1.3.5. Важливість кодифікації у процесі термінологізації.....	34
1.3.6. Історія становлення кодифікації в українській та чеській мовах	35
1.4. Тенденція утворення молодіжного сленгу в Україні та в Чеській Республіці.....	36
РОЗДІЛ II. МОЛОДІЖНА ЛЕКСИКА В УКРАЇНСЬКІЙ ТА ЧЕСЬКІЙ МОВАХ	39
2.1. Молодіжна лексика в українській мові	39
2.1.1. Англіцизми, які вживає молоде покоління	40
2.1.2. Лексичні одиниці, які виникли за допомогою універбізації	62
2.1.3. Лексеми, які утворені за допомогою основоскладання або словоскладання	63
2.1.4. Лексичні одиниці, зокрема, назви професій	64
2.1.5. Лексичні одиниці з арготу, які перейшли у повсякденний ужиток.....	67

2.2. Лексичні одиниці не лише молодіжного сленгу, які виникли під час війни.....	74
2.2.1. Слова, які змінилися у значенні під час війни в Україні	78
2.2.2. Неологізми, які виникли під час війни	81
2.2.3. Застарілі або маловживані слова, які є актуальними у сьогоденні.....	85
2.2.4. Крилаті вислови, які є відбитком повномасштабного вторгнення	86
2.2.4.1. Неологізми, якими виражається ставлення до ворожої країни.....	90
2.3. Молодіжна лексика в чеській мові	91
2.4. Порівняння вибраних лексем у досліджуваних мовах	96
ВИСНОВКИ.....	102
RESUMÉ.....	105
ANOTACE.....	113

ВСТУП

У повсякденному й сучасному темпі життя мало що стоїть на місці й дотримується стандартів, унормованості та офіційних правил. Усе це певним чином відображається у мові, адже це така система, у якій відзеркалюються усі людські радощі та трагедії, виражається увесь спектр емоцій та почуттів. Людина всі емоції відчуває всередині себе, так само, як і мовні засоби можуть змінюватися всередині певної лексеми, коли за допомогою словотворчих формантів утворюються нові лексичні одиниці. Усі людські та технічні процеси й прогресивні зміни ми висловлюємо за допомогою мовних засобів, емоційно-нейтральних чи стилістично-забарвлених. Відповідним чином це позначається і на мовних одиницях, які ми використовуємо для вираження своїх почуттів, переживань та емоцій.

Наше дослідження спрямовано на аналіз молодіжної лексики, адже молодь це саме той пласт суспільства, який завжди хоче відокремитися від інших, бути в стрімкому русі, як найточніше та найкраще передати всю інформацію за допомогою цікавих, нових та водночас лаконічних лексичних одиниць. Питання культури спілкування з людьми завжди має вагоме значення, так само, як і питання сленгу. А хто ж буде найбільш активно використовувати сленгізми, як не молодь? Також стрімка діджиталізація сприяє появі в мові великої кількості одиниць сленгу, жаргону, також засобів заниженої лексики побутового мовлення та розмовної. Відповідно, словниковий склад української, чеської мови, як і будь-якої іншої розвиненої мови, становить не тільки лексика загального вжитку, а й лексика, яку ми називаємо стилістично обмеженою. Особлива увага у цій роботі присвячена класифікації сленгових назв, які не завжди підпорядковуються процесу термінологізації.

Актуальність вибору такої теми дипломної роботи зумовлено недостатньою кількістю досліджень різновидів жаргонних підсистем, серед яких чільне місце посідає український та чеський молодіжний сленг, зокрема стрімкою активізацією стилістично-обмеженої лексики та недостатнього вивчення термінологізації сленгу. Також неабияку увагу зосереджено на лексичних одиницях, які виникли під час повномасштабного вторгнення в Україні, адже цей суспільно-політичний процес відображається у мовних засобах обидвох країн.

Об'єктом дослідження є український та чеський молодіжний сленг.

Предметом дослідження є лексичні засоби молодіжної лексики на матеріалах з української та чеської мов, її термінологізація та кодифікація.

Метою дослідження є аналіз лексичних одиниць та процесу термінологізації, а також порівняння молодіжної лексики в українській та чеській мовах.

Ми поставили перед собою такі завдання:

- проаналізувати особливості функціонування лексики з оглядом на засади функціональної граматики;
- встановити основні чинники, які впливають на класифікацію лексичних одиниць;
- дослідити особливості соціального поділу лексики та виокремити підходи щодо термінологізації;
- розглянути вагомі питання щодо системи кодифікації та особливості стилістично-обмеженої лексики.

Під час написання роботи ми використовували такі методи дослідження: метод аналогії, суцільної вибірки, зіставний, аналізу, порівняння та узагальнення.

Робота складається із двох розділів, які поділено на підрозділи. У першій частині зосереджено теоретичні напрацювання, де розглянуто лексику та стилістику, сконцентровано увагу на зіставній лексикології та підходах мовознавців щодо класифікації лексичних одиниць, вивчено проблему найменування стилістично-обмеженої лексики. Неабияку увагу зосереджено на розгляді цієї теми з кута зору функціонального підходу, зокрема функціональної лінгвістики, функціональної славістики та функціонально-стилістичного найменування лексичних одиниць. Нами було досліджено проблему такої стилістично-обмеженої лексики, як сленг та проблему термінологізації та кодифікації лексичних одиниць. Також було проаналізовано значення слова *молодь* – які вікові категорії у ньому вміщено.

Перший розділ слугує фундаментом другого, тобто практичного. У цьому розділі було розглянуто лексичні одиниці молодіжного сленгу, розподілено їх за різними категоріями та підкатегоріями. У цих одиницях, де це було можливо, було визначено словотвірні форманти, за допомогою яких ці лексеми усталилися у молодіжному сленгу. В період повномасштабного вторгнення Росії, *молодь* найбільш експресивно висловлюється про ці події та водночас відбувається процес утворення нових сленгових одиниць, які мають значне емоційне забарвлення, тому ми вважаємо за доцільне хоча б частково опрацювати такий мовний матеріал. Нами було проаналізовано й лексичні одиниці чеського сленгу та здійснено порівняльний аналіз лексем з обох мов, які є предметом нашого дослідження.

Вважаємо, що практичне значення цього дослідження полягає у тому, що матеріал може стати у пригоді лексикографам при укладанні словників, також зацікавити перекладачів, допомогти у деяких питаннях вчителям та викладачам або додати інформацію усім, хто працює з українською та чеською мовами. Посприяє розумінню культурних та соціальних аспектів молодіжної комунікації й причини виокремлення цього соціолекту. Сподіваємося, що наша робота може бути корисною під час створення навчальних матеріалів, також для вивчення молодіжної лексики.

РОЗДІЛ I. ЛЕКСИКА У ФУНКЦІОНАЛЬНО-СТИЛІСТИЧНОМУ ПЛАНІ

Мова є системою знаків, які призначені для обміну та врегулювання змісту людської свідомості, тобто розуміння та мислення, також мова є множиною комунікативних, які виражаються та врегульовуються різними структурними закономірностями тієї чи іншої мовної системи. Під розумінням маємо на увазі таку взаємодію, під час якої відбувається взаємний обмін інформацією та спонукає до діалогу. На основі власних думок людина може збагнути свій зв'язок зі світом та спільнотою, це один з видів діяльності людського мозку, яка відображає як власне пізнання, так і пізнавальний процес усього людського роду. На противагу мові виступає мовлення, яке розуміємо як засіб або компетенцію використання мови людиною та за потреби зображує комунікантів у певній комунікативній ситуації. Поняття „мова“ та „мовлення“, хоч і мають певні відмінності, але тісно пов'язані між собою, адже в основі мови, засоби якої фіксуються у словниках, довідниках та ін., а також використовуються у процесі мовлення, є лексичні одиниці обмеженого використання за різноманітними сферами людської діяльності. А тому ми для певної розмови використовуємо лише ті слова, які потрібні нам для конкретної ситуації. Проте, безліч слів залишаються для нас невідомими, маловживаними, оскільки не стосуються нашого кола інтересів, не виникає такої потреби вживати згадані мовні засоби. З цим питанням у сучасній лінгвістиці пов'язана теорія дискурсів, тобто така, що „заснована на ідеї про те, що соціальний світ формується дискурсом за допомогою значень“.¹

Лексика – це один із ключових компонентів мови, який визначає її багатогранність, варіативність значень мовних засобів та їх здатність виражати різноманітні думки, поняття і почуття. Слова відіграють важливу роль у спілкуванні і через них виражається унікальний характер кожної мови. Вони відображають культурний контекст та особливості національного менталітету, сприяючи формуванню національної ідентичності. Завдяки лексемам ми можемо передати образ світу, притаманний конкретній культурі і вони є виражальними засобами прямих і непрямих значень у пізнанні навколишнього середовища, також характеризують особливу неповторність кожної мови. Лексичним складом мови опікується така мовознавча дисципліна як лексикологія. Це розділ лінгвістики, що досліджує словниковий склад певної мови. Словниковий запас або лексика мови включає в себе „не механічну

---

¹ ЙОРГЕНСЕН, Марианне В., ФІЛЛИПС, Луїза Дж. *Дискурс-аналіз. Теорія і метод*/ Пер. с англ. — 2-е изд., испр. — Х.: Изд-во «Гуманитарный центр», 2008, с. 26.

множину слів, властивих мові на відповідному етапі її функціонування як засобу спілкування, а упорядковану за певними закономірностями лексико-тематичну систему², тобто всі слова та вирази, які використовуються в цій мові. Слово є складною та багатоаспектною одиницею мови, і його дослідження відбувається в різних галузях мовознавства, таких як семасіологія (вивчення значень), стилістика (вивчення стилів використання слів), етимологія (походження слів), ономастика (вивчення назв), лексикографія (створення словників) і, звісно, в лексикології. Слова, що існують у мові, формують її словниковий запас. Кількість слів у мові може бути значною: наприклад, кожна розвинена мова має від 100 до 400 тисяч слів, а разом із власними назвами ця кількість може сягати приблизно 10 мільйонів.

1.1. Поняття лексики та історія становлення лексикології як науки

Поняття „лексики“ можна знайти у *Академічному тлумачному словнику української мови (1970–1980)*, де бачимо такі дефініції:

1. „Сукупність слів певної мови, її окремих сфер чи діалектів.
2. Словниковий склад твору або творів будь-якого письменника. У цій роботі ми звертаємося до першого тлумачення цього терміну, а також до лексикології, як розділу мовознавства, що вивчає лексику, тобто сукупність слів певної мови.“³

Якщо поглянемо на хронологію утворення терміну *лексикологія* та визнання як самостійного розділу мовознавчої дисципліни, то побачимо, що це доволі молода дисципліна, яка виокремилася значно пізніше, ніж граматики або інші розділи мовознавства. Згідно з нашими даними, термін „лексикологія“ вперше обґрунтовано у *Енциклопедії, або Тлумачному словнику наук, мистецтв і ремесел*,⁴ що видавалася з 1751 по 1772 рік під керівництвом Д. Дідро та Л. Д’Аламбера.

Так само, як і до більшості наук, для вивчення лексикології можемо застосовувати як діахронний, так і синхронний підхід. Для діахронного або історичного підходу характерне вивчення закономірностей зародження, формування та розвитку цієї дисципліни від найдавніших часів до сьогодення. Для синхронічного підходу,

---

² *Сучасна українська літературна мова: Підручник* / А.П. Грищенко, Л.І. Мацько, М.Я. Площ та ін.; За ред. А.П.Грищенка. — 3-є вид., допов. — К.: Вища шк., 2002, s. 95

³ *Словник української мови Академічний тлумачний словник (1970—1980)*. In: Sum.in.ua [online]. [cit. 2022-11-14]. Dostupné z: <https://sum.in.ua/s/leksyka>, <https://sum.in.ua/s/leksykologhija>.

⁴ *Літературознавча енциклопедія: у 2 т.* / авт.-уклад. Ю. І. Ковалів. — Київ : ВЦ „Академія“, 2007. — Т. 1 : А — Л. — С. 550-551. Dostupné z: <https://1url.cz/91LaX>.

тобто описового, більш характерне вивчення властивостей словникового складу, значення слова, відношення між групами слів.

1.1.1. Функціональна лінгвістика та функціональна лексикологія у сучасному українському мовознавстві

Для глибшого розуміння лексичних одиниць, як засобів мови, ми вважаємо за необхідне, насамперед, звернутися до такої дисципліни, як функціональна лінгвістика. Під терміном „функціональна лінгвістика“, який ще має назву „функціоналізм“, розуміємо сукупність шкіл і напрямів, які характеризуються переважною увагою до вивчення функціонування мови як засобу спілкування. Вважається, що такий розділ лінгвістики сформувався як напрям у червні 1976 року. Це також дата створення Міжнародного товариства функціональної лінгвістики у Франції, членами якої були такі вчені, як А. Мартіне, М. Мамудян, Ж. Мунен, Е. Бюйсанс, Дж. Харві та ін. Цей напрям сформувався на протигагу альтернативному дескриптивізму Л. Блумфільда і глосематиці Л. Єльмслева. Варто зазначити, що вагомий внесок у функціональну лінгвістику має Празька лінгвістична школа на чолі з Вілемом Матезіусом. Саме у *Тезах Празького лінгвістичного осередку* в 1929 році було проголошено, що основним принципом функціональної лінгвістики є розуміння мови як системи у її цільовому призначенні.⁵ Таким чином, аналіз не лише мови загалом, але й окремих мовних одиниць має зосереджуватися на ролі цієї мовної одиниці у комунікації. У функціональній граматиці об'єктом дослідження є функції морфологічних і синтаксичних, рідше лексичних, одиниць. Функціональна граматика надає величезне значення граматичним формам та інструментам побудови слів, а менше функціональності додається лексичному потенціалу, коли значення змінюється не під впливом морфем.

При розгляді лексикології у функціонально-семантичній площині варто визначитися із відповідями на запитання „чому?“ та „як?“⁶, адже головним у функціональній граматиці, зокрема і у функціональній лексикології, є дослідження мовних явищ з точки зору їх комунікативної функції. У нашій роботі ми звертаємо

---

⁵ КОЧЕРГАН, Михайло Петрович. *Загальне мовознавство : Підруч. для студ. філол. спец. ВНЗ. – 2. вид., випр. і доп.* – К.: Видавничий центр "Академія", 2006, с. 158, с.181

⁶ Z lekce č. 2 z předmětu *Kapitoly z funkční gramatiky*, jež přednáší paní profesorka Arkhanhelska Alla, působící na UPOL, Katedra slavistiky, sekce ukrajinistiky

увагу на зіставну лексикологію у функціонально-стилістичному плані, адже робота базується на лексичних матеріалах не лише з української, а й із чеської мови.

1.1.2. Зіставна лексикологія та словниковий склад мови

„Зіставна лексикологія досліджує словниковий склад двох чи більше мов із метою виявлення структурно-семантичних подібностей і відмінностей між ними або з метою виведення спільних семантичних закономірностей.“⁷ Під час дослідження такої лексикології у функціонально-стилістичному плані нам важливо оперувати конкретними відповідями, який результат можемо отримати, якщо використовуємо певний лексичний елемент, а, також, як цього результату можливо досягти та які закономірності та властивості можна виявити, під час ретельного аналізу виникнення, існування та призначення конкретного мовного елемента. Варто приділити увагу й відповіді на запитання, як саме утворилися певні лексичні одиниці, які історичні передумови сприяли тому, щоб певне слово актуалізувало своє значення чи утворилася нова лексична одиниця, також за допомогою яких морфем утворилося слово. Важливо зазначити, що всі дослідження ми проводимо з оглядом на контекст, який є невід’ємною складовою пазлу в функціональній лексикології. Ми досліджуємо мовну одиницю у складі більш цілого, наприклад, словосполучення чи речення, з орієнтацією на синтаксичну позицію цієї лексеми. Це важливо усвідомлювати, що для такого аналізу ми не відмежовуємо лексичну одиницю від контексту, адже мова – це система, знаряддя та інструмент, яким ми реалізуємо конкретну нашу мету в різних сферах людської діяльності та, для якісної й успішної такої реалізації, маємо спілкуватися не окремими словами, вирваними з контексту, а пов’язаними зі змістом та логічною послідовністю реченнями чи висловлюваннями, на основі яких ми можемо здійснити найбільш точний аналіз лексичних елементів. Питанням функціональної лексикології в радянському мовознавстві займалася Арутюнова Н. А. та у сучасному українському мовознавстві ним оперують Космеда Т. А., Бацевич Ф.С..

Щодо лексикології, також варто зауважити те, що ядро словникового запасу є основним лексичним фондом мови, яке, як правило, наповнене немотивованими, простими словами. Тобто йдеться про тзв. незмінний словниковий запас, який включає в себе різні найменування, наприклад, членів сім’ї, стосунків, часу, кольорів, почуттів, процесів та різних видів діяльності, наприклад: *вода, дитина, будинок, вулиця,*

---

⁷ КОЧЕРГАН, Михайло Петрович. *Загальне мовознавство : Підруч. для студ. філол. спец. ВНЗ. – 2.вид., випр. і доп. – К.: Видавничий центр "Академія", 2006, с. 181.*

проспект, яскравий, важкий, писати, біля в українській мові та *voda, dítě, dům, ulice, třída, pestrý, těžký, psát, vedle* у чеській мові. Згідно з даними НАН України, сучасна українська мова містить приблизно 256 тисяч слів,⁸ а у чеській мові у *Příručním slovníku jazyka českého* (укр. *Підручний словник чеської мови*), вказана приблизна кількість 250 тисяч слів.⁹ Тоді постає питання, чи дійсно в середньому один громадянин тієї чи іншої країни активно використовує згадану кількість лексичних одиниць? Наша думка схиляється до варіанту, що ні. У середньому, словниковий запас людини коливається у межах 20–40 тисяч слів. При цьому в центрі лексико-семантичної системи перебуває орієнтовно п'ята частина лексем від загальної кількості. Тобто кількість найнеобхідніших слів, які призначені для побутового спілкування, щоб комфортно себе почувати у суспільстві під час комунікації рідною чи, зокрема зважаючи на сьогоднішні обставини, іноземною чи другою мовою, коливається поміж 5–7 тисячами слів. Зауважимо, що на периферії лексико-семантичної системи, тобто у пасивному словниковому запасі, знаходиться набагато більше лексем, які складають переважно рідковживані та маловживані слова. Для нашого розуміння лексичних одиниць неабияку роль відіграють такі чинники: освіта (початкова, середня чи вища), сфери знань та зацікавлень (окрім побутової лексики кожна людина працює у певній сфері та використовує професійну лексику), оточення тощо. Варто зазначити, що й мова не стоїть на місці та безперервно поповнюється новими одиницями, адже якщо порівняти національні корпуси слів, наприклад з минулих століть та із сьогоднішнім, ми побачимо доволі різну кількість кодифікованих лексем.

Отже, словниковий запас у мовах може мати схожу й відмінну структуру за сферою вживання активного і пасивного складу мовних одиниць, а за динамікою оновлення кожна мова вирізняється своєю специфікою, пов'язаною із внутрішньомовними та позамовними чинниками.

1.1.3. Підходи українських та чеських мовознавців щодо класифікації лексичних одиниць

Лексичні одиниці можна поділяти чи класифікувати на різні категорії. На сьогодні маємо значну кількість запропонованих класифікацій згаданих одиниць в українському та чеському мовознавстві. Ця тема завжди була актуальною і, на нашу

⁸ *Цікаві факти про українську мову* [online]. In: Knuba.edu.ua, [online] 07.11.2022. [cit. 2022-11-17]. Dostupné z: <https://www.knuba.edu.ua/cikavi-fakti-pro-ukra%D1%97nsku-movu-v-cifrax/>

⁹ *Kolik celkem znáte českých slov? Víme, jak je na tom průměrný Čech!* In: radiozurnal.rozhlas.cz [online] 29.09.2014. [cit. 2022-11-17]. Dostupné z: <https://1url.cz/y1LaO>.

думку, надалі залишається такою. Тому можемо із впевненістю очікувати нових досліджень щодо класифікації лексичних одиниць, зокрема від українських та чеських дослідників. Серед вивченого нами матеріалу, ми зосередилися лише на деяких, які вважаємо за доцільно використати у цій роботі.

У підручнику *Вступ до мовознавства* Кочергана М. П. наведена така класифікація словникового складу мови:¹⁰ активна та пасивна лексика. Активна лексика, на його думку, зазвичай охоплює назви спорідненості, назви частин організму людини і тварин, назви свійських і загальновідомих диких птахів, назви риб, рослин, явищ природи, часових понять, жител та їх частин, предметів і процесів харчування, одягу, взуття, почуттів, кольору, смаку, розміру, чисел, усі займенники й вживані службові слова. Наприклад, в українській мові: *мама, тато, голуб, ромашка, тулуб, кросівки*; у чеській мові: *matka, otec, holub, heřmánek, trup, tenisky*. Варто зазначити, що активна лексика охоплює основний словниковий фонд – ядро словника, найбільш необхідні слова. Критеріями основного словникового фонду є три ознаки, що слова вживаються: завжди (в часі), всіма та у всіх випадках.

Основний словниковий фонд дуже стійкий, майже не змінюється. За даними американського вченого М. Сводеша, за 1000 років змінюють свою семантику чи зникають із мови 20% слів основного словникового фонду.¹¹

Пасивна лексика охоплює лексеми, які рідко вживаються, зазвичай це застарілі слова, наприклад, в українській мові: *правиця, левиця, пастир*; у чеській мові: *pravice, levice, pastýř*. Також до пасивної лексики у підручнику Кочергана М. П. входять професіоналізми (слова, які вживаються людьми, яких поєднує певна виробнича діяльність, наприклад в українській мові: *ремісія, кома, ургентний випадок* (медики); в чеській мові: *remise, kóma, urgentní případ (zdravotníci)*), діалектизми (наприклад в українській мові: *неньо (тато), бузько (лелека)*; у чеській мові: *třecha (střecha), míka (борошно)*), екзотизми (наприклад в українській мові: *чалма (мусульманський головний убір)*; у чеській мові: *turban (також: (мусульманський головний убір))*), жаргонізми (або сленгізми, тобто слова, які властиві розмовній мові, наприклад в українській мові: *стипуха (стипендія), зарплата (заробітна плата)*; в чеській мові: *stýpko (stipendium), ubýtko (ubytování)*). До жаргонізмів також входить арготизми (слова й вирази типові для певного соціального прошарку, наприклад в українській мові: *лаве (гроші)*,

---

¹⁰ КОЧЕРГАН, Михайло Петрович. *Загальне мовознавство : Підруч. для студ. філол. спец. ВНЗ. – 2.вид., випр. і доп.* – К.: Видавничий центр "Академія", 2006, с. 214.

¹¹ Tamtéž, s. 214

в чеській мові: *love, prachy (peníze)*) та евфемізми (приклади в українській мові: *відійти у вічність (померти)*, в чеській мові: *uvádět v omyl (lhat)*).

Чеська дослідниця Марія Сохрова пропонує розподіл лексики на такі категорії:

- національна лексика (включає слова всіх форм мови);
- індивідуальна лексика (розподіляється за віком, оточенням, освітою та професією).

Останню пропонує розділяти на дві підгрупи:

- активна лексика: слова, які мовець знає та постійно використовує при усному та письмовому мовленні (приблизно 5000–10 000 слів);
- пасивна лексика: слова, які вийшли з постійного вжитку, але мовець їх розуміє (наприклад, архаїзми, історизми, художня лексика).¹²

Наступним наведемо класифікацію чеського лінгвіста Пржемисла Гаусера, який поділяє лексику на дві великі групи.

- Міжнародна лексика: літературна мова (наприклад, *hvězda, krása, slunce, любов, книга, магазин*) та нелітературна мова (загальна мова у поєднанні з розмовною та діалектизмами, наприклад, в українській мові: *мобілка (мобільний телефон), такмед (тактична медицина), читалка (читальний зал)*; у чеській мові: *bejt (бути), vopa (вона), mlíko (молоко), děkuji (дякую), koukat (дивитися)*).
- Обмежена лексика: територіальна лексика (слова загального вжитку, регіоналізми, діалектизми); соціальна лексика (сленг, арготизми, наприклад, в українській мові: *кафешка (кав'ярня), тралік (трамвай)*; у чеській мові: *kafárna (кав'ярня), tram (трамвай)*).¹³

Дослідник також пропонує розмежувати лексику за шістьма класифікаціями: приналежність до різних одиниць мови, стильові ознаки, часовий принцип, експресивність, походження та частота вжитку в мовленні.

У цьому дослідженні нас цікавить словесний склад мови за сферами та стилями вживання. Під стилем у загальному значенні розуміємо внутрішній унікальний наголос художнього тексту, людини чи періоду. Стиль виник як вибір і впорядкування одиниць у певній області людського життя, формується за допомогою цільової діяльності творчого суб'єкта, на якого різним чином впливають обставини його створення та мета,

¹² SOCHROVÁ M. *Český jazyk v kostce*. – Praha: Fragment, 2009, s.43

¹³ HAUSER P. *Nauka o slovní zásobě: Učebnice pro vys. školy*. – SPN, 1980, s.21

якій має служити результат процесу стилізації.¹⁴ Під мовним стилем ми розуміємо спосіб цілеспрямованого відбору і упорядкування чи організація мовних одиниць, які застосовуються під час виникнення тексту, у результаті такої комунікації проявляється принцип реалізації мовних одиниць, що утворює поєднання, яке відповідає комунікаційній меті автора. Важливо підкреслити, що у тексті має бути гармонія змісту разом із дидактичним та дослідницьким замислом, але у аналізі тексту ми зосереджуємо свою увагу лише на експресивності вираження.

1.1.4. Поняття стилістики, історичні передумови виникнення та напрямки дисципліни

Термін „стилістика“ походить від грецького слова „stylos“, що означає „перо“. З часом цей термін отримав кілька значень, кожне з яких використовується для конкретного дослідження елементів мови та їх використання у мовленні.¹⁵ Ця наука є доволі молодого у порівнянні з іншими дисциплінами та її становлення досі не перебуває на етапі остаточного завершення. Ця дисципліна виникла у XIX–XX столітті на базі іншої мовознавчої науки – риторики. Певна річ, що це не може нас дивувати, адже для висловлювання певної пропозиції, прохання, заклику до дії, тобто теми, ми можемо використовувати різні засоби комунікації, себто реми. Стилiстика є наукою про стилістичну систему конкретної нації, засоби використання мовних особливостей, які залежать від комунікативної мети, стилю мовлення та естетизації мови. „Стилiстика охоплює всю лiнгвістику“,¹⁶ тому також маємо її враховувати під час аналізу лексичних одиниць мовлення, адже за мету дослідження стилістики постає аналіз та дослідження різних закономірностей використання мови у різних сферах суспільного життя.

Стилiстичний аспект є важливим і невід’ємним під час аналізу лексичних одиниць. Стилiстика, відповідно, є дисципліною, яка вивчає стилі та на основі аналізу конкретних текстів узагальнює, певні закономірності стилізації мовних одиниць. Так як і кожна мовознавча дисципліна, стилістика має свою парагматику та синтагматику. Перша утворює комплекс стилістичних особливостей засобів вираження, а друга поєднує засоби вираження, які утворюють стилістичну складову тексту. Як, наприклад, слова *ráno* і *jitro* у чеській мові, перша лексема є загальноновживаною, але друга лексема

¹⁴ ČECHOVÁ, Marie; CHLOUPEK, Jan; KRČMOVÁ, Marie a MINÁŘOVÁ, Eva. *Stylistika současné češtiny*. Praha: Institut sociálních vztahů, 1997, s.9.

¹⁵ Tamtéž, s. 9

¹⁶ КОЧЕРГАН, Михайло Петрович. *Загальне мовознавство : Підруч. для студ. філол. спец. ВНЗ. – 2.вид., випр. і доп. – К.: Видавничий центр "Академія", 2006, с. 75.*

використовується у поетичних текстах, адже має стійке поетичне забарвлення. Як прослідковуємо, окрім невмотивованих слів, ми часто у мовленні послуговуємося і дещо іншими лексичними засоби, які мають певне стилістичне забарвлення. Тому вагоме місце у цьому підрозділі зосередимо на стилі, зокрема на функціональній стилістиці.

У стилістиці виокремлюються ось такі два основні напрями: стилістика мови (тобто вивчення та розгляд української мови як стилістичний потенціал), стилістика мовлення (вона є функційною, зосереджена на мовленнєвих стилях та використаних у ній стилістичних засобів).

Стилiстика виокремлює власнi стилiстичнi розгалуження напрями, як, наприклад

- мовленнєва стилістика (усна та писемна форма мови);
- стилістика художньої літератури;
- історична та синхронна стилістика;
- діалектна стилістика.

1.1.5. Функціональна стилістика в українській та чеській мовах

Беручи до уваги функціональну стилістику, варто зазначити, що в основу такої лінгвістичної дисципліни покладено визначення і формування розвитку функціональних стилів. Функціональна стилістика, на відміну від загальної стилістики, обов'язково враховує екстралінгвістичні (тобто позамовні) чинники та їхній вплив на мовні функції. Функціональна стилістика спирається на функціональні стилі та їхню класифікацію, поділ на підстили, а також за яким принципом у кожному підстилі поєднуються мовні одиниці. Під час свого розвитку ця дисципліна ґрунтується на теоретичних знаннях не лише риторики, але й історії мови, психології, соціології та інших дотичних наук. Питання стилістики у функціональній площині також розглядали вчені *Празької лінгвістичної школи* (зокрема В. Матезіус, В. Скалічка та ін.), які пропонували досліджувати цю галузь на базі комунікативної мовної функції, як найбільш органічної у мовленні. Такий вибір наукового спрямування виявився надто складним, і це було пов'язано зі статусом та набором функцій мови та мовлення. Серед найбільш відомих дослідників, які вивчали це питання, можемо виокремити Виноградова В. В., Шмельова Д. Н., Крилову О.А..

1.1.6. Функціонально-стилістичне розмежування лексичних одиниць в досліджуваних мовах

За функціонально-стилістичним розмежуванням також можемо поділяти лексичні одиниці на різні категорії. Зокрема М. Кочерган у *Вступі до мовознавства* вказує, що лексика, за стилістичною класифікацією, поділяється на стилістично-нейтральну та стилістичну забарвлену.¹⁷ При цьому до стилістично-нейтральної входять слова, які вживаються в усіх стилях, наприклад, це слова, які становлять ядро словника. Така лексика у лінгвістиці називається міжстильовою. Стилійстично-забарвлена лексика має свої групи: лексика високого стилю та лексика низького стилю, які, у свою чергу, поділяються на підгрупи. До лексики високого стилю належить: поетична, народно-поетична, наукова, публіцистична, професійна та офіційно-ділова лексика. До низького стилю входять: розмовно-побутова лексика, просторічна, діалектна, вульгарна, лайлива, жаргонна та арготизми.

Чеський мовознавець П. Гаусер поділяє за стилістичною класифікацією лексику зі своєї першої класифікації (міжнародна лексика) на дві групи:

- діалектизми (адже лексика деяких діалектів може використовуватися і в літературній чеській мові, доволі часто спостерігаємо її у художніх текстах з сільською тематикою, написаних у добу реалізму);
- сленг та арготизми (під сленгом маємо на увазі розмовну мову суспільних груп, зокрема професійних чи спеціальних, арготизми – лексика обмежених груп, зокрема, кримінальний жаргон).

За стильовими ознаками розділяємо на три групи:

- розмовна та літературна мова;
- поетизми;
- терміни.¹⁸

Франтішек Данеш розглядає чеську мову за такими класифікаціями:¹⁹

- літературна мова (також наводить назви „стандартна“ і „нейтральна“, але, на його думку, краще використовувати загальноприйнятий термін);
- субстандартна (або нестандартна; аргументував тим, що іноді у повсякденній комунікації може застосовуватися і лексика літературна, і розмовна);

¹⁷ Tamtéž, s. 218-223

¹⁸ HAUSER P. *Nauka o slovní zásobě: Učebnice pro vys. školy.* – SPN, 1980, s. 23.

¹⁹ DANEŠ F. a kol. *Český jazyk na přelomu tisíciletí.* – Praha: AV ČR, 1997, s. 18.

- повсякденна розмовна мова (розуміємо як змішування всіх різносторонніх мовних засобів);
- розмовна мова (побутова мова громадян, яка має певні недоліки, але характеризуємо як лексику повсякденного вжитку).

1.1.7. Проблема найменування стилістично-обмеженої лексики в функціональній стилістиці

Стилістично обмежена лексика (сленг, жаргонізми, арготизми, вульгаризми) у своєму функціональному плані належить до вузьковживаної лексики і в багатьох випадках немає чіткого розмежування між засобами її підстилів. Загальновідомо, що сленг і жаргонізм часто відносять до одного визначення або як жаргонізм, або як сленг. Хоча українська мовознавиця Л. Ставицька розділяє ці терміни: „Поняття **жаргон** історично вказує на обмеженість групи його носіїв, а також на вузькість семантичного поля лексичних одиниць. Мовне середовище спілкування великої кількості людей, яке відрізняється від мовної норми, отримало найменування **сленг**“.²⁰

На основі класифікацій з минулого підрозділу, можна узагальнити про те, що ці дослідження мають як подібності, так і відмінності. Зокрема це стосується стилістично-обмеженої лексики, яка є предметом постійних дискусій. Цей тип лексичних одиниць доволі гнучко почав використовуватися у художніх виданнях та засобах масової інформації. Мовознавці постійно обговорюють доречність чи недоречності такого активного вживання цих мовних одиниць. Між споживачами різного виду контенту такі дискусії часто призводять до обурення, зокрема щодо доцільності використання лексем та їхнього не розуміння усіма читачами. Підтвердженням наших слів можемо вважати коментарі під відео Ірини Фаріон²¹ із одним з англіцизмів, де глядачі також не виявляють великої прихильності до англіцизму *кейс* або до інших слів.

Власне, однією з найпоширеніших проблем щодо сленгових слів, є саме проблема недостатнього дослідження та тлумачення таких назв. Також, на нашу думку, саме через причину недостатнього дослідження сленгізми не мають, так мовити, сталої позиції серед класифікації лексичного складу мови за стилістичним забарвленням. За класифікацією, наведеною у підручнику М. Кочергана, сленгізми належать до стилістично-забарвлених мовних одиниць низького стилю, у П. Гаусера ця лексика

²⁰ СТАВИЦЬКА, Л. *Арго, жаргон, сленг: Соціальна диференціація української мови.* – К.: „Критика“, 2005, s. 42.

²¹ ФАРИОН І. ПРОТИАНГЛІЗМ 32: КЕЙС чи випадок | Ірина Фаріон. In: YouTube. [online] 17.05.2021 [cit. 2024-05-07]. Dostupné z: <https://www.youtube.com/watch?v=bis4e0WW-PE>

входить до першої групи, з назвою „міжнародна“, Ф. Данеш вважає такі лексичні одиниці словами з не чіткими кордонами, тому подекуди вони входять до повсякденної, а подекуди до розмовної мови. М. Чехова, відома чеська дослідниця, відносить сленгізми до загальної категорії за приналежністю до різних груп національної мови до нелітературної мови.²² Серед усіх досліджень чеського сленгу за „настільну книгу“ вважають *Арго та сленги* Ф. Оберпфальцер-Їлка²³, де під сленгом розуміємо „розшарування розмовної чеської мови за рівнями“.²⁴ Ян Хлоупек вважає, що це „спеціальні словникові, деколи й фразеологічні пласти“.²⁵ Єдине, що зараз чітко окреслено, це те, що сленгізми не входять до категорії літературної мови за будь-якою класифікацією. Варто зазначити, що за соціальною диференціацією української мови лексичні одиниці поділяються на жаргон, арго, сленг, професіоналізми та просторіччя. У чеській мові ця класифікація дещо відрізняється, наприклад, спостерігаємо поділ на: професіоналізми, сленг та аргот. При цьому професіоналізмами вважають засоби мовлення різних груп працівників конкретних спеціальностей, наприклад, економічних, технічних, лікарських. Сленг – це мовлення різних груп населення, зазвичай емоційно забарвлене, наприклад, мисливський сленг, студентський, молодіжний, військовий, рибацький тощо. Аргот – мовлення різних суспільних та ізольованих груп населення, наприклад, в’язнів, наркоманів, злочинців. На основі вищеописаного ми спробуємо дати відповідь на сформувану гіпотезу: *Чи можуть деякі засоби стилістично-обмеженої лексики перейти до категорії термінів та що цьому спонукатиме?*

1.1.8. Окреслення рамок терміну „сленгізм“ в українському мовознавстві

Для початку розглянемо визначення терміну **сленгізм** в українському мовознавстві. Український професор Загнітко А. П. висловлює думку, що „термін „сленг“ частіше вживається в західній лінгвістичній традиції (ми розуміємо, що тут професор мав на увазі саме англійську традицію, адже у монографії цей термін подано як англійський), і, за його визначенням, має схожість із поняттям „жаргон“. Терміни „агро“, „жаргон“ та „сленг“ відносяться до соціолекту. Кожен із цих мовних утворень визначається особливістю професійної групи або соціальною відмежованістю від

²² ČECHOVÁ M. a kol. *Čeština, řeč a jazyk*. – Praha: ISV, 2000, s. 53-54.

²³ Překlad autorky magisterské práce, originál: OBERPFALCER, F.: *Argot a slangy*.

²⁴ HUBÁČEK, J. *O českých slanzích*. Ostrava: Profil, 1979, s. 12.

²⁵ Tamtéž, s. 15.

загального суспільства“.²⁶ Дійсно, часто буває важко розпізнати, чи певне слово є сленгізмом чи жаргоном, оскільки до жаргонної лексики ми включаємо професійні терміни, деякі з яких спочатку були сленговими висловами. Це також зумовлено тим, що сленг може поділятися на різні групи (наприклад, залізничний, військовий, медичний). У нашому розумінні, сленг – це сукупність словникових засобів, що швидко творяться і збагачують мовлення різноманітною експресивно-забарвленою лексикою. Важливо відзначити, що літературна мова постійно поповнюється завдяки діалектній, просторічній та жаргонній (сленг, арго) лексиці, яка стає загальноживаною, але, зазвичай, трохи зміненою і іноді втрачає семантичний зв'язок з первинним джерелом. Механізм взаємодії літературної мови з позалітературними сферами ще не є повністю вивченим. У цьому контексті великий інтерес викликає процес апробації літературною мовою просторіччя та жаргонних елементів.

Варто пам'ятати, що функціонування стилістичної лексики обмежується такими параметрами:

- територіальною поширеністю, окремими діалектними ареалами;
- професійною сферою;
- поширеністю серед певних груп людей, об'єднаних за різними соціальними ознаками.²⁷

Тому апробація літературною мовою соціолектів, зокрема сленгізмів, є процесом не швидким і, дуже часто, суперечливим.

Звертаємо увагу, що саме завдяки сленгізмам поповнюється виражальний словниковий запас мови так само, як це відбувається з діалектами. Про це стверджує відомий вчений Загнітко А. П. та додає про те, що між сленгом та жаргоном не має чітких меж.²⁸ Певна лексема, яка має вхідний статус „сленгізм“, може поступово опинитися на вищому положенні та набути значення „загальноживане слово“, а далі перейти до наступного, найвищого щаблю, і носити тзв. звання терміну. Без сумнівів, подекуди такий процес переходу є настільки заплутаним і нечітким. Первинне значення лексичної одиниці відрізняється від того, яке вона має у статусі „термін“ – лексема може видозмінитися під впливом морфематичних чи інших зв'язків у мові, в якій вона опинилася, та семантичний зв'язок з її початковою, тобто вхідною

²⁶ ЗАГНІТКО, А. П. *Сучасні лінгвістичні теорії: Монографія*. — Вид. 2-ге випр. і доп. — Донецьк: ДонНУ, 2007, с. 180-182.

²⁷ *Сучасна українська літературна мова: Лексикологія. Фонетика: підручник* / А.К. Мойсієнко, О.В. Бас-Кононенко, В.В. Бондаренко та ін. — К.: Знання, 2010, с. 87.

²⁸ ЗАГНІТКО, А. П. *Сучасні лінгвістичні теорії: Монографія*. — Вид. 2-ге випр. і доп. — Донецьк: ДонНУ, 2007, с. 180-182.

формою, може втратитися. Свого часу Булаховський Л. А. зазначав, що „розвиток словника шляхом поширення переносного вживання слів (інакше – тропеїчного, метафоричного, фігурального) є загальне явище, спостережуване в усіх літературних мовах. Перенесенням існуючих слів на нові поняття, вироблювані в творчому акті – реагуванні на нові враження, факти трудового досвіду тощо, є одним із найпоширеніших способів номінації (називання)“.²⁹ Розширення семантичного обсягу вже наявних у мові слів як спосіб збагачення словникового складу мови та її виражальних засобів помітно увиразнюється в період особливо інтенсивного розвитку лексичного складу мови. Користуючись мовою в своєму повсякденному житті, люди залежно від потреби вдаються до різних мовних засобів.³⁰ Тому ми вважаємо, що саме під час розмовного акту комунікації наша чи будь-яка інша мова не лише запозичує лексичні одиниці для експресивної передачі інформації, але, й також мовець, зокрема той, який спілкується рідною мовою, може доволі органічно адаптувати ту чи іншу лексему так, щоб вона звучала максимально природно з точки зору не лише лексичного, але й морфологічного мовного пласту.³¹

1.2. Поняття „молодь“ в українській та у чеській культурах

У повсякденному житті ми часто чуємо поняття „молода людина“, яким зазвичай можуть позначати людей абсолютно різного віку: від релативно „малого“ до релативно „великого“ (тобто, старшого). Якщо ж ми називаємо „молодою“ людину, яка дійсно є юною, зокрема ту, яка ще не досягла підліткового віку, то це додає такій особі розуміння та впевненості, що її вважають уже дорослою, навіть тією, на яку можна покластися, а отже, більше довіряють та більш виражено сприймають, на її погляд, у дорослому суспільстві. Вважається, що якщо людину називають молодю, то це підвищує її самооцінку та надає відчуття впевненості у собі (зокрема це часто прийнято, якщо так називають людину, яка вже себе не відносить до цієї категорії, тобто є трохи старшою). Та як зрозуміти, кого ми дійсно влучно можемо назвати молодим, а кого ні? Чи існує ця, так звана, межа між поняттями „дитинство“ - „молодість“ - „зрілість“? Відповісти на друге запитання ми можемо одразу, адже так, межі існують та вони є досить чіткими й обґрунтованими. Та для того, щоб коректно

²⁹ ГОЛУБОВСЬКА, І.О. *Етнічні особливості мовних картин світу: Монографія*, 2-е вид., випр. і доп.— К.: Логос, 2004, с. 229.

³⁰ ШЕВЧУК, С. В., КАБИШ, О. О., КЛИМЕНКО, І. В. *Сучасна українська літературна мова: Навчальний посібник*. – К.: Алерта, 2017, с. 54.

³¹ Мають на увазі лексичні та морфологічні засоби творення.

дати відповідь на перше запитання, ми обов'язково маємо звернутися до перевірених джерел, таких, як, наприклад, словники або закони, у яких, в більшості випадків, відповіді на ці чи інші поняття доволі чітко врегульовані. Спочатку подивимося на усе з точки зору моєї Батьківщини, тобто України, а потім, як це виражається та регулюється у Чеській Республіці.

Зокрема, у академічному тлумачному словнику української мови ми можемо побачити таке визначення поняття „молодь“:

„МОЛОДЬ, і, жін. Молоде, підростаюче покоління; юнацтво. – *От тепер придивляюся я до сучасної молоді. Як багато вона твердіша й просто розумніша від нас* (Гнат Хоткевич, I, 1966, 144);

// Молоді люди; юнаки й дівчата. *Коло Гуці скоро скупчилась молодь* (Михайло Коцюбинський, II, 1955, 66); *Людей було вже чимало, і ще надходили. Більше молодь: хлопці, дівчата...* (Андрій Головка, I, 1957, 165)³²

Якщо замислитись над тим „людину якого віку ми вважаємо молодію?“ або „хто належить до молоді?“, то чітку відповідь на це запитання (без полеміки, що кожна середньостатистична людина старшого віку себе відчуває молодію у душі) можемо знайти у законі України *Про сприяння соціальному становленню та розвитку молоді в Україні*, де вказано, що до категорії „молодь“ належать громадяни, вік яких є від 14 до 35 років. Зважаючи на ці дані, ми б могли у роботі опиратися саме на ці вікові категорії. Проте, варто зазначити, що в українському та чеському сприйнятті світу можуть бути відмінності, як, наприклад, у символіці чисел, які пов'язані зі сім'єю, адже в українському сприйнятті таким числом-символом сім'ї є цифра сім, а у чеському мовному розумінні всесвіту таким числом виступає цифра три.

Спочатку нам спадало на думку, що у Чеській Республіці не так сильно відрізнятиметься тлумачення слова „молодь“ від українського, і також його вікового розмежування, тому що наші народи поєднує слов'янське походження. Та з огляду на те, що маємо, наприклад, уже певні розбіжності у лексиці, як міжмовні омоніми, ми вирішили знайти положення чеського законодавства та переглянути, як саме трактується поняття „молодь“ та які вікові категорії до нього належать.

Термін „молодь“ або „молода людина“ у „чеському“ сприйнятті у літературі з психології та соціології характеризується як:

---

³² *Словник української мови Академічний тлумачний словник (1970—1980)*. In: Sum. [cit. 2023-01-12]. Dostupné z: <https://sum.in.ua/s/MOLODj>

„а) період переходу між дитячою залежністю та відносною незалежністю і самостійністю дорослого, період індивідуального розвитку, у якому доходить до завершення творення думок індивіда для його репродукції (з онтогенетичного кута зору);

б) нагромадження культурних рис, які притаманні молодим людям, що тісно пов'язані з певним історичним періодом, його виглядом та змінами.³³ Щодо віку, то згідно Конвенції щодо прав дитини у Чеській Республіці,³⁴ особа до 18 років вважається дитиною, особа від 18 до 26 років належить до групи „молодь“ та також від 18 є дорослою.“

Отже, як трактування самого поняття „молодь“, так і вікове розмежування цієї категорії суттєво відрізняється в Україні та у Чехії, тому, не дивно, що наше припущення щодо того, що у цих країнах досліджувана категорія не буде співпадати, виправдалися. Питання *Чому маємо такі різницю у вікових категоріях та у самому значенні лексеми **молодь**?* розглянемо у нашій роботі.

Власне такі міркування виникли через те, що у освітній системі, зокрема у правилах відвідування шкіл в Чехії та в Україні існують розбіжності. Під цим мається на увазі, що у законі №561/2004 *Про відвідування чеських шкіл* (у системі обов'язкової шкільної освіти, що звучить чеською „*rovinná školní docházka*“ (обов'язкова тривалість відвідування базової середньої освіти)) в пункті 36 вказано, що тривалість повної середньої освіти є „обов'язковою на термін дев'яти років, але максимально до навчального року, в якому учневі виповнюється 17 років“.³⁵ І хоч в законі вказано максимальний вік, коли учні завершують школу, та, зазвичай, це відбувається у віці 15-16 років.

В Україні також є обов'язковою базова середня освіта. Цей обов'язок врегульовується Конституцією України, зокрема її 53 статтею. Щодо того, скільки часу учень може відвідувати школу, ми звернулися до Міжнародної стандартної класифікації освіти, адже саме згідно неї в Україні врегульовується це питання, відповідь на яке ми знаходимо на 2 рівні освіти (тобто тієї, що стосується повної базової середньої освіти) цієї класифікації. Там зазначено, що тривалість повної

³³ SMOLÍK, Josef: *Subkultury mládeže – uvedení do problematiky*, Grada, Praha 2010, s.19-20.

³⁴ Sdělení č. 104/1991 Sb. Sdělení federálního ministerstva zahraničních věcí o sjednání Úmluvy o právech dítěte. In: *Zákony pro lidi*. [online]. Praha: ©AION CS, 2010–2023 [cit. 2023-01-12]. Dostupné z: <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/1991-104>

³⁵ Zákon č. 561/2004 Sb. Zákon o předškolním, základním, středním, vyšším odborném a jiném vzdělávání (školský zákon). In: *Zákony pro lidi*. [online]. Praha: ©AION CS, 2010–2023 [cit. 2023-01-12]. Dostupné z: <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/2004-561#cast3>

середньої освіти за програмою нової української школи (далі: НУШ) є 12 років, тобто випускний вік учнів є 18 років, але до 2029 року, так як українська система освіти ще не повністю перейшла на НУШ, тривалість є 11 років, а вік випускника є 17 років.

Можемо зробити висновок, що в Україні та Чеській Республіці обов'язкове відвідування школи відрізняється за її тривалістю та, відповідно до цього, за віком. Також виникає певна розбіжність у поняттях, адже у чеських реаліях під поняттям „середня освіта“ розуміється „освіта, яка є здобутою у середній школі, тобто коледжі, професійно-технічному закладі тощо“³⁶, а обов'язкове відвідування школи вони мають у тзв. „початковій школі“ (základní škola), яку розділяють на два ступені: перший ступінь – 1–5 класи і другий ступінь – 6–9 класи. В Україні під поняттям „початкова школа“ включаємо 1–4 класи школи, 5–9 класи відносимо до середньої школи, а 10–11 (у майбутньому: 10–12) до старшої школи. Що стосується базової середньої освіти, то з української системи ми звертаємо увагу на 1–9 класи, тобто на початкову та середню школу. На ці розбіжності варто акцентувати увагу не лише тим, хто займається перекладацькою лінгвістикою, але й тим, хто вивчає українську чи чеську мову, щоб бути впевненими у тому, що говоримо про одні й ті ж речі. Саме ці чинники, зокрема різниця в освітній сфері щодо віку та розподілу класів впливають на те, що категорія „молодь“ має відмінності не лише у віці особи, адже в Україні до цієї групи відносять осіб від 14 років, у Чеській Республіці від 18 років. Також є різниця у тому, що з точки зору психології та соціології теж вкладено різні тлумачення у це поняття. Ми спостерігаємо проблему у виокремленні молодіжної лексики, яку можна було б порівнювати в чеській та українській мовах. Залежно від того, з якого віку особи входять до категорії „молода людина“, суттєво відрізняється не лише її словниковий запас, але й її досвід, думки, переживання та міркування, які впливають на саму особу та лексики, які вона використовує.

1.3. Проблема термінологізації сленгових назв

У сучасному швидкому розвитку суспільства неможливо уникнути використання не лише вже усталених термінів, але й нових, зокрема, сленгізмів. Останні поступово проникають як у повсякденний вжиток, так і у словник різних професійних сфер. Таким чином, можна стверджувати про термінологізацію сленгових висловів. Ми вважаємо, що це не є новаторством, оскільки будь-який термін раніше був

---

³⁶ До речі, в Україні студентами називають осіб, які навчаються у ВНЗ, а у Чеській Республіці так називають ще тих, хто відвідує середню школу.

загальноприйнятим словом. Крім того, деякі слова можуть виконувати функції як термінів, так і загальноживаних слів, що є проявом переосмислення семантики мовних одиниць.

1.3.1. Багатозначність терміна у сучасному українському та чеському мовознавстві та визначальні характеристики термінів

Розглянемо визначення слова „термін“ в українській мові. У тлумачному словнику української мови наведені такі визначення щодо терміну у мовознавстві: „1. Слово або словосполучення, що означає чітко окреслене спеціальне поняття якої-небудь галузі науки, техніки, мистецтва, суспільного життя тощо. 2. Слово або вислів, що вживається в тому чи іншому середовищі, на певній території, людьми певного фаху“.³⁷

У чеській мові лексема „термін“ з точки зору мовознавства має таке пояснення:

„Спеціальне найменування з точним однозначним значенням; спеціальне найменування; загалом точніше найменування: технічний, ботанічний термін“.³⁸

Інакше кажучи, термін – це такий лексичний елемент будь-якої мови, природної чи штучної, який має конкретне термінологічне значення, подекуди й декілька термінологічних значень, яке виражаємо у формалізованому вигляді.

Не дарма під терміном розуміємо таке слово чи словосполучення, яке має чіткі кордони та точне пояснення певного явища, адже у одному з його значень у латинській мові, з якої ми собі цю лексему запозичили та яка активно вживається в українській мові з XVIII століття, *terminus* означає *кордон*. Особливості термінів у тому, що поза контекстом професійної сфери вони не несуть жодної конкретної інформації, адже одне й те ж слово може бути приналежне до декількох галузей і у кожній з них трактуватися абсолютно по-різному. Наприклад, лексема *корінь*, яку використовуємо у мовознавстві, біології та математиці, де у кожній науці спостерігаємо іншу семантику цієї лексичної одиниці. Терміни є ключем пізнання до тієї чи іншої науки, але також, для того щоб уникнути полісемії, існують також інтернаціональні терміни.³⁹ Ми також погоджуємося зі словами польських науковців Єржи Лукшином та Вандою Змарзером, що терміни є

³⁷ Словник української мови Академічний тлумачний словник (1970—1980). In: Sum.in.ua [online]. [cit. 2022-11-21]. Dostupné z: <https://sum.in.ua/s/termin>

³⁸ *Slovník spisovného jazyka českého* [online]. [cit. 2022-11-21]. Dostupné z: <https://url.cz/C1td7>

³⁹ POŠTOLKOVÁ, B. *Odborná a běžná slovní zásoba současné češtiny*. – Praha: Academia, nakladatelství Československé akademie věd, 1984, s. 68.

виразами з природної мови,⁴⁰ тобто, з розмовної, буденної, адже вони мають найменувані не лише явища та предмети наукові, але й також з повсякденного вжитку. Дефініції термінів записані у спеціальних довідниках та словниках та їх варто вживати відповідно у рамках їхніх значень.

Терміни мають характерні ознаки, серед яких слід виокремити:

- системність (кожен термін входить у певну терміносистему і отримує своє значення саме в цій системі);
- обов'язкове наявність дефініції (термін не пояснюється, а визначається);
- тенденцію до моносемічності (в межах свого термінологічного поля, тобто в певній науці, термін повинен мати тільки одне значення);
- відсутність експресії;
- стилістичну нейтральність.

Важливо відзначити тенденцію до інтернаціоналізації термінології, яка призводить до переважної кількості запозичень у ролі термінів. В. Акуленко вважає, що „інтернаціоналізми – це слова й вислови, що належать до спільного етимологічного фонду ряду мов, близьких за походженням або історичною належністю до певної зони. Це важливе джерело спільної лексики та фразеології, термінології.“⁴¹ Під інтернаціональною лексикою розуміємо слова або терміни, які в близькій формі та з тими самими значеннями вживаються в багатьох мовах народів Європи, Азії та інших континентів.⁴² Як приклади можемо навести лексичні одиниці, які відносимо до спортивної термінології (*волейбол, баскетбол*) та загальноновживані лексеми (*комп'ютер, смартфон*).

Пізніше від цього варіанту лексеми утворилися похідні слова, для позначення сукупності усіх термінів з різних галузей, тобто термінологія, та лексема, якою називаємо науку, що опікується термінами в українській мові, тобто термінознавство. Формували, розвивали та кодифікували термінознавство і вітчизняні мовознавці, про яких варто згадати у нашій роботі, це І. Пулюй, І. Верхратський, С. Рудницький, О. Огоновський. Ці та інші дослідники доклали зусиль для того, щоб терміни української мови були всеукраїнськими та, водночас, у них була гармонія міжнародного та національного. Цей етап у історії термінознавства є дійсно дуже вагомим, адже, після

---

⁴⁰ LUKSZYN, J, ZMARZER, W. *Teoretyczne podstawy terminologii*. – Warszawa, 2001, s. 5

⁴¹ АКУЛЕНКО, В. В. *Співвідношення національного та інтернаціонального у мові* / В. В. Акуленко // Мовознавство. – 1976. – № 1, s. 4.

⁴² КОКОЙКО, О. В. *Інтернаціональна лексика в російській та іспанській мовах* / О. В. Кокойло, Н. М. Корбозерова // Мовознавство. - 1987. - № 2, s. 6.

здобуття Україною незалежності у 1991 році, багато діячів, зокрема, технічних спеціальностей, не вірили, що можна писати про різні технічні, природничі та наукові процеси українською мовою. До цього усі дослідження, які стосувалися українського, писалися російською мовою, у тому числі й праці з галузі української філології.

1.3.2. Процес виникнення термінів та стисла історія термінотворення

Процес переходу слів загальноживаної лексики до термінологічних систем, їх адаптування та специфікування прийнято називати термінологізацією. Вона може відбуватися як у межах базової одиниці найменування - слова і як нове поєднання, нова комбінація слів, що існують у загальноживаній мові, а саме шляхом створення термінологічних словосполучень. Однак нові терміни можуть створюватися шляхом поєднання базових слів загальноживаної лексики з суфіксами (або префіксами) цієї лексики, як правило, які призначені для вираження певних типів найменувань.⁴³ Тобто, під термінологізацією ми розуміємо процес перетворення слів та словосполучень у терміни. До термінів у процесі термінологізації можуть надходити лексичні одиниці з різних шарів лексики:

- слова з загальноживаної лексики;
- квазітерміни;
- професійні просторіччя;
- терміни з інших терміносистем;
- номенклатурні одиниці;
- власні імена.⁴⁴

Історія українського термінотворення, так само, як й історія становлення української мови, є досить нетривіальною. Чітко та детально її описав український науковець-мовознавець Зарицький М. С. у своєму підручнику *Актуальні проблеми українського термінознавства*. На основі його дослідження виокремлено п'ять етапів термінотворення.⁴⁵ Професор виокремлює період формування зародків термінології, який тривав від давнини до кінця XVII ст., пропонує його називати донауковим і у ньому лише зароджується українська термінологія.

---

⁴³ POŠTOLKOVÁ, V. *K specifčnosti významu termínů*. SaS, ročník 44 (1980), číslo 1, s. 54-56.

In: Slovo a Slovesnost. [online]. [cit. 2023-05-12]. Dostupné z: <http://sas.ujc.cas.cz/archiv.php?art=2652>

⁴⁴ ВАСЕНКО, Л.А., ДУБІЧИНСЬКИЙ, В.В., КРИМЕЦЬ, О.М. *Фахова українська мова: Навчальний посібник*. – К.: Центр учбової літератури, 2008, s. 77-78.

⁴⁵ ЗАРИЦЬКИЙ, М. С. *Актуальні проблеми українського термінознавства: Підручник*. – К.: ІВЦ Видавництво „Політехніка“; ТОВ "Фірма „Періодика“, 2004, s. 70.

Другий період має рамки від XVIII до поч. XIX ст. Під час нього почали по-новому опрацьовувати термінологію та формувався фундамент виробничої лексики. Також у цьому періоді відзначається вагомий внесок Григорія Сковороди до цієї науки.

Третій період, який тривав протягом поч. XIX ст.–1919 р., припав на розділення української нації і його можна було б назвати періодом обмежень та войовничості (у східноукраїнській громадськості) та певний протиросійський розвиток (у західноукраїнській).

Четвертий період, який настав під час значного поштовху в українському термінотворенні, має такі часові рамки: 1919 (перший його етап припадає на 1918)–1991 р.р., професор Зарицький поділяє на п'ять етапів, про які можна детальніше прочитати у його підручнику.

П'ятий період розпочався зі здобуттям незалежності України. У ньому відбувається діяльна розробка засад термінознавства та створення україномовних словників.⁴⁶

З цього часу про Україну та мову починають писати українською та утворюється велика кількість нових термінів, адже „при наданні будь-якій мові статусу державної чи офіційної досить часто виявляється, що ця мова функціонально не відповідає новому статусі“⁴⁷ та варто розвивати свої терміни та літературну норму.

У процесі термінологізації відбувається первинна наукова ідеалізація об'єктів, процесів, характеристик мовної картини світу, засвідченої в побутовій свідомості, у чому й виявляється вплив мовної картини світу на національну наукову картину.⁴⁸

Відзначимо, що „однією з найпоширеніших причин поповнення термінологічної лексики є переклад.“⁴⁹ Саме він впливає на виникнення та розповсюдження еквівалентів лексем й відіграє неабияку роль у розвитку мови. У практичній частині ми наводимо приклади сленгізмів, які є мовними лакунами, наприклад, в українській мові не має терміну на позначення рідних, кровних братів та сестер, як має чеська мова (*sourozenec*) і тому серед молоді поширюється варіант *сіблінги* (запозичення

---

⁴⁶ Tamtéž, s. 85

⁴⁷ FIERMAN, W. *Language Planning and National Development The Uzbek Experience.* – Berlin – New York: Mouton de Gruyter, 1991, s. 19

⁴⁸ КРИМЕЦЬ, О. *Термінологізація та детермінологізація як результат взаємовпливу мовної та наукової картин світу* / Оксана Кримець // Вісник Нац. ун-ту „Львівська політехніка“. Серія „Проблеми української термінології“. – 2015. – № 817. – С. 36–40. In: Science.lpnu.ua. [online]. 2015 [cit. 2023-08-14]. Dostupné z: <https://lurl.cz/Z1ts8>

⁴⁹ GALINSKI, Ch., BUDIN, G. *New Trends in Translation-Oriented Terminology Management* // Wright S.E., Wright L. (eds). *Scientific and Technical Translation.* – Amsterdam – Philadelphia: John Benjamins Publishing Co., 1993, s. 111.

з англійської мови). Тут доречно згадати і про мовне планування, не лише у контексті цієї лексеми, але й інших. Воно складається із чотирьох етапів:

- вибір норми або селекція (визначення проблеми та розподіл норм);
- кодифікація норми (заходи зі стандартизації правопису, граматики та лексики; наприклад, уже маємо кодифіковану норму сленгізму *лайфгак*);
- імплементація (розповсюдження норми);
- розробка (модернізація термінології та стилістики).⁵⁰

Як правило, мовознавці та письменники займаються другим та четвертим етапами, а першим та третім „керують“ громадяни. Спочатку певна лексична одиниця дається користувачам мови як, так званий, приклад, варіант. І якщо громаді вона подобається, отже, її починають все частіше використовувати, тоді лексема проходить на етап кодифікації, тобто надання, як правило, письмової норми. За розповсюдження лексичної одиниці відповідають не лише користувачі, але й письменники, установи та уряди, адже через них також має розповсюдитися певна лексична одиниця. Завершальним етапом є елаборація, коли користувачі тривало послуговуються лексемою та вона унормовується й пристосовується до сучасних потреб.

Услід за Т. Панько, І. Кочан, Г. Мацюк, вважаємо, що нові термінологічні значення треба розуміти:

- як факт мови, а не літературні тропи;
- як значення, закріплені без тривалої еволюції;
- як лексико-семантичний варіант значення того слова, на основі якого вони формуються;
- як мотивовані загальноновживаним значенням;
- як такі, що не порушують семантичної єдності слова.⁵¹

1.3.3. Класифікація термінів та їх структура

Окрім того, що терміни мають свої характеристики, їх ми можемо поділити на дві масштабні групи, такі як: загальнонаукові та вузькоспеціальні. Назва першої класифікації вже містить у собі пояснення, які лексеми у ній згруповані, адже до неї входять такі слова, які мають статус загальноновживаних та є загальнопоширеними в українській мові. Головною їхньою ознакою є те, що вони зрозумілі і не потребують

---

⁵⁰ Д'ЯКОВ, А. С. та ін. *Основи термінотворення: семантичні та соціолінгвістичні аспекти: [монографія]* / А. С. Д'яков, Т. Р. Кияк, З. Б. Куделько. – Київ: КМ Academia, 2000, s. 24.

⁵¹ ПАНЬКО, Т.І., КОЧАН, І.М., МАЦЮК, Г.П. *Українське термінознавство*. – Львів, 1994, s. 172.

додаткових пояснень (наприклад: *гіпотеза, формула, корінь, закон, документ*). А. Корж зазначає, що такі слова не завжди зручні, часто багатозначні, допускають різні тлумачення, можуть застосовуватися то в одному, то в іншому значенні. Тому використання таких термінів доцільне, якщо їх значення зрозумілі для всіх і не породжує ніяких сумнівів у певному контексті.⁵² Ми схилиємося до цієї думки, адже раніше у своєму дослідженні вже навели приклад такого загальнонаукового терміну, як *корінь*.

Що стосується термінів вузькоспеціальних, то вони є такими, що позначають конкретне специфічне поняття у певній вузькій галузі, наприклад у економічній, юридичній, медичній, військовій чи інших сферах. Прикладами вузькоспеціальних термінів є *брutto, нетто, інвестиційні ресурси, речовий доказ* тощо.

За способом творення, походженням та структурою терміни можемо поділити на:⁵³

- однокомпонентні (наприклад, *бюджет, паралелепіпед*);
- двокомпонентні (у таких термінах прослідковуємо словосполучення іменник + іменником, наприклад: *принципи маркетингу, маса нетто*; також прикметника + іменник: *земельна рента, обіговий капітал*);
- трикомпонентні (зазвичай складаються зі словосполучень іменник+іменник+іменник, наприклад: *категорія роду іменника*; іменник + прикметник+іменник, напр.: *відтворення грошового капіталу*, прикметник + іменник + іменник, напр.: *валютні фонди підприємств*);
- багатоконпонентні аналітичні терміни (зазвичай мають у найменуванні більше ніж три слова, напр.: *міжнародний комерційний арбітражний суд*).

Як бачимо, у найменуваннях термінів є значна кількість таких, які складаються з двох та більше компонентів, тобто такі назви є словосполученнями. Це не випадково, адже ці лексичні одиниці мають семантично-синтаксичну єдність і таких назв, за статистичними даними, є приблизно 70% у різних терміносистемах.

1.3.4. Граматична характеристика і словотвір термінів у загальних рисах

Щодо словотворення термінів, варто зазначити, що, окрім того, що терміни можуть утворюватися метафоричним та метонімічним лексичними способами, термінологія охоплює всі способи створення українських слів. Якщо проаналізуємо

---

⁵² КОРЖ, А.В., *Ділова українська мова для юристів*. – К., 2002, s. 90

⁵³ МАЦЮК, З. *Українська мова професійного спілкування: навч. посіб.* / З.Мацюк., Н.Станкевич. – К.: Каравела, 2005, s. 91.

українські терміни, то можемо спостерігати, що вони, здебільшого, утворені за допомогою морфологічних засобів словотворення. У процесі творення термінів використовуються різні суфікси, такі як: *-нн(я)-* (наприклад: *оподаткування, депонування*), *-ість* (*платоспроможність, селективність*), *-ач* (*вимикач*), *-ств(о)* (*підприємство, законодавство*), *-аці(я)* (*індексація, міграція*). Багато термінів мають нульовий суфікс, такі як: *актив, осад, вклад*. Також терміни утворюються префіксальним способом, при цьому з використанням питомих українських та іноземних префіксів (наприклад: *антидемократичний, перепродукція*) або префіксально-суфіксальним способом творення (наприклад: *безвалютний, сузір'я*). Активно використовується спосіб основоскладання й словоскладання (наприклад: *електрострум, прем'єр-міністр*) та абревіація (наприклад: *рація, піар*).

Звісно, українська та чеська мови, як і всі інші, не існують ізольовано, ще й мають певні генетичні спорідненості, тому процеси термінологізації слів загального вжитку не є явищем не прийнятим, а навпаки. Що ж спричиняє взагалі проникнення різних слів та назв у повсякденну комунікацію? Тут варто згадати про основні аспекти, зокрема, соціокультурний, який відбувається за допомогою комунікації людей, мовного контакту між ними. Саме це відбулося раніше, наприклад, з більшістю спортивної лексики. Такі лексеми з'явилися в українській та чеській мовах через соціокультурні зв'язки з носіями англійської мови. Спочатку такі слова як *футбол, теніс, баскетбол* не стали термінами, вони були на рівні зі сучасними сленгізмами та входили до соціолекту. Уже пізніше, під впливом повсякденного використання і набуття чітко окресленого позначення, подекуди з певними видозмінами, вони усталилися у лексичному мовному фонді як терміни. Якщо порівняти ці спортивні терміни у різних слов'янських мовах, зокрема в українській, чеській та польській мовах, то бачимо, що у кожній з них ті лексеми перейняли інакше. В українській мові вони стали термінами та не мають паралельних найменувань, видозмінилися вимова та правопис слова, тобто вона більше адаптувалися до реалій української мови. У чеській мові паралельно існують питомі та запозичені лексичні одиниці, переглянемо їх: *koraná* (питоме чеське слово), *fotbal* (запозичене слово); при цьому використовуються вони рівноцінно, що й підтверджують дані з чеського національного корпусу. Уважаємо, що використання лексем *koraná* та *fotbal*, залежить саме від віку респондента. Припускаємо, що раніше у чеських садочках та школах, зокрема у першому ступені школи, більш вживаним було питоме чеське слово, а уже серед старших підлітків та молоді можна було почути запозичений англіцизм. Зараз ситуація може бути дещо іншою, уже під впливом

сучасних історичних подій, адже з початком повномасштабної війни до чеських шкіл та садочків прибуло більше українських дітей, які не одразу можуть зрозуміти значення лексеми *koraná*, тому вихователі, викладачі та школярі можуть при спілкуванні з українцями використовувати лексему *foťbal*, для кращого результату взаєморозуміння. Так само, як і в українській мові, видозмінилася вимова та правопис слова. У чеській мові доволі характерним показником тзв. прийняття слова, зокрема англіцизмів, є те, що під час його „перекваліфікації“ зі сленгізму до терміну, чехи керуються своїм негласним правилом „пишу так, як чую“, у нашому випадку англіцизм записується майже на чеський манер. Що стосується польської мови, у ній теж має місце запозичений і адаптований варіант англіцизму *football*, він має вигляд *futbal*, але надають перевагу своєму варіанту *pilka nožna*, який має більшу популярність.

Важливо усвідомити, що не кожне новостворене слово автоматично набуває статусу терміну, як це було вказано раніше. Воно повинно стати частиною повсякденного словникового запасу, вказувати на конкретний об'єкт, дію або концепцію, і тільки в разі частого використання в професійному середовищі ми можемо переосмислити його як термін. Таким чином, не всі лексичні одиниці з групи сленгових слів можуть стати термінами. Багато номінативних одиниць зберігають свій сленговий характер і використовуються для вираження не окремого поняття, а певної кількості чи загального поняття.

Основні зміни у формуванні нових слів взаємодіють із сучасним способом життя, темпом розвитку та внутрішнім прогресом країни. Особливу активність і швидкість спостерігають у процесі введення нових термінів для опису професій та створення жіночих форм іменників, які позначають рід занять, оскільки жінки активно працюють у різних галузях, які раніше були типовими виключно для чоловіків. Цей процес відомий як фемінізація в українській мові. Не виключаємо, чеська мова теж може слугувати активізації цього процесу в українській мові, адже має *přechýlování* (jména přechýlená), які утворені такими суфіксами як *-ka*, *-(n)ice*, *-(k)yně*. У сучасній українській мові процес фемінізації є доволі новим та ще, на жаль, у дечому менш структурованим, адже так, прослідковуємо схожі з чеською мовою суфікси для цього процесу, маємо такі як: *-к-*, *-ин-*, *-ич-*, також *-есса*. Проте, виникає проблема із варіантністю фемінізованих назв, наприклад: *фотографка*, *фотографиня*, *фотографесса*. Використання таких суфіксів є допустимим в українському словотворенні, але не має одностайного варіанту та правила, які суфікси були б унормованими для тих чи інших лексичних одиниць.

Ми схилиємося до думки В. Чабаненко, що „стилістично спрямована експресивність, яка відбиває емоції об'єкта і його ставлення до дійсності, пов'язується з багатьма явищами українського словотворення.“⁵⁴ Під час опрацювання лексичних одиниць з соціолекту, ми проаналізували найбільш поширені форманти, за допомогою яких утворюються нові слова або за допомогою яких запозичені лексеми стають схожими до українських. Найбільш продуктивним є суфіксальний, наприклад, нульовий суфікс, *-и-* (*фіксиси, вокришопити*), *-ер* (*овнер, спамер*), *-ов-* (*вайбово, крафтовий*), *-ну-* (*бахнути* (дієслово утворено від вигуку “бах”)). У практичній частині нашого дослідження маємо й приклади використання суфікса *-ї-*, як *трофеїти* або *чорнобаїти* (обидва дієслова утворено від іменників). Префіксальний спосіб творення відзначається популярність формантів *за-* (*загуглити, затрофеїти*) та *с-* (*сфоткати*). Також лексеми утворюються за допомогою абрєвіації, основоскладання та словоскладання.

1.3.5. Важливість кодифікації у процесі термінологізації

Термінологізація сленгових назв тісно пов'язана з питанням кодифікації. Під кодифікацією розуміємо фіксацію та встановлення норм писемної мови (у нормативних словниках, словниках тощо). „Головними лексичними кодифікаторами є тлумачні, перекладні і термінологічні словники: образно кажучи, вони – лексична конституція мови.“⁵⁵ У словниках слова „впроваджуються до узаконених парадигматично-синтагматичних відношень.“⁵⁶ У *Příručním slovníku jazyka českého* кодифікацію літературної мови вважають „її (тобто, мову) систему та як є оброблена у граматиках та словниках.“⁵⁷ Якщо конкретне слово вже включено до словників чи описано у граматиці, то воно вважається уніфікованим та впорядкованим у системі цієї мови. Джерелами кодифікації є не лише граматичні посібники та словники, але і інші видання, такі як лінгвістичні дослідження, різностильові твори, різножанрові текстові матеріали, довідники та інші друковані ресурси.

⁵⁴ ЧАБАНЕНКО, В.А. *Стилістика експресивних засобів українська мови: Монографія.* - Запоріжжя: ЗДУ, 2002, s. 157.

⁵⁵ ФАРІОН, І. *Мовна норма: знищення, пошук, віднова (культура мовлення публічних людей).* Монографія. – Івано-Франківськ. – Місто-НВ, 2013, s. 114.

⁵⁶ Tamtéž, s. 113.

⁵⁷ *Příruční slovník jazyka českého (PSJČ)* / Hujer O., Smetánka E., Weingart M., Havránek B., Šmilauer V., Získal A. (red.). Praha: Státní nakladatelství 1935-1957, s. 179.

1.3.6. Історія становлення кодифікації в українській та чеській мовах

Хоч кодифікація має глибоке історичне коріння, засади сучасного розуміння цієї норми в українській мові склалися з кінця XVIII століття до 40-х років XIX століття. На той час основу кодифікації склали середньонадніпрянські діалекти. Важливим є внесок Тараса Шевченка до кодифікаційної системи нашої мови, адже він полягав у вдосконаленні народної мови, об'єднуючи в єдину систему книжний та фольклорний компоненти та „довів цю мову до блиску“.⁵⁸ У II пол. XIX ст. кодифікація української мови ґрунтувалася на таких характерних рисах:

- „відповідність явища у системі мови;
- регулярне вживання цих лексичних елементів;
- суспільне схвалення лексичного елементу, як унормованої.“⁵⁹

Зауважуємо, що період радянської влади вніс певні зміни у вектор кодифікації мови, спрямовані на розмежування української та російської мов у писемному та усному вжитку. Після отримання незалежності України в 1991 році, знову активізувалися процеси кодифікації мови. Зокрема, було прийнято *Закон про мови України*, який визначає українську мову як державну та надає їй особливий статус у всіх сферах суспільного життя. Також, були прийняті нормативні акти щодо правил транслітерації та транскрипції іноземних імен та назв, що сприяє уніфікації цих процесів у писемному спілкуванні. Однак, важливо відзначити, що кодифікація мовної норми є динамічним процесом, і вона постійно вдосконалюється та адаптується до змін у суспільстві.

До проблеми кодифікації чеської мови зверталось багато чеських лінгвістів, зокрема М. Докуліл, Ф. Данеш, Р. Адам, Б. Гавранек тощо. М. Докуліл вважав, що у процесі кодифікації має бути баланс між чотирма принципами, а саме:

- „функціональна складність
- узгодження розвитку літературної та розмовної чеської мови
- регулярність та економія - гнучка стабільність та однорідність.“⁶⁰

За головну мету лінгвіст ставив досягнення такого рівня чеської мови, щоб вона стала надійним і не надійним засобом мислення і комунікації, ефективним та потужним

---

⁵⁸ РУСАНІВСЬКИЙ, В. М. *Історія української літературної мови* / В. М. Русанівський. – К. : АртЕк, 2001, s. 378.

⁵⁹ ЛУЧИК, А. А. *Динаміка мовної норми і проблеми кодифікації* / А. А. Лучик // Магістеріум. Мовознавчі студії. - 2016. - Вип. 62, s. 52. In: NBUV. [online]. 2016 [cit. 2023-06-04]. Dostupné z: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Magisterium_mov_2016_62_12

⁶⁰ DOKULIL, M. *K otázce normy spisovného jazyka a její kodifikace*. Slovo a slovesnost 13, 1951-1952, s. 135-139. In: Slovo a Slovesnost. [online]. [cit. 2023-06-18]. Dostupné z: <http://sas.ujc.cas.cz/archiv.php?lang=en&art=684>.

інструментом боротьби та розвитку. Щодо того, чи доцільно кодифікувати інтер діалекти та наріччя, вчений висловив припущення про те, що було б добре, якби зменшила віддаленість між літературною та розмовною мовою, зокрема у фонетичному та морфологічному аспекті, але це не так легко унормувати та зробити, як би хотілося.

Можемо підсумувати, що терміни займають важливу роль у лексичній системі української, чеської та інших мов. Велика кількість лексичних одиниць, які проникають до тієї чи іншої мови, є термінами та більшість термінів є запозиченими за своїм походженням, проте адаптовані до конкретної мови. Нам відомо, що у лексичному запасі не лише аналізованих у цьому дослідженні, але й інших мовах, значна частина медичних термінів є запозиченнями з грецької та латинської мов. Це ж стосується технічних (математичних та природничих наук), суспільно-політичних термінів, мовознавчих та літературознавчих дисциплін. Якщо порівняти такі запозичені терміни в українській та чеській мові, то вони підтверджуються тезою, що кожне іншомовне слово так чи інакше адаптується до конкретної мови і навіть у споріднених мовах такі лексеми можуть відрізнятися. Наприклад, обидві досліджувані мови мають лексеми *музей, ліцей, центр, стипендія*, в українській мові перші три лексеми мають чоловічий рід, а остання – жіночий, у чеській мові ці лексичні одиниці акумулюються у середньому роді: *muzeum, lyceum, stipendium*. Можемо також зазначити, що у чеській мові згадані лексеми у прямих відмінках залишилися у незмінній формі зі запозиченої мови, а у непрямих мають адаптовані до чеської мови закінчення. Виходячи з цього, різні мови адаптовують іншомовні слова по-різному: деякі піддаються пристосуванню згідно з її власними правилами, що призводить до того, що вони взаємодіють із її характером та стають дуже подібними до питомих лексичних одиниць, тоді як інші залишаються незмінними, не приховуючи своїх іншомовних особливостей.

1.4. Тенденція утворення молодіжного сленгу в Україні та в Чеській Республіці

У кожній країні існують свій життєвий ритм, стиль, певні культурні особливості та традиції. Усе ці фактори, на нашу думку, є невід'ємними гвинтами також і мовної системи, зокрема, для створення чогось нового, як, наприклад, молодіжний сленг. Розглянемо передумови проникнення нових слів до тієї чи іншої мови. Насамперед варто згадати, що хоч і будь-яка мова є, з одного боку, системою усталеною, зі своєю логікою, алгоритмами та правилами, але їй не властиво функціонували лише у межах тієї замкненої системи. Певна річ, це менше стосується саме витонченої літературної

мови, у ній ми, її носії, стараємося дотримуватися цієї суворості та офіційності. Якщо ж звернемо увагу на розмовну українську або чеську мову, то можемо прослідкувати, що ми наповнюємо своє мовлення не лише нормативними лексемами, але й іншими, які не завжди є кодифікованими у словниках. Звідки з'являються ці, так звані, інші лексеми? Чому вони входять у активний вжиток? Як їх відстежити і що впливає на те, що носії починають частіше й частіше використовувати певну лексему? Саме на ці запитання ми хочемо знайти одноставну відповідь.

Що стосується нових лексем, невід'ємним чинником їхнього проникнення до української мови є культурний аспект. Ми не живемо під залізною завісою, ми комунікуємо з представниками інших країн та народів, налагоджуємо культурні та ділові зв'язки. У реаліях сьогодення важливу роль відіграють ще й технічні зв'язки, адже для того, щоб наші українські військові могли протистояти ворожій країні й зберегти життя своє, цивільних українців та цілого світу, потрібно потужне технічне забезпечення, яке ми теж отримуємо за допомогою мовлення та якісної комунікації. Отож під час спілкування, зокрема, на міжнародному рівні, де основною мовою є англійська, інші мови, до яких також належить українська та чеська мови, поповнюються новими лексичними одиницями. Найчастіше це робиться таким чином, що ми спочатку цитуємо певну фразу чи вислів в усному мовленні або у інтернет-просторі, далі цю фразу починають більш часто використовувати інші користувачі соціальних мереж або носії в усному мовленні і вона проникає до нашого щоденного вжитку. Зауважимо, що певний вислів чи фраза не обов'язково мають лунати англійською мовою з вуст політиків чи глав держав. Зараз неабиякий вплив на суспільство мають й інші медійні особи, наприклад, актори, митці, співаки, блогери тощо.

Ми також вважаємо, що лексеми можемо запозичувати до нашого мовлення не лише з уст медійних осіб, певна частина сленгізмів проникає до інших мов і через професійну лексику. Гадаємо, що всі знають та розуміють, яка професія уже кілька років не виходить з популярності та у якій сфері занять хоче працювати певна частина суспільства. Ми маємо на увазі сферу інформаційних технологій або, як це звично казати „по-модному“, „айті сфера“, та загалом сферу комп'ютерних технологій. Лексичні одиниці, якими послуговуються представники цієї сфери, теж проникають до словникового запасу звичайних носіїв мови, які не приналежні до представників професії інформаційних технологій. Наприклад, лексеми *ангрейднути*, яка має значення „поліпшити“ чи *юзер*, тобто „користувач“ ми знаємо саме з них. На нашу

думку, вплив лексики з цих сфер є цілком органічним та логічним у нашому сучасному світі. Ми є представниками діджиталізованого суспільства, тобто того, яке активно послуговується сучасним технічним забезпеченням, таким як смартфони, планшети, розумні годинники, роботи-пилосмоки тощо. І саме за допомогою технічних засобів до нашого мовлення проникають такі, першопочатково, комп'ютерні вирази.

РОЗДІЛ II. МОЛОДІЖНА ЛЕКСИКА В УКРАЇНСЬКІЙ ТА ЧЕСЬКІЙ МОВАХ

2.1. Молодіжна лексика в українській мові

Темою нашого магістерського дослідження є процес термінологізації молодіжної лексики на основі української та чеської мов. Об'єктом цього дослідження є молодіжна лексика. Основним завданням, яке постає перед нами, є пошук та пояснення значень сленгових лексем, опис частотності їх вживання та наведення прикладів комунікативних ситуацій, у яких вони застосовуються. Ми живемо за умов, коли відбувається велика кількість суспільних та технічних прогресивних змін. Інформація може з умовної точки А, де з США, за лічені секунди опинитися в будь-якій умовній точці Б, якщо там є покриття інтернет-з'єднання. Саме такий швидкий і, подекуди, миттєвий обмін інформації призводить, на нашу думку, до того, що люди призвичаїлися швидко реагувати на події та вимагають такої ж блискавичної реакції у відповідь. Вагому роль у цьому, певна річ, має і розвиток соціальних мереж, де ми й збирали лексичний матеріал для магістерського дослідження. Гадаємо, що детально пояснювати цей наш вибір, не має великої потреби; молоде покоління між спілкуванням наживо, по телефону та за допомогою повідомлень, схиляється до вибору комунікації через системи обміну повідомленнями.⁶¹ Для них ця сфера перебування є природною, тому, як і у психологічному, так і лексичному аспекті, молодь у системах обміну повідомленнями почувається вільно. Певна річ, ми не займалися хакерськими діями та не втручалися у приватну переписку різних людей. Нашою ціллю був пошук та аналіз лексики на відкритих платформах та в облікових записках користувачів інтернету, які не мають приватних профілів. Таким чином ми зупинилися на платформах X „Ікс“, яка раніше мала назву „Твіттер“, та Інстаграм. Також аналізована лексика збиралася під час усного спілкування з носіями тієї чи іншої мови, виокремлювалася з фільмів та серіалів (зокрема лексичні засоби української мови), з корпусів української та чеської мови та з доступних словників сленгізмів. Щодо корпусів, основна увага була зосереджена на такі: корпус ГРАК, корпус ПАВУК (у ньому зібрана насамперед лексика з інтернет-простору; хоч і про цей корпус є різні думки щодо його досконалості, але він спрямований саме на ту сферу перебування лексики, яка аналізується у цьому дослідженні) та SYN2020 (корпус з чеської мови). Серед словників у полі нашого зору

---

⁶¹ Спостерігається прагнення як найлаконічніше передати інформацію і до цього достосовуються мовні засоби.

буди саме такі: *Словник українського сленгу*, *Čeština 2.0*, словники неологізмів (усі доступні онлайн), також *Словник нелітературної чеської мови* та *Načknutá čeština*.

Приклади використання лексичних одиниць, які аналізуються у цьому дослідженні, взяті з українських корпусів та в усіх збережено оригінальний правопис. Корпус ГРАК є Генеральним регіонально анотованим корпусом української мови, який налічує понад 800 токенів, він призначений саме для лінгвістичних досліджень з історії української літературної мови, лексики та граматики. До цього корпусу завантажені тексти з 1816 до 2022 років, представлено 130 текстів та 30 тисяч авторів.⁶² Корпус ПАВУК є Польським автоматичним веб-корпусом української мови,⁶³ у ньому містяться лексеми з різних інтернет-джерел, наприклад YouTube, Twitter (X), також з месенджеру Telegram, із сайтів новин. Зараз він охоплює дані з березня 2022 до сьогодні, постійно поповнюється новими текстами та здійснюється морфографічна та синтаксична розмітка текстів.

Під час накопичення лексичних одиниць та їхнього аналізу ми зауважили, що їх можна згрупувати за різними маркованими критеріями:

- лексичні одиниці, які проникли з англійської мови (їх найбільша кількість);
- лексичні одиниці, які виникли шляхом універбізації (незначна кількість одиниць, але репрезентують активний словесний склад);
- лексичні одиниці, зокрема, назви професій, які виникли під час тенденції фемінізації (важлива частина лексики, яка видозмінена через цю тенденцію);
- лексичні одиниці з арготу, які перейшли у повсякденний ужиток (це одиниці, які межують з мовними табу і які часто пов'язані зокрема з політичними подіями в Україні).

Розглянемо кожен зі способів на прикладах лексичних одиниць. На нашу думку, найбільшою за обсягом є група лексем, які прийняті з англійської мови.

2.1.1. Англіцизми, які вживає молоде покоління

У першому розділі магістерського дослідження ми уже звертали увагу на тенденцію поширення англіцизмів в українській мові, у другому розділі хочемо

---

⁶² Генеральний регіонально анотований корпус української мови (ГРАК) / М. Шведова, Р. фон Вальденфельс, С. Яригін, А. Рисін, В. Старко, Т. Ніколаєнко та ін. – Київ, Львів, Єна, 2017-2024. In: *Uacorporis* [online]. [cit. 2024-02-27]. Dostupné z: <https://uacorporis.org/Kyiv/ua>.

⁶³ Польський автоматичний веб-корпус української мови. In: *Pawuk* [online]. [cit. 2024-02-27]. Dostupné z: <https://pawuk.ipipan.waw.pl/overview>

підтвердити сказане на прикладах. До вашої уваги пропонуємо лексичні одиниці разом із поясненнями та прикладами їх вжитку, які розподілені за сферами активного входження запозичень, адже, за словами Ф. Данеша, М. Докуліла та Я. Кухаржа, кожне новоутворення відноситься до певного категоріального призначення.⁶⁴ Таких сфер або категорій, до яких відносяться аналізовані лексеми, ми виділили декілька:

- інформаційні технології;
- освітня;
- соціальна (яку ми розділили на загальновідому та молодіжну);
- назви професій та роду занять.

Також у окрему категорію ми виділили сленгізми, які вважаємо за доречне віднести до міжмовної синонімії.

До сфери інформаційних технологій входять такі лексеми: *Аккаунт* (іменникова основа *аккаунт* + нульовий суфікс) має значення „обліковий запис користувача в інтернет-мережі (наприклад, на певному сайті)“, з англ. „account“, наприклад: „Щоб видалити свій **аккаунт**, потрібно перейти за цим посиланням“.

Апгрейд (також: *апгрейд*, *апгрейднути*) (іменникова основа *апгрейд* + нульовий суфікс; іменникова основа *апгрейд* + суфікс *-ну*), має значення „модернізація (покращення) комп’ютера або його складових частин; зараз: модернізація різних технічних та людських процесів“, з англ. „upgrade“, наприклад: „*Мова і література у школі потребують **апгрейду**?*“, „*Ніколи не пізно стати кращою версією себе, зробити **апгрейд** старим програмам, врешті-решт сходити до психолога, щоби допомогли відремонтувати душу, - написала Регіна*“, „*А тих семінарів, майстер-класів, відкритих університетів та лекцій, майстерень та інших заходів, де можна навчитися всього завгодно й **апгрейднути** себе до нечуваного рівня, перейти на новий левел, отримавши при цьому незлічиму кількість хіт-пойнтів та бозна ще чого іншого, просто незлічима безліч*“. На прикладі цієї лексеми маємо можливість спостерігати, як іншомовні слова призвичаюються до української мови. За допомогою форманту *-ну-* утворено дієслово з іменниковою основою запозиченого слова.

Апка, *аплікуха* (іменник *аплікація* + суфікс *-ка*; іменник *аплікація* + суфікс *-ух*) має значення „аплікація; програма, додаток та пристрої, телефоні чи комп’ютері“, з англ. „application“, наприклад „*Ну **апка** для прослуховування музики*“, „*Так вирішила **аплікуха** погоди*“.

---

⁶⁴ DANEŠ, F., DOKULIL, M., KUCHAR, J. *Tvoření slov v češtině 2. Odvozování podstatných jmen.* – Praha 1967, s. 38

Гаджет (іменникова основа *гаджет* + нульовий суфікс), має значення „мала річ, зазвичай технічного напрямку, яка має певну специфічну функцію і водночас є часто популярною новинкою на ринку“ з англ. „*gadget*“, наприклад: „... *це старий „Алкатель“*, а не якийсь крутий *гаджет*“.

Гакнути (також: *гакнути*, *гакер*, *хакер*) (дієслівна основа *гак* + суфікс *-ну-*; дієслівна основа *гак* + суфікс *-ер*) має значення „несанкціоновано отримати доступ до даних іншої людини (наприклад: соцмереж, особистої інформації)“, з англ. „*to hack*“, наприклад: „*Росія намагалась хакнути українське Міноборони На службові адреси працівників міністерства надсилали фішингові листи*“.

Гуглити (також: *гуглити*) (іменник *гугл* + суфікс *-и-*) має значення „шукати щось в інтернеті (зокрема через популярну в Україні пошукову систему Google)“, з англ. „*Google*“, наприклад: „*А то ж гуглити щоразу нервів не вистачає*“ або „*нішов гуглити що таке* [тут може бути будь-яке незнайоме людині слово]“. Також в українській мові присутній варіант дієслова *загуглити* (*загуглити*) (дієслово *гуглити* + формант *за-*, лексему утворено шляхом префіксації). Хоча вважаємо, що цю лексему також можна віднести до освітньої та соціальної сфер, адже вона дуже широко застосовується.

Девайс (іменникова основа *девайс* + нульовий суфікс) має значення „пристрій, який зроблений для виконання певної функції“ (не варто плутати з гаджетом, девайс працює автономно, гаджет потрібно до чогось підключати). З англ. „*devise*“, наприклад: „*Вони не знають цей девайс*“ або „*На задній панелі девайса розташувалася вертикальна подвійна основна камера*“.

Дедлайн (іменникова основа *дедлайн* + нульовий суфікс) має значення „термін виконання певного завдання чи роботи, момент часу, до якого щось має бути виконано“, з англ. „*deadline*“, наприклад: „*Проте дедлайн позначений*“.

Делітнути (іменникова основа *деліт* + суфікс *-ну-*) має значення „видалити щось або у переносному значенні когось (наприклад: викреслити зі свого життя)“, з англ. „*delete*“, наприклад: „*Але доведеться делітнути файл*“. Спочатку ми вважали, що це слово утворено від іменника „деліт“ за допомогою словотвірного форманту *-ну-*, але, після перевірки у корпусі ПАВУК, ми виявили, що у квітні 2022 року воно було вперше кодифіковано у формі дієслова, а лише за кілька місяців у цьому ж році був кодифікований іменник. Тому, можемо вважати, що початково це слово перейшло до української мови у формі дієслова за допомогою суфіксу „*-ну-*“, а пізніше, за допомогою нульової суфіксації, утворився іменник „деліт“. Похибка у нашому припущенні можлива, адже є ймовірність, що у корпусі ще не опрацьовано достатньо

джерел, щоб остаточно стверджувати нашу правоту. *Діджитал* (іменникова основа *діджитал* + нульовий суфікс) має значення „цифровий, електронний“, з англ. „digital“, наприклад: „*Подивитися на концерт можна буде і на діджитал-платформах*“. Слово присутнє у прикметниковому варіанті „діджитальний“ (або „дігитальний“), утвореного за допомогою суфікса *-ьн-*.

Електронка має значення „1. Електронна пошта“, з англ. „e-mail“, наприклад: „*Пишіть тоді на електронку*“ (зі значенням: на електронну пошту), Слово утворено за допомогою суфіксального способу, а саме: прикметник *електронний* (*електронна*) + суфікс *-к-*. Ця лексема, із її двома значеннями, також зафіксована у соціальній сфері, але так як її початкове значення стосується цієї сфери, то й наведена тут.

Лаг, лагати (іменникова основа *лаг* + нульовий суфікс; іменник *лаг* + суфікс *-а-*) має значення „затримка, запізнення. проблема“, з англ. „lag“, наприклад: „*Тобто є лаг із доставкою*“. За кількістю результатів пошукових запитів у корпусі ПАВУК можемо припустити, що від іменника „лаг“ (зафіксованого з фреквенцією 145) морфологічним, а саме суфіксальним способом, утворено дієслово „лагати“ (зафіксовано 85 разів), за допомогою форманту *-а-*.

Лінк (іменникова основа *лінк* + нульовий суфікс) має значення „посилання“, з англ. „link“, наприклад: „*Послухати пісні Джамали зі студії Громадського ви можете за лінком*“.

Мультизадачність (також: *мультиаскінг*) (іменникова основа *мульти* + іменник *задача* + суфікс *-н-*, *-іст-*; іменникова основа *мульти* + іменникова основа *таскінг*) має значення „багатозадачність“, з англ. „multitasking“, наприклад: „*Смартфон до того ж пропонує зручну мультизадачність*“.

Офнути (іменникова основа *офф* + суфікс *-ну-*) має значення „вимкнути, зникнути, перестати існувати“, з англ. „off“, наприклад: „*За таке канал можуть офнути*“. Лексема запозичилася з англійської до української саме у формі дієслова.

Скінути (дієслівна основа *скіп* + суфікс *-у-*) має значення „пропустити“, з англ. „to skip“, наприклад: „*За такого підходу пенсія не залежить від фінансової грамотності працівника, його можливості найняти фахового консультанта-фінансиста чи його моментного бажання скінути відрахування на пенсію та купити новий гаджет чи білети у чергову відпустку*“. Згідно даних, які ми відшукали у корпусі, припускаємо, що іменник „скіп“ утворено за допомогою нульової суфіксації від дієслова.

Скролити (дієслівна основа *скрол* + суфікс *-и-*) має значення „прокручувати зміст на дисплеї гаджету чи пристрою“, з англ. „to scroll“, наприклад: „*Пери ніж гарячково скролити* нескінченні веб-сторінки американських аукціонів і, стрімголов, нести гроші в першу-лішу компанію, слід дізнатися, у чому плюси і мінуси такої покупки“.

Спам (також: *спамер*, *спамити*, *поспамити*) (іменникова основа *спам* + нульовий суфікс; іменник *спам* + суфікс *-ер-*; іменник *спам* + суфікс *-и-*; дієслово *спамити* + префікс *по-*) має значення „небажана кореспонденція, яка надсилається у масовому характері (раніше лише на електронну пошту, зараз у будь-якому месенджері)“, з англ. „spam“, наприклад: „*Важливими напрямками в боротьбі з пошуковим спамом* є методи виявлення дублікатів текстів які розсилаються, та неприродних текстів“, „*В Лондоні заявили, що російська „фабрика тролів“ використовує, зокрема, Telegram для вербування та координації нових прихильників, які потім спамлять* коментарі на підтримку дій керівництва Росії“.

Стартап (також: *стартапити*, *стартапер*) (іменникова основа *старт* + прийменникова основа *ап* + нульовий суфікс; іменник *стартап* + суфікс *-и-*; іменник *стартап* + суфікс *-ер-*) має значення „процес реалізації за короткі строки і, як правило, при обмежених ресурсах завдання або проекту, що характеризується принциповою новизною“, з англ. „startup“, „start-up“, наприклад: „*Сьогодні до повного 4-річчя бізнесу залишилися лічені місяці, а він уже перетворився на цілу групу компаній для стартапів, малого і середнього бізнесу*“.

Таск(и) (іменникова основа *такс* + нульовий суфікс) має значення „завдання“, з англ. „task“, наприклад: „*цей таск* певно до сьогодні треба закінчити“.

Троль (також: *тролити*) (іменникова основа *тролінг* + нульовий суфікс; іменник *троль* + суфікс *-и-*) має значення „особливий вид дискусії в інтернет-просторі та за його межами, під час провокують або знуцаються“, з англ. „trolling“, наприклад: „*У Франківську „тролять“ Марцінківка: по місту розклеїли листівки із насмішками над мером Про це пишуть Версії з посиланням на Хороша поліграфія, вдалі фото та масова поклейка – робота виконана дуже дорого*“.

Факап (також: *факапити*) (іменникова основа *фак* + прийменникова основа *ап* + нульовий суфікс; іменник *факап* + суфікс *-и-*) має значення „провал, невдача, програш“, з англ. „fuck up“, наприклад „*Історії про факапи, провали, життєві драми, зради друзів, втрату роботи, поламаний каблук, діряві шкарпетки, і взагалі будь-що поламане у квартирі чи житті*“.

Фейк (також: *фейковий*) (іменникова основа *фейк* + нульовий суфікс; іменник *фейк* + суфікс *-ов-*) має значення „підробка, фальшивка“, з англ. „fake“, наприклад: „фейкові новини“.

Фідбек (також: *фідбекнути*) (іменникова основа *фід* + іменникова основа *бек* + нульовий суфікс; іменник *фідбек* + суфікс *-ну-*) має значення „зворотній зв’язок, реакція на певну новину чи подію“, з англ. „feedback“, наприклад: „По-перше, він виходить невеликим, по-друге **фідбек** бодай від одного читача – гарантований“.

Фіксити (також: *пофіксити*) (дієслівна основа *фікс* + суфікс *-и-*; дієслово *фіксити* + префікс *по-*) має значення „усунути недоліки; зробити так, щоб щось працювало; лагодити“, з англ. „to fix“, наприклад: „У стосунках бувають складні періоди, і треба сумлінно працювати, щоб **фіксити** негативне і розвивати позитивне“.

Фішинг (також: *фішинговий*) (іменникова основа *фішинг* + нульовий суфікс; іменник *фішинг* + суфікс *-ов-*) має значення „1. Риболовля. 2. Різновид шахрайства, тип кібератаки, за допомогою якого людей примушують розкрити особисту інформацію та делікатні дані“, з англ. „phishing“, наприклад: „**Фішинг** — використання інтернет-технологій з метою отримання доступу до конфіденційної інформації про користувачів (паролів, логінів, фінансової інформації тощо)“, „Як говориться в офіційній заяві ПриватБанку, оголошений групою осіб збір даних клієнтів, нібито необхідний для подачі колективного позову до банку під вигаданими приводами, є безпрецедентним в історії банківського ринку випадком масового **фішингу** особистих даних“.

Фіча (іменникова основа *фіч* + нульовий суфікс) має значення „певна частина чи деталь продукту, яка відрізняється своєю особливістю, унікальністю“, з англ. „feacher“, наприклад, найчастіше використовується у виразі: „не баг, а **фіча**“ (тобто: не помилка, так задумано).

Фото (також: *фотка, фоткати, сфоткати*) (іменникова основа *фото* + нульовий суфікс; іменник *фото* + суфікс *-к-*; іменник *фотка* + суфікс *-а-*; дієслово *фоткати* + префікс *с-*) має значення „фотографія, знімка“, з англ. „photo“, наприклад: „Лише трошечки **фоток**, бо то погода не фоткальна, то просто якось не до того, чи шо“.

Чат (також: *вайбер чат, телеграм чат, особистий чат, чат-бот; чатитися*) (іменникова основа *чат* + нульовий суфікс; іменник *вайбер* + іменник *чат*; іменник *телеграм* + іменник *чат*; прикметник *особистий* + іменник *чат*; іменник *чат* + іменник *бот*; іменник *чат* + суфікс *-и-* + постфікс *-ся*) має значення „веб-сторінка або сайт для спілкування в інтернеті за допомогою клавіатури у реальному часі“, з англ.

„chat“, наприклад: „На порталі Буквоїд ... відбудеться **чат** із письменником Олесем Ульяненком“, „Достатньо швидко в нашому **чаті** зі студентами почали з'являтися повідомлення“, „**Чатишся** з ним в месенджерах, ходиш в бар, вибираєш подарунки мамі“.

Шерити (дієслівна основа *шер* + суфікс *-и-*) має значення „ділитися чимось або поширювати щось (думку, ідею, заклик тощо)“, з англ. „to share“, наприклад: „В соціальних мережах зараз активно **шерять** заклик приходити в Аркадію, де розташовано заклад, з шинами та готувати коктейлі Молотова“, „Як **шерити** повідомлення ви знаєте“.

Юзер (іменникова основа *юзер* + нульовий суфікс) має значення „користувач соціальних мереж“, з англ. „user“, наприклад: „Якщо **юзеру** якась із них сподобалася — він ставить „лайк“, а якщо ні — гортає далі“.

Юзати (також: *заюзати*, *юзерити*) (іменник *юзер* + суфікс *-а-*; дієслово *юзати* + префікс *за-*; дієслово *юзати* + суфікс *-ер-*) має значення „використовувати, користуватися“, з англ. „to use“, наприклад: „Намагався пробувати **юзати** і не виходить“.

Ютубити (також: *ютубер*) (іменникова основа *ютуб* + суфікс *-и-*; іменникова основа *ютуб* + суфікс *-ер-*) має значення „записувати відео на YouTube або спілкуватися там з людьми у прямому ефірі“, з англ. „YouTube“, наприклад: „може пора **ютубити** дрон-камікадзе своїми руками..“.

Освітня сфера збагатилася такими словами: *Вебінар* (іменникова основа *вебінар* + нульовий суфікс) має значення „означає особливий тип веб-конференцій в режимі реального часу; зв'язок зазвичай односторонній – з боку мовця, і взаємодія зі слухачами обмежена“ . З англ. „webinar“, наприклад: „Освітній Центр Верховної Ради України відкрив реєстрацію на **вебінар**“. Популярною також є лексема *вебінарський* (іменник *вебінар* + суфікс *-ськ-*), поодинокі зустрічається і у вигляді дієслова *вебінарити* (іменник *вебінар* + суфікс *-и*) та *повебінарити* (дієслово *вебінарити* + префікс *по-*).

Воркшоп (іменникова основа *воркшоп* + нульовий суфікс) має значення „захід або акція, що спрямовані на удосконалення навичок та вмінь; майстер-клас“, з англ. „workshop“, наприклад: „Саме так вирішили організатори щорічного студентського архітектурного **воркшопу**“. Ця лексема поки що не зустрічається у формі прикметника, але уже є дієслово *воркшипити* (іменник *воркшоп* + формант *-и-*), яке утворено суфіксальним способом.

Інтерактив має значення „діалог, взаємодія“ (іменникова основа *інтер* + іменник *акт* + суфікс *-ив-*), з англ. „interact“ (де „inter“ – взаємний і „act“ – діяти), наприклад: „*Плюс, звичайно ж, інтерактив — куди ж без нього?!*“. Уживається і прикметник, який утворений за допомогою форманту *-н-*: *інтерактивний*.

Нетворкінг (іменникова основа *нетворкінг* + нульовий суфікс) має значення „назва процесу, під час якого ми налагоджуємо зв’язки та здобуваємо нові контакти у сфері своєї діяльності та суміжних з нею“, з англ. „networking“, наприклад: „*Пам'ятайте: правильний нетворкінг може вивести ваш бізнес на міжнародний рівень*“.

Презентація, преза (іменникова основа *презент* + суфікс *-ац-*; іменникова основа *през* + нульовий суфікс) має значення „виступ; найменування процесу, коли особа представляє результат своєї діяльності, дослідження тощо; документ, який має мультимедійний зміст і користувач керує його демонстрацією“, з англ. „presentation“, наприклад: „*запилимо (ред. — зробимо) ось таку круту презу для клієнта*“.

Лексеми, які належать до соціальної сфери і є уже загальновідомими:

Аватарка (іменникова основа *аватар* + суфікс *-ка*) має значення „зображення користувача у профілі або месенджері (Твіттер, Фейсбук, Вайбер, Телеграм тощо)“, з англ. „avatar“, наприклад: „*Покажи мені свою аватарку*“.

Бєбі бокс, бєбібоксік (частіше розмовно: *бокс, боксік*) (іменникова основа *бєбібокс* + нульовий суфікс; іменникова основа *бєбібокс* + суфікс *-ік*) має значення „1. Віконце у пологовому будинку, куди мати анонімно віддає дитину, якщо сама не може або не хоче про неї піклуватися (в українській мові більш поширеною є назва „вікно життя“); 2. Пакунок малюка, набір, який отримує кожна жінка в Україні після народження дитини“. З англ. „babybox“, наприклад: „*Новоспечена мама показала вміст бєбі боксу, який почали видавати в Україні*“, „... у новому складі *бєбі боксу* стало більше одягу“.

Блаблакар (іменникова основа *блаблакар* + нульовий суфікс) має значення „інтернет-платформа для пошуку попутників для поїздки на автомобілі“. З англ. „BlaBlaCar“, наприклад: „*Блаблакар на ці дати немає*“, „*Тим часом блаблакар і надалі мене переміщає туди й сюди*“. Від іменника також походить дієслово *блаблакарити* (іменник *блаблакар* + суфікс *-и-*).

Газлайтинг (іменникова основа *газ* + іменникова основа *лайт* + формант *-инг-*, лексему утворено шляхом основоскладання та суфіксації) має значення „форма психологічної маніпуляції та зневаги емоцій, коли маніпулятор змушує жертву сумніватися у своїй адекватності“, з англ. „Gas Light“, наприклад: „... емоційному насильнику вигідний *газлайтинг*“.

Гейтити (також: *хейт*, *хейтити*, *хейтинг*, *хейтер*) іменникова основа *гейт* (*хейт*) + нульовий формант; іменник *гейт* (*хейт*) + суфікс *-и-*; іменник *гейт* (*хейт*) + формант *-ер*) має значення „відкрито й негативно, навіть агресивно, висловлюватися про когось чи щось; ненавидіти; принижувати“, з англ. „to hate“, наприклад: „Спочатку ти робиш щось, і тебе ніхто не розуміє та **хейтить**“, „А чого це русофобія? Фобія це коли боїшся, але ми ж їх не боїмося, скоріш **гейтимо**, то краще русогейтія“.

Електронка має значення „1. Електронна пошта“, з англ. „e-mail“, наприклад: „Пишіть тоді на **електронку**“.

Кавер (також: *кавер-версія*) (іменникова основа *кавер* + нульовий суфікс; іменник *кавер* + іменник *версія*, утворено шляхом основоскладання) має значення „прикриття; у музиці - опрацювання, аранжування, переспів“, з англ. „cover“, наприклад: „8 років вже і без кінця буде актуальний цей **кавер** у всьому світі“.

Крафт (також: *крафтовий*) (іменникова основа *крафт* + нульовий суфікс; іменник *крафт* + суфікс *-ов-*) має значення „ремесло“, з англ. „craft“, наприклад: „Завітайте на наше **крафтове** виробництво сирів“. Також є кодифікованим дієслово „крафтити“ (утворено за допомогою форманту *-и-*: іменник *крафт* + суфікс *-и-*), у корпусі ПАВУК зафіксовано 29 результатів за цим запитом.

Лайк (похідні: *лайкати*, *полайкати*) (іменникова основа *лайк* + нульовий суфікс; іменник *лайк* + суфікс *-а-*; дієслово *лайкати* + префікс *по-*) має значення „вподобайка“, з англ. „like“, наприклад: „Але її затроллив колега з „Друзів“ Девід Швіммер, зібравши набагато більше **лайків**“. Згідно з даними з корпусу ПАВУК, новоствореною лексемою є „полайкати“, можемо припустити, що спочатку було запозичено з англійської у варіанті іменника, який за допомогою суфіксу *-а-* видозмінився у дієслово „лайкати“ та потім утворилося з допомогою форманту *по-* дієслово „полайкати“.

Лайфгак (також: *лайфхак*, *лайвгак*) (іменникова основа *лайк* + іменникова основа *гак* (*хак*) + нульовий суфікс) має значення „хитрість, спрощення, корисна порада, яка допомагає щось швидше вирішити“, з англ. „life hack“, наприклад: „Тому що путінізм є глобальним політичним **лайфгаком**, добре працює як метод владарювання“, „Русня, от тобі **лайфхак**, жоден українець не назве себе „хохлою“, вас по об'яві набрали десь?“.

Пост (також: *постинг*, *постити*, *запостити*) (іменникова основа *пост* + нульовий суфікс; іменникова основа *постинг* + нульовий суфікс; іменник *пост* + суфікс *-и-*; дієслово *постити* + префікс *по-*) має значення „публікація думки чи тексту в інтернет-просторі“, з англ. „post“, наприклад: „Фб [Фейсбук] підкинув **пост**“. Спочатку

в українській мові почав уживатися іменник-найменування предмету, потім – іменник-найменування дії, а пізніше – дієслова.

Прайс (іменникова основа *прайс* + нульовий суфікс) має значення „ціна, вартість“, з англ. „price“, наприклад: „*Бо нафта восени 2014 року тільки починала дешевшати і мазут по ціні ще не міг перебити прайс Газпрому*“.

Промокод (іменникова основа *промо* + іменник *код*) має значення „унікальний код з цифр або літер, після введення та верифікації якого може бути знижка на товар“, з англ. „promo code“, наприклад: „*Ввівши промокод htagochos під час реєстрації, ви отримаєте знижку – 1 500 гривень*“. Лексема утворена словоскладанням.

Репост (також: *репостити*) (іменникова основа *репост* + нульовий суфікс; іменник *репост* + суфікс *-и-*) має значення „використання чужого тексту у інтернет-просторі з відсилкою на автора“, з англ. „repost“, наприклад: „*Репости цієї новини широко розходяться серед активної та патріотично налаштованої спільноти*“.

Респект (також: *респектувати*) (іменникова основа *респект* + нульовий суфікс; іменник *репост* + суфікс *-ува-*) має значення „шана, повага (шанувати, поважати)“, з англ. „respect“, наприклад: „*Це треба респектувати*“.

До соціальної сфери, а саме, молодіжної лексики, належать проаналізовані нами лексичні одиниці, які далі наводимо у нашому дослідженні.

Аб'юзер (іменник *аб'юз* + суфікс *-ер*) має значення „людина, яка спочатку входить в довіру до іншої особи, а потім порушує кордони тієї іншої людини, має на меті обмежити волю та підкорити до себе“. Між носіями української мови більш популярним є слово „аб'юз“, саме як „жорстоке ставлення, насильницьке ставлення“, з англ. „abuse“, наприклад: „*Ми романтизуємо дитинство, забуваємо про обмеження, аб'юз та інші негарні історії*“.

Аутсайдер (іменникова основа *аутсайдер* + суфікс *-ер*) має значення „індивід, який не проявляє себе у суспільстві“, з англ. „outsider“, наприклад: „*Саме із відвертим аутсайдером чемпіонату львів'яни поміряються силами у наступному турі*“. Ця лексема також здатна до мотивації, маємо мотивоване слово *аутсайдерський* (іменник *аутсайдер* + формант *-ськ*), що теж лунає в українському інформаційному просторі.

Вайб (також: *вайбовий, вайбово*) (іменникова основа *вайб* + нульовий суфікс; іменник *вайб* + суфікс *-ов-*, прикметник утворений шляхом суфіксації; прикметникова основа *вайбов* + нульовий суфікс; прислівник утворено шляхом нульової суфіксації), має значення „вібрація; кажемо так про місця, людей, враження, які викликають приємні та

позитивні відчуття“. З англ. „vibe“, наприклад: „*То є справжній український вайб*“, „*Борис Джонсон має вайб того самого хлопця який одразу приїжджає коли дізнається, що ти захворіла*“. В українській мові присутній такі мотивовані слова від цієї лексеми: *вайбувати* (іменник *вайб* + суфікс *-ув-*).

Веспер (іменникова основа *веспер* + нульовий суфікс) має значення „алкогольний коктейль, який виготовляється зі джину, горілки та вина Кіла Ліле, має класифікацію аперитиву“. З англ. „Vesper“, наприклад: „*Емма з Алексом змагалися, хто швидше приготує веспер мартіні*“.

Вестерн (іменникова основа *вестерн* + нульовий суфікс) має значення „людина, яка походить зі західних європейській країн“, з англ. „western“, наприклад: „*Мене сьогодні вестерн спитав: чому Україна хотіла стати незалежною у 91-му*“. Також є у прикметниковому варіанті: *вестернський* (іменник *вестерн* + суфікс *-ськ-*, прикметник утворено шляхом суфіксації).

Воркоголік (також: *воркоголізм*, *воркати*) (іменникова основа *ворк* + суфікс *-гол-* + суфікс *-ік-*; іменник *воркоголік* + формант *-ізм-*, іменник утворено шляхом суфіксації; іменникова основа *ворк* + формант *-а-*, дієслово утворено шляхом суфіксації) має значення „людина, яка дуже любить працювати; працелюб“, з англ. „work“, наприклад: „*Це я кажу вам як професійний воркоголік*“.

Електронка має значення „2. Електронна сигарета“, наприклад: „*Енергетик чи електронка від 6-7 років до 14 років? ...Бачила раз, як один хлопчина, на вигляд так років 12-13, вейп куриє*“. Слово утворено за допомогою суфіксального способу, а саме: прикметник *електронний* (*електронна*) + суфікс *-к-*. Ця лексема також наведена у сфері інформаційних технологій, адже у першому її значенні вона саме там була виявлена як приклад професійного сленгу. Також у прикладі вживання маємо ще одну цікаву лексему, яку можна віднести до англіцизмів, адже саме лексема „вейп“ або ж більш популярна на сьогодні „айкос“ є ними. Слово „айкос“ ми б могли розглядати і у нашій роботі, адже воно утворене шляхом аббревіації, а цей спосіб творення лексем теж дотичний до цього дослідження.

Інсайт (часто у соціальних мережах „інсайд“) (іменникова основа *інсайд* + нульовий суфікс) має значення „усвідомлення, осягнення, переосмислення“, з англ. „insight“, наприклад: „*Потрібен інсайд, але поки що його немає*“.

Інсайд (іменникова основа *інсайд* + нульовий суфікс) має значення „всередині; явища, які відбуваються всередині певної системи та які у гострі моменти розкриваються назовні“, з англ. „inside“, наприклад: „*У пошуках інсайду: Одне з відкритих запитань:*

якою була реальна частка **інсайдерських** кредитів у портфелі ДельтаБанку“. Дві вищенаведені лексеми часто бувають незрозумілими, тому можемо спостерігати в інтернет-просторі, як замість слова зі значенням „усвідомлення“, користувачі пишуть ту, що має значення „всередині“. Саме на цій підставі прикметник від іменника „інсайт“ має форму „інсайдерський“ (утворено за допомогою форманту -ськ-).

Камон (часто: ну, камон) (іменникова основа *кам* + прийменникова основа *он*, словоскладання) має значення „давай; рушай; вперед“ , з англ. „come on“, наприклад: „Ну, **камон**, на старті так чи інакше ми всі орієнтуємося на когось“.

Кеп (іменникова основа *кеп* + нульовий суфікс) має значення „капітан очевидність; саркастична реакція на висловлювання людини, яка говорить всім зрозумілі та очевидні речі“ , з англ. „sar“, наприклад: „Ви нам прямо очі відкрили! Дякую, **кеп**“.

Контент (іменникова основа *контент* + нульовий суфікс) має значення „інформаційне наповнення чого-небудь“, з англ. „content“, наприклад: „Генерувати **контент** на платформі зможуть самі користувачі“.

Піратський контент або *піратка* (іменник *контент* + прикметник *піратський*; прикметник *піратський* + суфікс *-ка*) має значення „інформаційне наповнення чого-небудь, яке поширено з порушенням авторських прав“ , з англ. „content“, наприклад: „Зокрема автори проекту вводять низку дієвих інструментів захисту авторських прав і протидії поширенню **піратського контенту**, повідомляє прес-служба Мінекономрозвитку“.

Краш (іменникова основа *краш* + нульовий суфікс) має значення „об’єкт захоплення“, з англ. „crush“, наприклад: „Раніше це був серцеїд, а сьогодні - **краш**, - наголосила артистка“.

Кринж (також: *криндж*, *кріндж*, *крінж*) (іменникова основа *криндж* + нульовий суфікс) має значення „почуття легкого зніяковіння чи сорому (зазвичай за когось), яке викликане дивними чи смішними подіями“, з англ. „to cringe“, наприклад: „А останній правотис — як на мене, взагалі повний **крінж**“. Уживається і мотивоване слово „кринджовий“ („крінжовий“, „кринджовий“, „кринжовий“), процес утворення: іменник *криндж* + суфікс *-ов-*.

Лук (іменникова основа *лук* + нульовий суфікс) має значення „вигляд, стан, образ, зовнішній вигляд“, з англ. „look“, наприклад: „Користувачі соцмережі розібрали **лук** президента України Володимира Зеленського“.

Монетизація (іменникова основа *монетизейшин* + суфікс *-ац-*) має значення „процес переведення чого-небудь до законної платіжної валюти“, з англ. „monetization“, наприклад: „Зросла **монетизація**, впала доларизація“.

Овер (зазвичай у поєднанні з ще якимось словом; також: *ту мач*) (прийменникова основа *овер* + нульовий суфікс) має значення „багато, перебільшено, надмірно“, з англ. „over“, наприклад: „Якщо виникає **овер-реакція** – насамперед треба запитати себе: про що це мені?“, „Я проти видачі громадянства Невзорову, це вже **ту мач**“.

Олди (іменникова основа *олд* + нульовий суфікс) має значення „особи, які давно чимось займаються чи цікавляться; страшні; знавці; обізнані“, з англ. „old“, наприклад: „Певно, **олди** чудово розуміють, чому *Battletoads* опинилася у списку“. Ця лексема також наведена у прикладах міжмовної синонімії.

Пруф (іменникова основа *пруф* + нульовий суфікс) має значення „доказ, підтвердження слів чи дій“, з англ. „proof“, наприклад: „... Для вас – зворушливі **пруфи** нашої дев'ятиповерхівки) Перше фото – вересень 1998, з роддому привезли додому сина Гліба“.

Рандом (також: *рандомний, рандомайзер*) (іменникова основа *рандом* + нульовий суфікс; іменник *рандом* + суфікс *-н-*) має значення „випадковий, довільний“, з англ. „random“, наприклад: „**Рандом** обрав, не я“. Рандомайзер є назвою популярного сервісу випадкових чисел. Припускаємо, що за допомогою нульової суфіксації утворився наступний іменник, а уже від нього, за допомогою форманту *-н-*, маємо утворений прикметник.

Ред флег (також: *редфлег*) (прикметникова основа *ред* + іменникова основа *флег* + нульовий суфікс) має значення „подія чи ситуація, яка виступає сигналом, що попереджує про проблему, на яку варто звернути увагу“, з англ. „red flag“, наприклад: „Я не знаю, хто такий невзоров, чи як там того хряка звати, але той факт, що москалю дали українське громадянство - це **ред флег**, шановне панство“.

Ретрит (іменникова основа *ретрит* + нульовий суфікс) має значення „назва процесу, коли людина самотійно або у складі групи з інших людей-однодумців усамітнюється у рамках психологічної чи духовної роботи над собою“, з англ. „retreat“, наприклад: „Вже у домі моїх батьків у Кременчуці ми влаштували **ретрит** на два місяці“.

Ріл (також: *рил, рили*; часто використовується у виразі „не пов, а ріл“ (тобто: не точка зору (не вигадка), а насправді)) (іменникова основа *ріл* або *рил* + нульовий суфікс) має значення „дійсно, насправді“, з англ. „real“, наприклад: „тому **ріл** цікаво“.

Рофлити має значення „сміятися, кепкувати“, з англ. „Rolling On the Floor Laughing - ROFL“, наприклад: „*От реально нема над чим рофлити, крім крилатої фрази відчувай*“. Утворено за допомогою аббревіації та суфіксації (аббревіатура РОФЛ + суфікс -и-).

Свайпати (іменникова основа *свайп* + суфікс -а-) має значення „пролистувати на екрані девайсу методом проведення по ньому пальцем; фактично відміняти, забракувати, пропускати“, з англ. „swipe“, наприклад: „*Наш застосунок тільки відкрив – і відразу свайпай вліво-вправо*“.

Селфі (іменникова основа *селфі* + нульовий суфікс) має значення „вид фотографії, автопортрету, який зроблено за допомогою камери смартфона, фотоапарата чи веб-камери тією людиною, яка безпосередньо зображена на знімці“, з англ. „selfie“, наприклад: „*10 днів тому вони подали запит – і сьогодні вже роблять селфі з депутатами*“.

Сепарація (також: *сепаруватися*) (іменникова основа *сепарейшен* + суфікс -ац-) має значення „відокремлення“, з англ. „separation“, наприклад: „*Наше бажання сепаруватися від такої недоімперії зрозуміле*“. Хоч ця лексема вже існує, але набула іншого значення.

Сиблінги (також: *сіби*) (іменникова основа *сиблінг* + нульовий суфікс; іменникова основа *сиб-* + нульовий суфікс) має значення „кrevні рідні брати чи сестри“, з англ. „sibling“, наприклад: „*Це не лише діти з синдромом Дауна, а й їхні сиблінги – молодші чи старші братики та сестрички*“.

Сітком (іменникова основа *сіткот* + нульовий суфікс) має значення „ситуативна комедія, специфічний жанр кіномистецтва, де є мала кількість героїв та приміщення“, з англ. „sitcom, situation comedy“, наприклад: „*завариш макарони, подивишся сіткоми*“.

Скріншот (іменникова основа *скріншот* + нульовий суфікс) має значення „знімок екрана, зняток“, з англ. „screenshot“, наприклад: „*Хтозна, можливо, уже завтра цю сторінку вже не можна бути відкрити з технічних причин, то ж ми завбачливо зробили її скріншот*“. Також маємо дієслово, яке утворено формантом -и-: *скріншотити*.

Сториз (*сторіз*) (іменникова основа *сторі*, *сторіз* + нульовий суфікс) має значення „тимчасові публікації фото чи відео, з якими можна поділитися зі своїми підписниками (у Instagram) чи друзями (у Facebook) та які відображаються лише 24 години“, з англ. „story“, наприклад: „*Український народ – особливо жінки та діти - зазнає насильства і потребує нашої допомоги, - написав Льюїс у сториз свого Instagram*“.

Слей (також похідні: *слеїти*, *заслеїти*) (іменникова основа *слей* + нульовий суфікс; іменник *слей* + суфікс *-ї-*; дієслово *слеїти* + префікс *за-*) має значення „те, що викликає емоції захоплення; стосується чогось хорошого“, з англ. „slay, slayed“, наприклад: „... *то може ще зо 3 а так то тату дуже слей*“.

Слем (іменникова основа *слем* + нульовий суфікс) має значення „дії людей, зокрема публіки на концертах, які пов'язані зі штовханням, врізанням один у одного; може використовуватися у значенні “брудна критика“, „ляскання“ тощо“, з англ. „slam“, наприклад: „*Це завжди було жарко, голосно, з диким слемом в залі*“.

Слюр (іменникова основа *слюр* + нульовий суфікс) має значення „зневажлива ремарка або принизливі слова, які використовуються проти когось (наприклад: певної раси, хвороби, сексуальної орієнтації, статі тощо)“, з англ. „slur“, наприклад: „*Росня це стан душі, а хохол - це слюр, заснований на ненависті до нації, що утворився вже давно, навідміні від того, що „росня“ стали юзати нещодавно*“.

Стенити (дієслівна основа *стен* + суфікс *-и-*) має значення „фанатити, бути пристрасним прихильником“, з англ. „to stan“, наприклад: „*це моя проблема що вони мені не подобаються і заборонити комусь їх **стенити** я не можу*“.

Стримити (також: *стрімити*) (дієслівна основа *стрим* + суфікс *-и-*) має значення „вести пряму трансляцію“, з англ. „to stream“, наприклад: „*Військові затримали російських журналістів, які **стрімили** з табору терористів*“, „*Зручно грати та **стрімити***“.

Тейк (іменникова основа *тейк* + нульовий суфікс) має значення „погляд, думка, точка зору“, з англ. „take“, наприклад: „*Закинула **тейк** про Бучу, поплакала і НАСТУПНОЮ ж сторі пішла продавати курс*“.

Тред (іменникова основа *тред* + нульовий суфікс) має значення „послідовність відповідей на повідомлення, ланка повідомлень на однакову тему, нитка діалогу“, з англ. „thread“, наприклад: „*Розглянемо фрагмент **треду** як полілогічного тематичного розділу Інтернет-форуму...*“.

Трек (також: *трек-код*, *трек-номер*, *трекнутися*) (прикметникова основа *трекінг* + нульовий суфікс; іменник *трек* + іменник *код*; іменник *трек* + іменник *номер*; іменник *трек* + суфікс *-у-* + постфікс *-ся*) має значення „унікальний ідентифікаційний номер відправлення“, з англ. „tracking number“, наприклад: „*Скажіть, будь ласка, **трек** відправлення*“, „*посилка **трекнулася** в Україні*“.

Треш (також: *трешняк*, *трешня*) (іменникова основа *треш* + нульовий суфікс; іменник *треш* + суфікс *-як-*; іменник *треш* + суфікс *-н-*) має значення „найменування ситуації,

дій чи вчинків, які виходять за рамки нормальності, щось вбоге, низькосортне, жахливе“, з англ. „trash“, наприклад „Увесь **треиш** і угар, що притаманні групі, на цей раз будуть виражені насиченим звучанням віолончелей, труб, фортепіано і скрипок“, „Так що тиждень **треишу** добігає кінця, і рано чи пізно все це повинно заспокоїтися“, залишено оригінальний правопис.

Флайтрадар (іменникова основа *флай* + іменникова основа *радар* + нульовий суфікс) має значення „онлайн-мапа, сервіс, на якому можна у режимі реального часу відстежувати літаки в усьому світі“, з англ. „flightradar“, наприклад: „Хтось просто розглядає літаки, хтось знімає відео, хтось записує номери літаків, або відслідковує через **флайтрадар** (сайт у мережі, який показує переміщення літаків у режимі реального часу)“.

Форсити (дієслівна основа *форс* + суфікс *-и-*) має значення „швидко та активно просувати когось або щось, робити впізаним“, з англ. „to force“, наприклад: „**Форсити** мем „нацик“ підловлювати фотки із зігами і т. д.“, „Але життя брало своє: жіноцтво починало **форсити** в модельних туфлях, прозорих панчохах та шовкових сукнях – поступово приживалася мода фарбувати нігті, й манікюрниці заробляли зовсім непогано“. Ця лексема є кодифікованою у Словник української мови зі значенням „триматися є форсом, хизуватися, хвастатися, виставляти напоказ що-небудь, прагнути вразити чимось (розкошами, одягом, манерами)“⁶⁵ та приміткою, що це розмовне слово. Ця лексична одиниця більше асоціюється у молоді у значенні „просувати“, тому ми зважили за доречне додати її до нашого дослідження.

Чек (також: *чекаут, чекін, чекінитися, зачекінитися*) (іменникова основа *чек* + нульовий суфікс; іменник *чек* + прийменникова основа *аут* + нульовий суфікс; іменник *чек* + прийменникова основа *ін* + нульовий суфікс; іменник *чекін* + суфікс *-и-* + постфікс *-ся*; дієслово *чекінитися* + префікс *по-*) має значення „реєстрація, перевірка; пройти процедуру реєстрації“, з англ. „check“, наприклад: „Жити їй загалом подобалося, от тільки постійно нестерпно бракувало чогось, як безнадійно й тупо забутих на столі квитка й паспорта, коли ти вже стоїш перед конторкою **чекіну** в аеропорту“, „Зараз заходять просто, можуть навіть фоткатися, **чекінитися**, знімати сторіз в Instagram“.

Назви професій, роду занять чи пов'язаних з ними процесів мають такі нові лексеми:

⁶⁵ Словник української мови Академічний тлумачний словник (1970—1980). In: Sum. [cit. 2023-01-12]. Dostupné z: <https://sum.in.ua/s/forsyty>

Байєр (іменникова основа *байєр* + нульовий суфікс) має значення „людина, яка займається формуванням асортименту в магазині“, з англ. „bauer“, наприклад: „в колекції, яку Олена представила **байєрам** для європейських шоу-румів“. *Бєбісітер* (інший варіант правопису *бєйбісітер*) (іменникова основа *бєбі* + дієслівна основа *сіт* + суфікс *-єр*; лексема утворена шляхом словоскладання та суфіксації) має значення „людина, яка надає послуги тимчасового догляду за дитиною (нянька)“ . З англ. „baby“ та „to sit“, наприклад: „Я що, по-твоєму, **бєбісітер**?“, „Я сьогодні працюю єс є **бєйбісітер**“.

Інфлуєнсер (також: *інфлюєнсер*) (іменникова основа *інфлуєнсер* + нульовий суфікс) має значення „особа, яка має вплив на певну аудиторію“, з англ. „influencer“, наприклад: „Важливо знаходити **однодумців, серед зірок та інфлюєнсерів** в інших країнах, які своїми голосами зможуть донести правду про жахи цієї війни до більшої кількості людей у світі, - зауважила Калина“.

Криптовалюта (*крипта*) (іменникова основа *крипто* + іменник *валюта*; іменникова основа *крипто* + суфікс *-т-*) має значення „різновид цифрових грошей, які не підкріплені фізичними активами“, з англ. „cryptocurrency“, наприклад: „Загальна капіталізація всіх **криптовалют** зросла до \$ 212,2 млрд“.

Майнінг (також похідне: *майнити*) (іменникова основа *майнінг* + нульовий суфікс; іменник *майнінг* + суфікс *-и-*) має значення „процес, коли люди підтримують розподілену платформу, створюють нові блоки даних та отримують винагороду у вигляді криптовалюти“, з англ. „mining“, наприклад: „Щоправда, за **криптовалюту**, яку ви не придбали, а отримали методом **майнінгу**, треба заплатити податок“.

За інформацією з корпусу припускаємо, що першим все ж перейшло до української мови в як іменник, а потім, за допомогою форманту *-и-* утворилося дієслово. *Овнер* (іменникова основа *овнер* + нульовий суфікс) має значення „засновник, власник“, з англ. „owner“, наприклад: „Як можна вчитися на сайті, **овнер** якого сам нічого не пам'ять в сайтобудуванні, та прикривається помилками CMS?“.

Піарити має значення „комунікувати з громадськістю задля просування у маси певної думки чи ідеї“, з англ. „public relations“, наприклад: „Намагаюся не дивитися цих передач, бо їхні учасники тільки те й роблять, що **піарять** себе“. Утворено суфіксальним способом, словотворчим формантом є *-и-*, від аббревіатурного іменника „піар“.

Реліз (іменникова основа *реліз* + нульовий суфікс) має значення „показ, демонстрування нового готового продукту (наприклад, музичної композиції, фільму)“,

з англ. „release“, наприклад: „Офіційний **реліз** альбому „Скрябіна“ з чарівно-попсовою назвою „Гламур“ відбувся ще 14 вересня, у день народження доньки Кузьми – Барбари, якій він і присвятив нове музичне творіння“. **Симулятор** (іменникова основа *симулят* + суфікс *-ор-*) має значення „програма чи апарат з імітацією, котрий призначений для тренування певних навичок (наприклад, водіння)“, з англ. „simulation“, наприклад: „Американські журналісти розповіли історію про ініціативу з підготовки українських пілотів цих машин за допомогою **симуляторів** та консультацій американських відставних льотчиків“.

Тревел блог (також: *тревел блогер*) (іменникова основа *тревел* + іменник *блог* + нульовий суфікс) має значення „блог, який присвячений подорожам“, з англ. „travel blog“, наприклад: „*Нотатки з Севільї Українець Андрій Боднар, автор **тревел блогу** traveller-1.livejournal.com, поділився своїми враженнями від Андалусії Російський письменник Петро Вайль одного разу правильно зазначив, що Севілья — місто не асоціацій, а емоцій*“.

Трек (іменникова основа *трек* + нульовий суфікс) ще має значення „музична композиція, аудіотрек або саундтрек“, з англ. „trek“, наприклад: „*Наступний реліз запланований повністю з україномовних **треків**, але робота над ним наразі припинена через карантин*“.

Далі наводимо приклади міжмовної синонімії:

База (іменникова основа *база* + нульовий суфікс) має значення „основа; схвалення дій чи поглядів конкретної особи“, з англ. „baze“, наприклад „...*фліску, таскаю досі, **база** ґрунт*“, „*немає кращої **бази**, ніж бути собою*“. Часто вживається у варіанті: „*база, ґрунт, основа*“. Ця лексема є, так званим, „скарбом філолога“, адже маємо такі похідні слова, як: *базований* (іменник *база* + суфікси *-ова-*, *-н-*), *базувати* (іменник *база* + суфікс *-ува-*), *забазувати* (дієслово *базувати* + префікс *за-*).

Донатити (також: *донат, задонатити*) (іменникова основа *донат* + нульовий суфікс; іменник *донат* + формант *-и-*; дієслово *донатити* + префікс *за-*) має значення „надавати благодійну допомогу, жертвувати кошти“, з англ. „donate“, наприклад: „...*всі бажані будуть **донатити** на всі необхідні для цього потреби*“. Уважаємо, що не можна точно визначити, яка саме лексема з’явилася першою українській мові, іменник чи дієслово, адже у корпусі ПАВУК обидва слова присутні з серпня 2022 року. Припускаємо, що першим б міг бути запозиченим іменник, а пізніше, для більш спонукального вираження заклику до дії, почало використовуватися дієслово

за допомогою форманту -и-. З оглядом на сучасні події вважаємо, що цю лексему можна віднести і до соціальної сфери.

Кейс (іменникова основа *кейс* + нульовий суфікс) має значення „випадок; опис конкретної ситуації чи випадку у будь-якій сфері“, з англ. „case“, наприклад: „*Зараз ми працюємо над новими „кейсами“, себто справами, ситуаціями*“.

Нетворкінг (іменникова основа *нетворкінг* + нульовий суфікс) має значення „назва процесу, під час якого ми налагоджуємо зв'язки та здобуваємо нові контакти у сфері своєї діяльності та суміжних з нею“, з англ. „networking“, наприклад: „*Пам'ятайте: правильний нетворкінг може вивести ваш бізнес на міжнародний рівень*“. Ця лексема також наведена у сфері освіти, адже там теж часто застосовується (зокрема у сучасних викладацьких інтернет-спільнотах).

Олди (іменникова основа *олд* + нульовий суфікс) має значення „особи, які давно чимось займаються чи цікавляться; страшні; знавці; обізнані“, з англ. „old“, наприклад: „*Певно, олди чудово розуміють, чому Battletoads опинилася у списку*“. Ця лексема також наведена у соціальній сфері.

Спіч (іменникова основа *спіч* + нульовий суфікс) має значення „промова, звернення“, з англ. „speech“. Ця лексема, на відмінно від інших зазначених у цій частині роботи є кодифікованою в українській мові зі значенням „Коротка привітальна застільна промова (на урочистому обіді, банкеті і т. ін.“, але її використовують у значенні і довгих промов, наприклад: „*Директори Макаренко і Швець підтримали мене, але Винниченко виголосив такий довгий спіч, що захотілося вити від людської дурості*“.

Тренд (іменникова основа *тренд* + нульовий суфікс) має значення „напрямок, тенденція, що визначає загальний напрямок розвитку, зміни якого-небудь процесу або явища (економіки, політичних відносин, суспільної думки, стилю в моді і т.д.)“, з англ. „trend“, наприклад: „*Але хай як це парадоксально, саме глобалізація виявила такий цікавий тренд, як потяг до індивідуалізації*“. Також існує прикметник *трендовий* (іменник *тренд* + суфікс -ов-).

Тригер (також: *тригернути, тригерити*) (іменникова основа *тригер* + нульовий суфікс; іменник *тригер* + суфікс -ну-; іменник *тригер* + суфікс -и-) має значення „подія або ситуація, яка є психологічним стимулом, під час якого можливе повторне переживання психологічної травми (не лише для людей з посттравматичним синдромом)“, з англ. „trigger“, наприклад: „*Такі негативні конотації можуть бути тригерами для людей, які надають особливого значення своєму здоров'ю*“, „*Поступово їх абсурдність тригерить декількох героїв і вони займаються богоборництвом, яке приведе до*

неочікуваних ними наслідків“, „Тепер у підручниках з історії буде написано, як Путіна **тригерила** тема корупції, тоді коли в Україні — працюють реальні механізми боротьби з нею“.

Фокусуватися (дієслівна основа *фокус* + суфікс *-ува-* + постфікс *-ся*) має значення „зосереджуватися на певній події або явищі“, з англ. „to focus“, наприклад: „**Фокусуйтеся** на невеликих навичках“.

Фоловер (також: *фолловер*, *фоловити*) (іменникова основа *фоловер* + нульовий суфікс; іменник *фоловер* + суфікс *-и-*) має значення „підписник, одностудець; особа, яка слідує за оновленнями статусу чи новини іншого користувача“, з англ. „follower“, наприклад: „Наприкінці серпня 2011-го в нього було вже два мільйони **фоловерів**“, „У коментарях *фоловери* *Саші* вітають її із цією подією“, „...головне **фоловити** тих, кому можна довіряти“. Хочемо додати, що у лексемах *фоловер* та *фоловити* дещо важко сказати, яке слово першим було запозичено до української мови та що від чого утворилося. Обидві лексеми у корпусі ПАВУК кодифіковані у 2022 році з невеликим відривом, а саме: дієслово у квітні року, а іменник у червні цього ж року.

Челендж (іменникова основа *челендж* + нульовий суфікс) має значення „виклик, заклик до дії; жанр відео, у якому людина, зокрема блогер, виконує на камеру певні завдання, розміщує таке відео у інтернет-просторі та передає естафету, тобто виконання тотожної дії, іншій людині; також: випробування“, з англ. „challenge“, наприклад: „Потім була поїздка до Швейцарії (місто Лугано) і це був новий **челендж**“.

Шопер (іменникова основа *шопер* + нульовий суфікс) має значення „багаторазова торбинка для покупок; еко-сумка“, з англ. „shopper“, наприклад: „Наразі у їхньому асортименті — в'язані сітки, сумки, **шопери**, рюкзаки, шалі та супутні дрібнички“, „Давайте сортувати сміття, ходити в магазин з **шоперами** та екомішечками, зменшувати кількість непотрібних відходів — і вже незабаром ми побачимо зміни на краще“.

Шопінг (також: *шопінг*) (іменникова основа *шопінг* + нульовий суфікс) має значення „назва процесу проведення часу в магазинах, на ринках, у торгівельних центрах; процес поїздки чи походу за покупками“, з англ. „shopping“, наприклад: „Пріоритети потреб покупців змістяться – якщо зараз акцент на товарах, у 2030 році покупців цікавитимуть враження та емоції, які вони отримують від шопінгу“.

Ми не стверджуємо, що цей поділ на сфери є досконалим та завершеним. Уважаємо, що деякі лексичні одиниці можна було б розподілити на менші групи та підгрупи. Нашою метою було показати умовні сфери, у яких ті чи інші лексеми

поширилися та кодифікувалися і, як прослідковується, деякі англійські запозичення ми віднесли до декількох сфер, адже, на нашу думку, вони себе у них однаково частотно проявили.

Також в українській мові присутні лексеми, які є кодифікованими уже давно, але від них продовжуються утворюватися похідні слова. Наприклад, таким є *комент*, який має значення „коментар“ і утворена з допомогою нульової афіксації (іменник *коментар* + нульовий афікс), наприклад: „*Але є комент, який повертає її увагу*“. Цю лексему в інтернет-просторі часто можна побачити й почути у такому поєднанні: „*насиште мені пліз коментів*“, що означає „будь ласка, напишіть мені коментарі“; також „*гадити в коментах*“ у значенні „писати до коментарів щось обурливе, неприємне“. У той самий спосіб, як і попереднє слово, утворені лексема *крипта* має значення „криптовалюта“, наприклад: „*В нас же там купа різних точок, куди гроші надходили: PayPal, Patreon, рахунки фонду, мої волонтерські рахунки, крипта ...*“.

Ми простежити, що суфіксальним способом можуть бути утворені і також дієслова. Наведемо як приклад лексему *гуморити*, що має значення „сміятися, глузувати“: „*Якщо не вистачає внутрішньої сили, характеру на те, щоб сказати прямо, спокійно і зважено, що вам неприємно відповідати на якісь запитання, то можна гуморити*“, саме вона утворена за допомогою суфіксального способу творення слів. Ця лексема є, на наш розсуд цікавою, і з точки зору набуття популярності та частотності використання. У кодифікованих текстах з корпусу ГРАК вона зафіксована чотири рази, перший з яких датований роком 2001, наступна її згадка є у 2005 році, далі у 2008 та потім двічі у 2021 році. У корпусі ПАВУК ця лексична одиниця зустрічається 28 разів, найбільш поширеним є її використання на платформах „X“ та „YouTube“, поодинокі в обміннику повідомленнями „Телеграм“. На просторі платформи „X“ у публічних профілях користувачів вона зустрічається близько дев'яности разів, перший твіт з її використанням датований 2014 роком, набула популярності у 2019 році. Також схожу історію становлення прослідковуємо з лексемою *манік*, яка має значення „манікюр“, наприклад: „*Зовсім не люблю манікюр на своїх нігтях, але я б зробила манік з кольорами прапора УПА...*“. Вона у такому значенні є кодифікованою лише у корпусі ПАВУК. Припускаємо, що це якраз один з прикладів лексем, яка „виборює свою прихильність“ серед носіїв української мови та вважаємо, що дослідити її становлення через декілька років було б доречним для повнішого розуміння процесу поповнення новими лексичними одиницями до української мови, оскільки суспільно-політичні події сьогодення є значним позамовним чинником.

Як приклад аббревіації можемо навести лексему „піар“, яка має значення „назва процесу комунікації з громадськістю задля просування у маси певної думки чи ідеї; реклама“, утворена з англійської аббревіатури „public relations“, наприклад: „Реклама, або, як зараз кажуть, піар був настільки вдалим, що вона сама була вражена“.

Акцентуємо на тому, що було зазначено й у теоретичній частині роботи. Нові лексеми утворюються за допомогою різних формантів та від різних основ (у рамках частин мови). Поширеними формантами для утворення іменників є -ер або нульовий формант. Прикметники часто утворені формантами -ов-, -ськ-, -н(ь)-, -ув-. Дієслова зазвичай утворені формантами -и-, -а-, -ув-. Більшість наведених лексем за способом творення є однокомпонентними.

Варто зазначити, що не лише запозичення з цієї мови пристосовуються до української мови, наприклад, лексема *ніша* (з франц. „заглиблення, гніздо“) використовується у значенні „частково відокремлений простір або сфера діяльності“, лексема *кураж* (з франц. „сміливість, мужність“) використовується у значенні „назва емоційного стану, коли людина щось робить невимушено та легко; удаваний стан хоробрості; запал, збудження“, лексема *фішка* (з франц. „форма“) використовується у значенні „особливість, сутність, перевага, тенденція“, лексема *локація* (з лат. „розміщення, розподілення“) вживається у значенні „місцезнаходження, місцина“. У майбутньому було б цікаво дослідити частотність українізації лексичних одиниць, які перейшли і з цих мов.

Щодо наведених прикладів лексичних одиниць можна зробити проміжний висновок, що ці англіцизми поступово пристосовуються до питомих одиниць української мови. Можемо прослідкувати, що, здебільшого, англійські лексеми спочатку набувають характеристик іменників, зокрема, належать до конкретного роду (найчастіше – чоловічого) і потім, у залежності від того, наскільки носії української мови їх часто вживають, можуть, на підставі морфологічного способу творення лексем, перейти до інших частин мови (зокрема, дієслів, прикметників) наприклад: *спам* (назва процесу), *спамити* (за допомогою суфіксації утворено дієслово), *спамер* (за допомогою суфіксального способу утворено іменник, який позначає виконавця цього процесу), *заспамлений* (за допомогою префіксально-суфіксального способу утворено прикметник). Певна річ, що у магістерській роботі наведені не всі англіцизми, які вживають носії української мови, їх є ще велика кількість, наприклад: *спойлер* (передчасне розкриття подій, сюжету тощо), *подкаст* (цифровий медіа-файл, зазвичай у

аудіо форматі, який розповсюджується на інтернет-платформах), *гіфка* (назва мультимедійного файлу (анімованої картинки), яка має формат gif), *платформа* (віртуальна площа або майданчик певного сервісу, додатку; інструмент для створення та підтримки діяльності сайту), *репінт* або *на репінті* (повторення). На просторах інтернету тенденція вжитку українцями англійських лексем має назву *укрінгліш*, що дослівно означає „українська англійська“.

2.1.2. Лексичні одиниці, які виникли за допомогою універбізації

Подальшим опрацьованим матеріалом нашого дослідження є лексичні одиниці, які виникли шляхом універбізації. Тут вміщені лексеми, які або утворилися від уже вищенаведених англіцизмів або від наявних словосполучень в українській мові.

Дипломка (прикметник *дипломна* + суфікс *-к-*) має значення „дипломна робота“, наприклад: „коли ти допишеш свою **дипломку**?“;

енергетик (прикметник *енергетичний* + суфікс *-ик-*) має значення „енергетичний напій“, наприклад: „Тобто в цей момент людям потрібні сили й енергія, вихід — випити **енергетик**“;

кредитка (прикметник *кредитна* + суфікс *-к-*) має значення „кредитна карта“, наприклад: „Проблема лише в тому, що за якийсь місяць-два ви перестаєте контролювати свої витрати і платите навіть за продукти **кредиткою** тільки тому, що готівку чи картку, на якій ще є гроші, забули вдома“;

лазерка (прикметник *лазерний* + суфікс *-к-*) має значення „лазерна епіляція“, наприклад: „... думала, що зараз **лазерка** шагнула вперед і видаляють все...але ж не станком. ну можна, як писали нижче, шугарінг, віск або що“

туалетка (прикметник *туалетний* + суфікс *-к-*) має значення „туалетний папір“, наприклад: „Більшість людей створила штучний дефіцит скуповуючи все в великих обсягах. Але хліб і **туалетка** в обмеженій кількості на одні руки, як і крупи з цукром - таке було. Вже і не віриться“;

Можемо прослідкувати, що такий спосіб творення слів є актуальним у сьогоденні. Лексема *енергетик* не є неологізмом, утворена давно, а лексема *лазерка* утворилася та набула поширення протягом останніх років. На прикладі цих лексичних одиниць прослідковуємо, що найбільш поширеним словотворчим суфіксом є *-к-*. Щодо способу творення лексичних одиниць можемо зазначити, що раніше двокомпонентні найменування у молодіжній лексиці замінюються на однокомпонентні.

2.1.3. Лексеми, які утворені за допомогою основоскладання або словоскладання

Авіабомбардування (прикметник *авіаційне* + іменник *бомбардування*) має значення „авіаційне бомбардування“, наприклад: „*В усіх містах на місцях подій працюють поліцейські, які допомагають місцевим жителям, а також документують наслідки авіабомбардувань*“.

Авіаудар (прикметник *авіаційний* + іменник *удар*) має значення „авіаційний удар“, наприклад: „*До авіаударів та обстрілів з реактивної артилерії додалися удари з моря, з кораблів та з установок*“.

Артобстріл (прикметник *артилерійський* + іменник *обстріл*) має значення „артилерійський обстріл“, наприклад „*Пожежа виникла внаслідок артобстрілу*“.

Ботсад (прикметник *ботанічний* + іменник *сад*) має значення „ботанічний сад“, наприклад: „*У ботсаду Гришка квітнуть лілії*“.

Електрохарчі (прикметник *електричний* + іменник *харчі*) має значення „електроенергія, напруга“, наприклад „*увімкнули електрохарчі вночі*“.

Кібератака (префікс *кібер* + іменник *атака*) має значення „несанкціоновані спроби використання, крадіжки і пошкодження особистої інформації“, наприклад: „*Внаслідок кібератаки усі сервери отримали шкідливе програмне забезпечення*“.

Облрада (прикметник *обласна* + іменник *рада*) має значення „обласна рада“, наприклад: „*Вона виконує функції виконавчого комітету на площині облради*“.

Психотравма (прикметник *психологічна* + іменник *травма*) має значення „психологічна травма“, наприклад: „*Вона зазвичай розвивається на тлі важкої депресії або якихось важких психотравм – але це вже психопатологія*“.

Райдержадміністрація (прикметник *районна* + прикметник *державна* + іменник *адміністрація*) має значення „районна державна адміністрація“, наприклад: „*Який механізм призначення голів райдержадміністрацій?*“.

Соцмережі (прикметник *соціальні* + іменник *мережі*) має значення „соціальні мережі“, наприклад: „*Користувачі соцмережі вже гуморять на тему того, як молодик сприйняв чутки про розрив Бюндхен та Брейді*“.

У наведених прикладах можемо прослідкувати, що такий спосіб творення лексичних одиниць використовувався в українській мові ще раніше, але і на сьогодні також є актуальним. Наприклад, лексема *облрада* уже давно активно вживається носіями української мови, а лексеми *артобстріл* чи *кібератака* є неологізмами.

2.1.4. Лексичні одиниці, зокрема, назви професій

У зв'язку з війною і прагненням якнайбільше відокремитися від впливу російської мови та культури на українську, в нашому суспільстві розпочалися деякі дії та прагнення, які, з одного боку, досить логічні, з іншого, як і завжди у методі проб та досліджень, трохи недолугі. Так, наприклад у 2018 році почало обговорюватися питання переходу на латиницю з кирилиці в українській мові. Спочатку таку пропозицію висунув тодішній міністр закордонних справ України Павло Клімкін.⁶⁶ З одного боку, поштовх до такої ідеї є деякою мірою доречним, але варто згадати, що не лише не дружні нам країни, мова яких входить до групи слов'янських, мають написання кирилиці (наприклад, болгарська та македонська мови). Також і проти переходу на латиницю висловлювалися українські академіки, наприклад, мовознавець Ажнюк Б. М.: „Письмо ми прийняли разом із писемністю, книжковими пам'ятками, з такими творами, як *Хроніки Нестора Літописця*, *Слово о полку Ігоревім*. Українська мова є старописемною і вже понад тисячоліття користується системою кирилиці. Наважуватися змінювати її – це неадекватна ціна за досить ілюзорні уявлення про те, що саме через зміну графічної системи ми вже опинимось у Європі“.⁶⁷ Особливістю сучасних тенденцій у динамічних мовних процесах є доволі активний процес фемінізації. Так як створення таких лексем є досить багатограним та виразним, вважаємо за доцільне про них згадати у цьому дослідженні. Щодо категорії *nomina feminine*, то вже було багато сказано провідними мовознавцями з української мови. В академічній сфері ми можемо познайомитися з різними дослідженнями та думками на цю тему. Вслід за Архангельською А. М. погоджуємося, що „активізація процесів фемінічного словотворення на межі тисячоліть викликала до життя широку й барвисту палітру нових найменувань жінки: *мовкиня*, *мовознавка..*, *директриня*, *міністерка*, *канцлериня*, *правдописка*.“⁶⁸ Певна річ, що перші спроби фемінітивів від професій у чоловічому роді виглядати недолуго та недоречно, проте, на нашу думку, це не означає, що варто не приймати такі лексеми і не термінологізувати їх. Ми з розумінням ставимося до того, що доки процес фемінізації перебуває на шляху свого виникнення

⁶⁶ В Україні знову говорять про перехід на латиницю. Що відомо. In: *Suspilne*. 14.09.2021 [online]. [cit. 2024-04-19]. Dostupné z: <https://1url.cz/21tsA>

⁶⁷ Рішення перейти на латиницю: у скільки обійдеться Україні і як працює в інших країнах? In: *Rubryka*. [online]. [cit. 2024-04-22]. Dostupné z: <https://rubryka.com/article/perekhid-na-latynytsyu/>

⁶⁸ АРХАНГЕЛЬСЬКА, А. М. До проблеми словотвірної фемінізації в українській мові новітньої доби: традиція і сучасність. *Мовознавство*. 2013, № 6, s. 27. In: *Movoznavstvo*. 2013 [online]. [cit. 2024-03-11]. Dostupné z: <https://1url.cz/J1tsx>

й розвитку, то лєвова частина лексичних одиниць на позначення професій у жіночому роді для більшості населення звучатиме незвично і матиме спротив. Варто зазначити, що такі відчуття виникають, здебільшого, через несформовану базу правил, адже першопочатково у процесі становлення літературної української мови були кодифікованими лише варіанти професій у чоловічому роді. Тому фемінітиви утворюються за допомогою різних суфіксів, влучних та не дуже, і одна професія може мати декілька варіантів звучання та написання в українській мові *фотографка*, *фотографкиня*, *фотографчиня* тощо). Звісно, прийняти бодай якийсь з цих новостворених варіантів важко для українознавців, адже ми звикли, що в офіційній комунікації надаємо перевагу відповідникам у чоловічому роді, хоча за фреквенцією на сьогодні й жіночі відповідники на позначення професій посідають вагоме місце у використанні. Також заслуговує на увагу те, що в діахронному зрізі становлення української мови уже раніше були спроби фемінізації. Задля більш достовірного підтвердження наводимо інформацію з порталу PARASOL, на якому ми проаналізували декілька професій у чоловічому роді та їхні відповідники у жіночому роді на предмет хронології їх використання.

Свій опис результатів розпочнемо з професії „фотограф“, яку ми уже наводили у цьому дослідженні. Ми проаналізували, який суфікс є найбільш популярним для утворення фемінітиву та які мають найменшу популярність.

Згідно даних з порталу PARASOL, найстаршою за згадками є варіант у жіночому роді *фотографка*, перші згадки, які є кодифікованими у корпусі, датуються 1975 роком. У 2011 році цей варіант фемінітиву почав конкурувати з *фотографиня*, тоді почався спад щодо жіночого відповідника, який тривав до 2013 року, опісля цього ці два варіанти знову перебувають на одному рівні щодо вживаності і за даними 2023 року, фаворитом серед жіночого відповідника *фотографка*. На відміну від попередніх, лексема *фотографесса* не є кодифікованою.

Далі предметом нашого розгляду ми обрали лексему, яка безпосередньо стосується нашої спеціальності, це *філолог*, точніше, її відповідник у жіночому роді. Нами було проаналізовано варіанти *філологиня*, *філоложка*. Перші спроби фемінізації назви цієї професії датовані 1999 роком. У 2001 році на графіках видно спад, а з 2001 року знову є тенденція популярності жіночого відповідника. В усіх перелічених роках йдеться про лексему *філологиня*, а лексема *філоложка* не є кодифікованою.

Ми проаналізувати ще декілька найменувань професійної діяльності у жіночому роді, зокрема ті, над якими велось найбільше дискусій. Нашу увагу привернула лексема

посол, де ми знайшли такі варіанти фемінізації *посолка*, *послиня*. Перша спроба фемінізації була здійснена у 1834 році та стосується варіанту *послиня*, наступна спроба, з великим часовим відривом, датована 1890 роком, уже зі словом *посолка*. Протягом 2018-2022 років відбувалася боротьба за прихильність між цими варіантами, за даними 2023 року, фаворитом є варіант *посолка*.

Наступною є лексема „член“, порівнювали частотність вживання варіантів *членка* та *членкиня*. Перша спроба фемінізації датована 1925 роком із лексемою *членка*, яка до 1943 року то використовувалася, то спадала (зокрема з 1933 по 1941 жодної спроби фемінізації). У 1943 році здійснена спроба використання лексеми *членкиня*, після цього в результаті потужної конкуренції зі зменшенням та збільшенням популярності, перевагу було надано саме другій лексемі (дані за 2023 рік).

Не можемо оминати найменування професій, які досі є актуальними для українців, наприклад: *медик*, та інші нами проаналізовані відповідники назв професій жіночого роду: *медичка*, *медикиня* та *медикиця*. За даними корпусу PARASOL найстарішим варіантом відповідника в жіночому роді є *медичка*, датований 1900 роком. Лексема *медикиня* з'явилася вперше у 2021 році. Слово *медикиця* є розмовним найменуванням бойових медиків жіночої статі, наприклад „*Щодня українські бойові медики рятують на передовій десятки наших захисників. Серед них – Ірина Клейменова, старша бойова медикиця*“. Цікавим є той факт, що набувають поширення серед молоді розмовні назви жіночих відповідників професій саме з використанням компоненту „-киця“. Це пояснюється тим, що воно більш мило, приємне та, водночас, увиразнює роль жінки у суспільстві: *медикиця*, *поеткиця* тощо.

В українській мові є певні усталені правила для творення назв жінок. Варіанти жіночих назв деяких професій кодифіковані, наприклад, „у *Словнику-довіднику назв осіб за видом діяльності* Марії Годованої, що являє собою першу нормативну систематизацію 2500 українськомовних назв осіб за професією і видом діяльності“.⁶⁹ Певна річ, не усі вони ще схвально прийняті як серед філологів, так і серед звичайних користувачів української мови. Проте, якщо ж звернути увагу на ті приклади фемінітивів, які проаналізовані у нашому дослідженні, можна помітити, що тенденція мати жіночі відповідники на позначення виду діяльності чи професії не виникла у наш час як засіб відсторонитися від усього російського. І хоча з такою метою ці назви теж

---

⁶⁹ АРХАНГЕЛЬСЬКА, А.: *Лексикографічна фіксація фемінативів в українському словникарстві XX-XXI ст.* In: *Slavia Orientalis. T. LXX. № 2. 2021, с. 435.* 2021 [online]. [cit. 2024-04-22]. Dostupné z: https://obd.upol.cz/id_publ/333190314

використовуються та популяризуються, корені перших спроб фемінізації сягають ще минулих століть. Зрозуміло, що цей процес ще недостатньо кодифікований. Він вимагає втручання фахівців, істориків мови, які систематизують наявні форми і встановлять чіткі правила щодо словотвору і використання фемінітивів у різних сферах мовної діяльності. Варто зазначити, що „найменування жінок є історичним надбанням не лише мови, а й усієї національної культури, результатом культурного розвитку української нації, тому повинні розглядатися в контексті лінгвокультурології“,⁷⁰ що може бути об’єктом майбутніх лінгвістичних досліджень з української мови.

Одночасно з процесами внормування, молодь уживала та вживатиме розмовні варіанти і, можливо, в процесі кодифікації знайдеться компромісне рішення між розмовними формами і літературними нормами. І в цьому випадку розмовна тенденція має свій вплив на формування термінології.

2.1.5. Лексичні одиниці з арготу, які перейшли у повсякденний ужиток

У цій частині роботи хочемо представити лексичні одиниці, які активно використовуються молоддю. Більша частина цих лексем має свої витoki з арготу, інші ж тими, які так чи інакше повністю адаптувалися в українській мові, стали її частиною та набули усіх необхідних рис або стали завоювали свою прихильність користувачів української мови та вживаються молоддю, адже деякі „слова, що належать до арго, „розсекречуючись“, можуть потрапляти у різні жаргони, а через них і сленгове мовлення“.⁷¹ До таких лексем належать:

базар має значення „розмова“, наприклад: „*Пані повинна краще готуватись до ефірів. Навіщо цей базар*“;

базарити має значення „говорити“⁷², наприклад: „*Шо ти базариш Славку, забаньте бота*“;

бикувати має значення „поводитися досить нахабто чи різко“⁷³, наприклад: „*Я теж вважаю, що не треба було бикувати*“;

⁷⁰ БРУС, М. П. *Фемінітиви в українській мові: генеза, еволюція, функціонування : монографія*. Івано-Франківськ : ДВНЗ «Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника», 2019, s. 324.

⁷¹ *Сучасна українська літературна мова: Лексикологія. Фонетика: підручник* / А.К. Мойсієнко, О.В. Бас-Кононенко, В.В. Бондаренко та ін. — К.: Знання, 2010, s. 96.

⁷² *Словник сучасного українського сленгу* [online]. In: Slovnyk.me [cit. 2023-08-18]. Dostupné z: <https://1url.cz/11tTM>

⁷³ *Словник українського сленгу SlangZone.net* [online]. In: Slang zone. 16.12.2022. [cit. 2023-08-12]. Dostupné z: <https://1url.cz/Y1tTz>

бомж має значення „безхатько“, наприклад: „Хоча **бомжів** й алкоголіків у нічліжці більшість, серед них трапляються й добре освічені, інтелігентні люди“;

брехун, брехуха мають значення „людина, яка завжди говорить неправду“, наприклад: „не можна вірити цій **брехусі**“;

брєд має значення „маячня, нісенітниця“, наприклад: „Який **брєд** ваші балачки“;

бути в строю має значення „мати можливість щось виконувати, вирішувати, організовувати; працювати“, наприклад: „У самі тяжкі дні початку війни всі працівники „Укрзалізниці“ **були в строю**, допомагали країні, допомагали людям вони це заслужили“, існують і вирази, які мають антонімічне значення до цього: „вийти зі строю“ та „вийти з ладу“;

бути в ресурсі має значення „мати сили, енергію“, наприклад: „я не знаю чи я **буду в ресурсі** займатися тим зараз, але якщо у мене буде сили і час“;

бути на чатах має значення „бути напоготові“, „бути на варті“, наприклад: „Треба **бути на чатах**, зосередитися. Бо відбудувати дорогу, відновити країну - це кошти“;

вазонар (іменник *вазон* + суфікс *-яр-*) має значення „людина, яка любить вазони та має хобі вирощувати й доглядати за своїми рослинами вдома“, наприклад: „все, поповнила свою колекцію вазонів, тепер можна мене офіційно називати **вазонар** (чи **вазонаркою**)“;

вгасати має значення „не мати сил та енергії щось робити, чимось займатися“, наприклад: „Я боялась, що трохи **вгасаю**, сумнівалась“;

взяти на Одесу, відправити на Одесу має значення „вдарити лобом у перенісся“, наприклад: „мало **не взяв тебе на Одесу**“;

взяти паузу має значення „зробити перерву“, наприклад: „**візьми паузу**, з’їж кіт-кат“. Хоча можна припустити, що цей вираз є оказіоналізмом з реклами, та молодь його використовує і зараз: „в цьому місяці встиг пару разів задонатити. Тож, **візьму паузу** до наступної з/п“;

викупити має значення „розуміти; сприймати інформацію“, наприклад: „Так він і відмовить не може, **викупаєш?**“;

відрубитися має значення „вимкнутися; заснути“, наприклад: „дуже рідко **відрубалося** світло“, „сьогодні ледь не **відрубилася** на роботі, рахувала хвилини до моменту, як буду вдома на диванчику спатки“;

відсидіти має значення „відбути“, наприклад: „ви тут не для того, щоб **відсидіти** заняття, ви тут для того, щоб навчатися“;

відсікти зайве має значення „сконцентруватися на певній діяльності та не відволікатися на інші фактори“, наприклад: „*відсікаємо зайве і думаємо, що робити далі*“;

влом має значення „лінь, лінитися“, наприклад: „*Люди Почитайте біографію Джейн Топнас Це обов'язково Якщо влом читати послухайте в подкасті „лиходії“ там вона є, ви просто Маєте Знати Про неї*“;

вписка має значення „домашня вечірка, яка супроводжується ночівлею; ночівля у когось на короткий термін, коли людина їде до міста, де не має знайомих“, наприклад: „*Як знайти вписку в Чернігові? В місті, нагадаю, не працює жодний готель, немає води, два дні як з'явилося світло*“;

вписуватися має значення „поєднуватися з іншими людьми, западати до компанії; встигнути щось зробити до терміну здачі“, наприклад: „*Будемо бачити , як твій президент буде вписуватися в сьогоднішня*“, „*сподіваюся, що ця зустріч впишеться у мої плани*“;

гнилуха має значення „людина, яка має гнилу душу“, наприклад: „*Я ще раз кажу, що ти образила перша, не пройде твоя гнилуха*“;

диванний експерт має значення „людина, яка не є спеціалістом у певній галузі, але постійно у прагненнях щось комусь пояснити поводитьься так, ніби є експертом“, наприклад: „*А чого диванні експерти всі такі розумні тільки на диванах? Я в лікарні на таких надивилася! Таке трусливе, матінка рідна! Сигналу тривоги ще не було , а воно вже у підвал скоріше біжить , бо дитячий час закінчився!*“;

диплом (прикметник *дипломна* + нульовий суфікс) має значення „дипломна робота“, наприклад: „*якщо я дороблю диплом до ранку то зможу перед роботою подивитися серію iwtv*“;

забігайлівка має значення „невеликий заклад харчування (кафе, пивна) без особливих зручностей“, наприклад: „*Щойно вона поминула шинок „Славія“, заклад найнижчого гатунку в цій містечку, брудну забігайлівку, бо місцевий люд заглядав туди, щоб вихилити кухоль пива і сплюнути додола*“;

забембати має значення „набриднути комусь; втомити когось⁷⁴“, наприклад: „*Мене забембали цими сатанистами — півроку від цікавих журналістів відбивався*“;

---

⁷⁴ Словник жаргонної лексики. [online]. In: ukr-zhargon, 03.10.2008. [cit. 2023-08-12]. Dostupné z: <http://ukr-zhargon.wikidot.com/z>

заказуха має значення „щось виконане на замовлення за плату (вживається також з негативним забарвленням: наклеп)“, наприклад: „*На відміну від звичайної **заказухи**, факти підібрані грамотно, верифіковано...*“;

залипати має значення „приділяти занадто багато уваги чомусь“, наприклад: „*Також обговорюємо плани і **залипаємо** в серіальчики*“;

замутити має значення „зробити, організувати“, наприклад: „*ми тут вибори **замутимо***“;

запаска (прикметник *запасний* + суфікс *-к-*) має значення „запасне колесо“, наприклад: „*Шановне товариство! Хлопцям на передок треба **запаска** в тачку, може в когось завалаялась без потреби, щоб не купувати?*“;

зашиквар має значення „сором“, наприклад: „*Зараз інакше. Читати російською — це вже ніби як **зашиквар**, незалежно від особистої та громадянської позиції артиста*“;

здоровля має значення „здоров'я“, наприклад: „*бажаємо вам щастя **здоровля***“;

зубрити має значення „сумлінно вчити“, наприклад: „*саме час **зубрити** історію*“;

інсо має значення „інформаційно-психологічна операція; дезінформація“, наприклад: „*А саме такі питання використовують для **інсо**, це теж мені здалося дивним та не тим, що поєднує для перемоги*“;

кент має значення „друг“, наприклад: „*Це **кент** того, хто закрив собою небо від джавелінів?*“;

клеймо має значення „ярлик; неприємна асоціація до людини“, наприклад: „*Як Німеччина ще до сьогодні згадують Гітлера так Росія не зітре з себе **клеймо** Убивця на покоління*“;

компромат (прикметник *компрометуючий* + іменник *матеріал*) має значення „компроментуючий матеріал“, наприклад: „*Насправді там була купа прізвищ, на яких навіть не треба було робити окремих довідок, шукати **компромату** - все як на долоні...*“;

кореш має значення „давній приятель“, наприклад: „*В мене **кореш** боронить Бахмут на флангах*“;

криша, кришувати (іменник *криша* + суфікс *-ува-*) має значення „протекція“, наприклад: „*у нього є **криша** зверху*“;

також криша має значення „голова“, наприклад: „*Вже геть **криша** поїхала*“;

кришка має значення „кінець“, наприклад: „*Тоді українець і подумав „Мені **кришка**“. Наказали пройти до тенту, де співробітники російської служби безпеки ФСБ проводили подальші перевірки...*“;

лимон має значення „мільйон“, наприклад: „Скоро буде **лимон**, дякую тобі за правильну думку“;

мейл має значення „електронна пошта“, наприклад: „Свої пропозиції символики надсилайте на **мейл** до 22 квітня Все, що ми отримаємо, буде опубліковано до обговорення професійною спільнотою“;

мразь, мразювати (іменник мразь + суфікс -юва-) має значення „людина, яка чудово проводить час, коли навколо війна або інші складні часи“, наприклад: „Знов **мразюю**десь між басейном і елеватором, між роботою і ремонтом прорваної в Самосаду труби автополиву. Слава ЗСУ!“;

муражити має значення „довго набридати чимось комусь“, наприклад: „нас довго **муражили** на кордоні“;

наїзд, наїжати (іменник наїзд + суфікс -а-) має значення „погроза, критичне зауваження (може бути і безпідставне)“, наприклад: „От до чого **наїзд** на Захід? Хіба вони нам не допомагають?“, „не варто **наїжати** на людину“;

намилилися має значення „приготуватися до поїздки чи походу кудись“, наприклад: „знову ти кудись **намилилася?**“;

напряг, напругатися (іменник напряг + суфікс -а- + постфікс -ся), напружно має значення „напруга, напружуватися“, наприклад: „В Німеччині тожже **напряг** з ними...“, „Я то розслаблюсь, а ти **напругайся**“;

насіпати має значення „написати коментар, відреагувати; направляти атаки“, наприклад: „**насіпте** у коментарях, що ви думаєте з цього приводу“, „сьогодні скажений сусід знову **насіпає**“;

ноут (іменник ноут + нульовий суфікс) має значення „ноутбук“, наприклад: „В цих книгарнях не виривають з рук книжок, дають підчитати потрібну цитату, не кричать „ахрана, атмена!“; кожному є стілець, столик, вай-фай і розетка для підзарядки **ноута**“;

під ключ має значення „на замовлення“, наприклад: „відпустка **під ключ**“, „робимо ремонти **під ключ**“;

піратство, спіратити має значення „незаконно щось використовувати“, „завантажувати і зберігати щось з порушенням авторських прав“, наприклад: „Друзі, зараз скажу страшну річ, пробачте всі за все, але мені не соромно за жодний **спірачений** продукт в часи коли я не міг собі дозволити витратитись на розваги“;

пояснювальна бригада має значення „1. Користувачі інтернету, які пояснюють інших незрозумілу їм інформацію. 2. Пояснення незрозумілої інформації“, наприклад:

„**Пояснюючу бригаду** сюди, ато моя фантазія почала зворотній відлік“, „Так, я все пропустила вчора, тому мені треба **пояснювальна бригада**) Що там лягнув Макрон і що наші перевели? А як треба було?) Можна лінками відповідь, аби не витратити зайвий час)“;

профукати має значення „щось легковажно витратити“, наприклад: „ми вже майже **профукали** весну, але ще є попереду літо“;

плюшка має значення „бонус, перевага, бенефіт; щось необхідне, корисне“, наприклад: „а ще працівники нашої компанії мають різні **плюшки**“, „Є деякі **плюшки**. Типу доступу до реанімації, спрощення успадкування **раптом** що (з розмови про переваги шлюбу)“;

роздуплитися має значення „зрозуміти; почати нормально функціонувати“, наприклад: „І коли ти це збагнеш, **роздуплишся**, вкуриш, якщо тебе все-таки втаємничать у всі ці фішки і ти нарешті знатимеш, що десь є дерева, за якими вже нічого нема, ти просто волітимеш біля них не спинятися, ти топтатимеш педаль газу й дивитимешся тільки вперед, ти все своє життя тікатимеш від цього...“;

розколотися має значення „сказати правду; вирити правду“, наприклад: „Він вже пройшов цей детектор, та й зразу ж **розколовся**. Йому дали можливість виправити злочин“;

стягувати має значення „поратися; мати можливість щось робити“, наприклад: „Вони написали, що резервів нема, а ми **стягуємо** далі, тож тут більше схоже на реальний стан ніж інсо“;

телик (іменникова основа *тел* + суфікс *-ик-*) має значення „телевізор“, наприклад: „По **телику** також крутять вельми вражаючі ролики руйнування нашого організму алкоголем“;

темицик (іменник *тема* + суфікс *-цик-*) має значення „молодий бізнесмен, який має неординарні ідеї щодо заробітку коштів“, наприклад: „Знову про уроки.. для чого мені назад в школу А по друге я ніде не казав що я **темицик** я просто створив чат для темок та для чуваків які хочуть поділитись/знайти спосіб як підняти монету. Іноді дати якусь пораду і поспілкуватися“;

тітушка має значення „люди, які за гроші влаштовують провокації“, наприклад: „Державне бюро розслідувань заявляє про затримання довірених осіб екснардепа Іллі Киви, які мали організувати провокаційні акції із залученням **тітушок** та дестабілізувати ситуацію на Одещині“;

топити має значення „відстоювати якусь думку“, наприклад: „Після цього **топлю** за українську мову повсюди, ніколи не переходжу на російську“;

тягнути прикол має значення „жартувати“, наприклад: „кожен день бачу скандади з тцк, а раніше ми **тянули прикол** з так завоної „днр“ „лнр“ що в них там чоловіків вже немає“;

фальшивка має значення „підробка; нещира людина“, наприклад: „Змушений визнати, ця **фальшивка** зроблена дуже грамотно“, „Така **фальшивка** ця Лобода, що окрім кривої посмішки, нічого не викликає“;

фігачити має значення „працювати не покладаючи рук; робити щось завзято, енергійно“, наприклад: „Все буде ок, завжди будуть дні, коли ми ахереваємо. А потім настає наступний день, і ми знову **фігачимо** :) Тому не вішаємо ніс, лупаймо сю скалу“;

чайові має значення „гроші, які дають за якісне обслуговування“, наприклад: „Клієнт платить тільки за сам напій, а „гарна подача“ допомагає покращити рівень продажів, для бармена – це ще шанс заробити **чайові**“;

чувак має значення „молодий чоловік“, наприклад: „Познайомилась з **чуваком** в потязі, він їхав з таким чудовим котиком, якого вони з дівчиною знайшли в мішку“;

чуйка має значення „інтуїція, передчуття“, наприклад: „А у письменника – професійна **чуйка** на такі речі.“;

шикувати має значення „дозволяти собі більше, ніж інші; жити в багатстві“, наприклад: „Тепер на життя вистачає, а це найголовніше. Не **шикуємо**, але й не бідуюмо вже“;

Ми помітили, що деякі арготизми мають й синонімічні варіанти до офіційних лексем. Наприклад, для позначення такої частини тіла, як „голова“, використовуються такі лексеми: *казанок, кукуха, башка*. Також наводимо приклади лексем, які мають значення „незрозуміла людина“ або „малознайома людина“: *тип, тіпок, тюбик*. Не можемо не звернути увагу на лексичні одиниці, які мають значення „пити алкоголь“: *мекнути, ляпнути, закинути за комірець, бухати, набухатися*. Варті уваги є також лексичні одиниці на позначення байдужості: *по-барабану, паралельно, начхати, забити, фіолетово; ні холодно, ні тепло*. Ці лексичні одиниці спочатку були арготизмами, а зараз, через свою вищу частотність, є невід’ємними засобами спілкування серед молоді.

2.2. Лексичні одиниці не лише молодіжного сленгу, які виникли під час війни

У бакалаврській роботі, на яку спирається наше магістерське дослідження, ми аналізували лексикологічні одиниці, які утворилися під час епідемії коронавірусу. Зараз, у період повномасштабного вторгнення Росії, відбувається процес утворення нових сленгових одиниць, сповнених значного емоційного характеру, тому ми вважаємо за доцільне хоча б частково опрацювати вищезгаданий мовний матеріал. Джерелом цієї лексики послужили переписки у соціальних мережах та ЗМІ. Тому всі приклади використання лексем були взяті з особистої комунікації або з корпусів ГРАК та ПАВУК. Варто зазначити, що певна кількість мовних одиниць актуалізувала своє попереднє значення, яке було маловживаним для пересічного громадянина України. Зокрема йдеться про військову тематику: зараз кожному українцю і навіть іноземцю, який перебуває в курсі українських подій, добре відоме значення 4.5.0. і всі разом з нетерпінням чекають і вірять, саме у це „магічне“ число.

Деякі приклади таких загальноновживаних лексем у повсякденному мовленні, ми вже наводили у попередніх розділах нашої роботи. У цій частині зосередимося на лексичних одиницях – неологізмах. Їх особливість полягає у тому, що вони позначають назви осіб, процесів, предметів та явищ, під впливом професіоналізмів (тобто лексеми, які раніше використовувалися лише у певних професіях, перейшли до загального вжитку). Це трапилося через позамовні обставини, а саме, через політичну ситуацію в Україні. Лексичні засоби медиків, військових та журналістів (професійний жаргон), які особливо використовує молодь, частково перейшли у статус загальноновживаних термінів.

Лексичні одиниці, які користуються популярністю серед українського населення у час повномасштабної війни, можна розділити за такими граматичними та семантичними критеріями:

- різноманітні способи творення похідних слів;
- неологізми;
- слова з видозміненим значенням;
- лексеми, які мали статус застарілих, але знову є актуальними.

Розпочнемо зі слів, які утворені морфологічним способом, зокрема суфіксацією: *азовець* (іменник *азов* + суфікс *-ець(ь)-*) має значення „бійці батальйону *Азов*“, наприклад: „Коли **азовці** повернуться додому, а над полоненими-вбивцями почнуть повноцінні суди?“;

бахнути (вигук *бах* + суфікс *-ну-*) має значення „опис процесу, під час якого чуто звук **Бах!**“, наприклад „*десь неподалік бахнуло*“;

берці (прикметник *берцовий* + нульова суфіксація) має значення „високі військові черевики на шнурівках з твердим передком“, наприклад: „*За цей час ми встигли привезти термобілизну, вісім пар берців, захисні футболки на увесь взвод*“;

бойові має значення „грошові виплати, зарплата військовим, які перебували у зоні бойових дій“, наприклад „*йому нарахували бойові*“, транспозиція неповна;

бойовик (прикметник *бойовий* + суфікс *-ик-*) має значення „російський військовий“, наприклад: „*Кадиров та його бойовики воюють у ТікТок*“;

броня, бронік (прикметник *брньованийий* + нульовий суфікс; іменник *броня* + суфікс *-ік-*) має значення „бронежилет“, наприклад „*Варвара написала на плакаті „Купи квітку, а я куплю бронік для нашого солдата“. Із ним вийшла на вулиці Кропивницького*“;

бомбити (іменник *бомба* + суфікс *-и-*) має значення „обурюватися“, наприклад: „*в деяких людей бомбить від типової і нормальної поведінки в такому віці*“;

ватник (іменник *вата* + суфікс *-ик-*) має значення „особа, яка підтримує путінський режим“, наприклад: „*Адже наївно сподіватися, що, отримавши виплату на новонародженого, ватники, які два роки тому кидалися під українські танки, раптом стануть патріотами*“;

гуманітарка, гумка (прикметник *гуманітарний* + суфікс *-к-*, повна транспозиція; іменник *гуманітарка* + суфікс *-к-*) має значення „гуманітарна допомога“, наприклад „*Ця гуманітарка повинна покрити потребу в продуктах на 2 тижні*“;

донатити (іменник *донат* + суфікс *-и-*) від „донат“, має значення „добровільно надсилати або передавати фінансову допомогу“, наприклад: „*задонатимо сьогоднішню каву?*“;

зенітка (прикметник *зенітна* + суфікс *-к-*, транспозиція повна) має значення „Зенітна самохідна установка (ЗСУ)“, наприклад: „*намагалася зімітувати картинку для українських дронів, нібито це зенітка*“;

комендантська (прикметник *комендантська* + нульовий суфікс, транспозиція неповна) має значення „комендантська година“, наприклад: „*треба встигнути в магазин до комендантської*“;

коптер (іменникова основа *коптер* (з англ. „літальний апарат“) + нульовий суфікс), *квадрік* (морфема *квадр* (з італ. „чотири“) + суфікс *-ік-*) має значення „квадрокоптер“, наприклад: „*Дуже треба коптер DJI Mavic 3. номер карти*“;

колаборант (іменник *колабораціоніст* + суфікс *-ант-*, транспозиція неповна) має значення „колабораціоніст; особа, яка усвідомлено співпрацює із окупаційною цивільною чи військовою владою на шкоду власній країні“, наприклад: „*Вже скоро кожен воєнний злочинець і колаборант заплатитиме за свої дії*“;

мінометка (прикметник *мінометний* + суфікс *-ка-*, транспозиція повна) має значення „мінометний обстріл“, наприклад: „*Працювала дуже потужно артилерія та мінометка*“, „*За той час, коли я там був, була невдала спроба штурму, але наша мінометка її вдало накрила*“;

новомобілізований (прикметник *новий* + дієприкметник *мобілізований*, транспозиція неповна) має значення „той, хто лише потрапив на військову службу“, наприклад: „*Перший новомобілізований росіянин, якого відправили на війну проти України, здався у полон Силам Оборони*“;

передова (прикметник *передова* + нульовий суфікс, транспозиція неповна), *передок* (іменник *передова* + суфікс *-к-*) має значення „частина лінії оборони, наближена до ворога“, наприклад: „*Наразі кожен лікар фактично теж перебуває на передовій, воюючи за наше здоров'я та життя, – говорив президент Володимир Зеленський у червні*“, „*Ще одна партія амуніції відправляється на передок до наших захисників та захисниць. Ми помстимось за кожен злочин російський окупантів*“; *почекуни* (дієслово *почекати* + суфікс *-ун-*) має значення „ті, хто чекають на руській мір“, наприклад: „*А тим часом в Маріуполі „буряти“ розгулялись. Жінкам до того було небезпечно в місті, а тепер - вдвічі. Наслідки абсолютною безкарності - абсолютна небезпека. Проте, навіть самі почекуни стали щось підозрювати щодо справжнього лиця руського мира*“;

повномасштабна (прикметник *повномасштабний* + суфікс *-к-*, транспозиція повна) має значення „повномасштабна війна“, „повномасштабне вторгнення“, наприклад: „*В нас було сонячно в день, коли розпочалася повномасштабка*“;

сушка (морфема *Су-* + суфікс *-ш-* + суфікс *-к-*) має значення „назва авіаційних винищувачів Су-27, Су-30, Су-57“, наприклад: „*Я сам падав додола, коли „сушка” летіла або обстрілювали Градами*“;

теплак (іменник *тепловізор* + суфікс *-ак-*) має значення „тепловізор“, наприклад: „*Дуже тішить, коли ти вже везеш якийсь Starlink, теплак*“;

тероборонка (прикметник *територіальний* + іменник *оборона* + суфікс *-к-*, транспозиція неповна) має значення „територіальна оборона, комплекс загальних державних та військових заходів, які застосовуються владою під час загрози країни“;

угруповання у містах та селищах, які складаються з передусім цивільних громадян з метою забезпечення оборони та безпеки населеного пункту“, наприклад: „*Волонтери передали автотехніку **теробороні** Вінниччини. Бригада територіальної оборони Вінниччини отримала від волонтерів п'ять одиниць техніки*“;

термуха (іменник *термо* + суфікс *-ух-*, транспозиція неповна) має значення „термобілізна“, наприклад: „*Комплект найдешевшої може коштувати і менше 800 грн, але від термобілізни там може бути тільки назва. Важливо, щоби „**термуха**“ відповідала головній своїй функції – виводила вологу, не випускаючи тепло*“;

трофеїти (іменник *трофей* + суфікс *-ї-*), *затрофеїти* (дієслово *трофеїти* + префікс *за-*) має значення „назва процесу, коли українські військові здобувають у боях російську військову техніку“, наприклад: „*Українські Сили оборони продовжують „**трофеїти**“ російську військову техніку, зокрема у звільненому від окупантів Лимані*“;

ухилянт (дієслово *ухилятися* + суфікс *-ант-*) має значення „особа, яка визнана вироком суду такою, що ухиляється від військової служби“, у розмовній мові зневажливо „особа чоловічої статті, яка не воює“, наприклад: „*Окупанти влаштовують витоки газу в луганських багатоповерхівках, – СБУ Таким чином виявляють **ухилянців** від призову*“;

Далі наводимо проаналізовані нами лексичні одиниці, які утворитися за допомогою основоскладання:

аквафреш (префікс *аква* + іменникова основа *фреш*) має значення „прапор Російської імперії“, наприклад: „*Також Сергій Хлань повідомив, що у Каховці невідомі патріоти зняли зі стели російський триколонор. „Був аквафреш — нема аквафрешу. Подарунок до дня оркостану“, — зауважив радник, опублікувавши відео з тимчасово окупованої Каховки*“;

артобстріл (прикметникова основа *артилерійський* + іменник *обстріл*), *арта* (прикметник *артилерійський* + нульова суфіксація) має значення „авіаційний обстріл“, наприклад: „*загроза **артобстрілу**, пройде в найближче укриття*“;

блокпост (іменник *блок* + іменник *пост*) має значення „дорожній укріплений контрольно-пропускний пункт (КПП) із озброєною охороною“, наприклад: „*на в'їздах та виїздах з міста сформувалися **блокпости**, здійснюється ретельна перевірка документів*“;

боєприпаси (прикметник *бойовий* + іменник *припаси*) має значення „бойові припаси“, наприклад „*Робота досить примітивна — рити окопи, тягати пальне і **боєприпаси***“;

експолонений (прикметник *екс* + іменник *полонений*) має значення „людина, яка раніше

перебувала у військовому полоні“, наприклад: „ми *поспілкувалися з експолоненим з Азовсталі*“;

електрохарчі (прикметник *електричний* + іменник *харчі*) має значення „електроенергія“, наприклад: „*увімкнули електрохарчі, можна заряджати телефони, ліхтарики і павери*“;

трьохсотий (числівник *трьохсотий* + нульова суфіксація, транспозиція повна) має значення „поранений“, наприклад: „*Андрій усе прийняв на себе, а ще дев'ятеро стали трьохсотими*“;

тероборона (прикметник *територіальний* + іменник *оборона*) має значення „територіальна оборона“, „комплекс загальних державних та військових заходів, які застосовуються владою під час загрози країни; угруповання у містах та селищах, які складаються з передусім цивільних громадян з метою забезпечення оборони та безпеки населеного пункту“, наприклад: „*Волонтери передали автотехніку теробороні Вінниччини Бригада територіальної оборони Вінниччини отримала від волонтерів п'ять одиниць техніки*“.

Отже, можна зробити висновок, що ці лексеми утворені під впливом позамовних обставин, але утворилися за правилами української морфологічної системи творення слів.

2.2.1. Слова, які змінилися у значенні під час війни в Україні

У зв'язку з трагічними обставинами в Україні відбуваються різноманітні процеси перемін та переосмислень, зокрема це стосується певних лексем та набуття ними нових значень. Безперечно, що це відбувається під впливом позамовних чинників. Зокрема часто виникнення іншого значення, яке наразі є, насмілимося ствердити, основним, пов'язано з неприємними подіями, атаками на територію України. Наприклад, слова, *тривога*, *відбій* чи *мопед*, які першопочатково належать до медичної (як перша лексема, тобто *тривога*) чи технічної (як третя лексема, тобто *мопед*), громадяни України сприймають спочатку у значеннях, які за ними закріпилися під тиском обставин. Наводимо інші слова, які теж змінилися у значенні:

бавовна має значення „вибух, який відбувається на території Росії“, наприклад „*у Белгороді сьогодні було чути бавовну*“;

балаклава має значення „закритий головний убір з розрізами для очей“, наприклад: „Обличчя одного приховувала **балаклава**. Одягнений він був в одяг українського солдата, навіть бронезилет був українським“;

банка має декілька значень, загальноприйнятим є „банка консервації, якою збито ворожий дрон“, наприклад „вона в нього як кинула **банкою**, він і впав“, також від „павербанк“, тобто „пристрій для зарядки телефону“, наприклад „ось візьми мою **банку**, тут ще є заряд“, також „безпечний цифровий спосіб накопичення та збору коштів“, наприклад „відкриваю **банку** на збір коштів на FPV дрони“ або „розбив **банку**, згодом буде звіт коштів“;

вирубити (когось або щось) має значення „вимкнутися, заснути, відключитися“, наприклад „щось мене сьогодні різко **вирубало**“ (тобто: „щось я сьогодні різко заснув(ла)“), „був приліт і **вирубало** світло, чекаємо, коли буде“ (тобто: „зникло світло, перестала подаватися електрична напруга“);

влетіти має значення „перепастися, отримати зауваження, бути насвареним“, наприклад „мені **влетіло**, що повернувся одразу перед початком комендантської“, також „влучити“, наприклад „залишки дрону не **влетіли** у будинок“;

волонтер, *волонтерити* має значення „цивільна людина, яка добровільно допомагає армії, військовим структурам, іншим цивільним громадянам“, наприклад „я **волонтер**“, „За словами директорки бібліотеки, керівниці **волонтерського** центру, Тетяни Пилипець, у перші вихідні в бібліотеці **волонтерило** близько 5 тисяч людей“;

гауляйтер має значення „керівник окупаційної адміністрації області або міста, села з числа місцевих мешканців; зрадник; посадовець, який підтримує путінський режим“, наприклад: „Лукашенко це **гауляйтер** нациста фюрера путлера“, „Новий **гауляйтер** Каховки Павло Філіпчук заявив“;

(військовий) *град* має значення „реактивна система залпового вогню калібру 122 мм“, наприклад: „Нас поливали **Гради** і міномет за наводкою“;

гуманітарка має значення „гуманітарна допомога“, наприклад „Ця **гуманітарка** повинна покрити потребу в продуктах на 2 тижні“;

запит має значення „сформульована потреба“, наприклад: „любі друзі, маємо декілька важливих **запитів** від військових, завтра буде банка на збір“;

їжак має значення „протитанковий їжак; найпростіше загородження виготовляється з металу у вигляді об'ємних шестикінцевих зірок“, наприклад: „**їжак**, встановлений обабіч дороги“;

кіборг має значення „захисник України“, наприклад: „*Захисники летовища стали справжньою легендою, а завдяки незламності їх стали називати кіборгами*“;

колорад має значення „зневажлива назва проросійських сепаратистів в Україні, колаборантів, бойовиків або найманців, які під час російської інтервенції в Україну 2014 позначають себе чорно-жовтою (чорно-помаранчевою) смугастою георгіївською стрічкою“, наприклад: „*та куди ці колоради лізуть?*“;

мопед, *мопеди* має значення „ірландські дрони-камікадзе, які мають характерний звук (інша назва: *балалайки*)“, наприклад: „*Срані мопеди, так і посивіти можна*“;

підвістити має значення „придбати щось для когось, анонімно або ні“, наприклад: „*і можете підвістити шоколад для військових*“;

піксель має значення „назва військової форми українських військових“, наприклад: „*В ЗСУ одяг в піксель, а тут кругові плями! Слава Україні!*“; *плюс плюс*, також ++, має значення „так; прийнято; зрозуміло; виконано“, наприклад: „— *ти вже відпочиваєш?* — ++“;

посадка має значення „розгалужена лінія фортифікацій, вдало замаскована на місцевості зокрема завдяки рослинності, яка росте навколо позицій“, наприклад: „*Мені хлопці голили волосся на потилиці, щоб кліщі в посадці не сідали*“. Цю лексему також можна вважати такою, що розширила своє значення, з професіоналізму в морській справі перейшла до професіоналізму в військовій сфері. У моряків ця лексема має значення: „Глибина занурення судна у воду“;

приліт має значення „назва процесу, коли ворожа техніка кудись влучає“, наприклад: „*Якщо знати, як діяти під час „прильоту“, кілька секунд можуть врятувати життя*“;

пташка має значення „дрон“, наприклад: „*Донати летять на банки, а пташки – на окупантів. Військовим потрібні дрони, які будуть знищувати ворога, тому профком студентів відкриває МЕГАЗБІР*“;

розтяжка має значення „тоненький дріт, який малопомітний, але при зачепленні якого ініціюється пристрій, що призведе до вибуху“, наприклад: „*як не потрапити на розтяжку чи міну?*“;

тривога має значення „повітряна тривога“, наприклад: „*Близько 9:00 20 травня, коли на більшості території країни було оголошено повітряну тривогу, з'явилися повідомлення про вибухи на Хмельниччині*“;

турнікет має значення „джгут; засіб для тимчасової зупинки кровотечі“, наприклад: „Снаряд влучив поруч з машиною, хлопці вибігли, а я не міг вилізти з машини, одягти **турнікета** навіть“;

утилізувати має загальне значення „переробляти відходи“, але у контексті повномасштабної вживається зі значенням „повне знищення, викорінення з української землі“, наприклад: „п'яту колону колону **утилізувати** крапка. Слава ЗСУ“, „Ми переможемо, це факт. Головне мінімізувати наші втрати і **утилізувати** орків усіх до одного“;

чисте небо має значення „мирне небо, без військових літаків, ракет тощо“, наприклад: „мрію нарешті прокинутися, подивитися у вікно та побачити над головою **чисте небо**“.

2.2.2. Неологізми, які виникли під час війни

Кожен суспільний чи політичний процес залишає свій відбиток на розвитку мови. Це безпосередньо стосується і теперішнього повномасштабного вторгнення, адже також утворюються нові лексичні одиниці, які є невід'ємною частиною як молодіжної, так і загальноновживаної на сьогодні лексики. Тому вважаємо за доцільне зафіксувати у нашій роботі ці новоутворені лексеми.

Байрактар має значення „ударний оперативно-тактичний безпілотний літальний апарат (БПЛА), який розробляється на території Туреччини (дослівно з турецької „прапорonoсець“)“, наприклад: „Молись рашист до тебе летить **байрактар**“; *бандеромобіль* (іменник *Бандера* + прикметник *мобільний*) має значення „українська імпровізована бронемашина на базі ГАЗ-66, створена активістами з Ніжина під час війни на сході України“, наприклад: „Він мав доставити черговий **„бандеромобіль“** оборонцям Донеччини“;

бетр має значення „броньована транспортно-бойова машина (БТР)“, наприклад: „**Бетр** – БТР, бронетранспортер“;

блекаут має значення „повне або часткове припинення роботи електромережі“, походить з англ. „blacksout“, наприклад „минулого року ми пережили повний **блекаут**, тому й цьогоріч впораємося“;

бледіна має значення „найменування повітряної тривоги, особливо, коли вона лунає декілька разів на день або пізно вночі (потворна літаюча сука)“, наприклад: „**бледіна** несеться, в укриття“;

бумласка має значення „будь ласка“ (коли дуже сильно просимо про допомогу), наприклад *„задонатьте бумласка грошей одеським волонтерам та ТРО“*; *бункерний дід* має значення „діючий президент РФ“ (зневажливо), наприклад *„Чим глибше бункерний дід занурюється у світ, вигаданий його власними підлеглими, тим ближчий його кінець“*;

вагнери, вагнерівці має значення „російське військове збройне формування, міжнародна злочинна та терористична організація, до складу якої входять засуджені злочинці та найманці“, наприклад: *„Нині вагнерівці – це стратегічні бойовики, члени таємної терористичної організації Кремля, які можуть діяти в будь-якому пункті планети“*;

вестерн має значення „людина зі західноєвропейських країн“, наприклад *„мене сьогодні вестерни серйозно питали, чи у нас досі війна“*; *вимбачте* має два значення, одне подібне до „бумласка“ тобто „щиро й відверто хочемо отримати вибачення від когось“, наприклад *„Страшно бахає, от і нервую, вимбачте“*, друге є саркастичним „вибачте“, наприклад *„вимбачте, що не маю емпатії на вас, тіко зневагу“*;

відбандерити має значення „вбити ворога“, наприклад: *„давай, відбандеримо їх!“*; *двохсотий* має значення „загиблий військовий“, наприклад: *„Але, слава Богу, „двохсотих“ не було“*;

дідусівка український варіант російського „дедовщина“, має значення „неофіційна назва ієрархічної системи між військовослужбовцями“, наприклад: *„я потрапив у батальйон, в цілому все гаразд і жодної дідусівки“*;

джавелін має значення „переносний протитанковий ракетний комплекс (ПТРК) виробництва американських підприємств Raytheon та Lockheed Martin“, наприклад: *„Я вартовий на стіні, я байрактар в небі, я джавелін, що знищує танки, я коктейль Монергейма, що палить колони постачання“*;

Джонсонюк має значення „Борис Джонсон“, його прізвище стало українізованим завдяки його потужній підтримці України, наприклад: *„Якщо не витримає, приїде особисто воювати в Україну. Бо джонсонюк базований“*;

Доброго вечора, ми з України! має значення „привітання у будь-якій ситуації для підтримки українського духу; назва пісні“, наприклад: *„Пісня називається „Доброго вечора ми з України“. Фраза, яка стала знаковою в результаті звернень голови Миколаївської ОДА Віталія Кіма“*;

дожимати має значення „зібрати і спрямувати всі зусилля для того, щоб щось успішно завершити“, наприклад: *„це трішки і дожмемо цей збір“*;

дрон має значення „БПЛА військового та цивільного призначення, різновид військового робота“, наприклад: „*збираємо на FPV дрони*“;

донатити має значення „добровільно надсилати або передавати фінансову допомогу“, наприклад: „*задонатимо сьогоднішню каву?*“;

екофлоу має значення „портативні джерела живлення, що використовуються у різних сферах: туризм, полювання та риболовля, подорожі, а також інші види діяльності“, наприклад: „*роздумую над покупкою екофлоу, щоб пережити блекаут*“;

затрофеїти має значення „взяти як трофей“, наприклад: „*Затрофеїти російський танк, який „криво“ стоїть на обочині, або іншу техніку чи набої*“;

за три дні має значення „часовий проміжок, який мав на меті значення „швидко“, наприклад, швидке завоювання, загарблення чужої території, яка не відбулася“, наприклад: „*ну шо, русня, де ваш Київ за три дня?*“;

корч має значення „техніка, машина, велосипед; будь-який виріб, технічний пристрій, засіб, машина, велосипед, комп'ютер; будь-який механізм“, наприклад: „*Хто втрачене заміне, хто на ЗСУ добру справу зробить, хто свій корч замінить на кращий корч, хтось прижене і заробить*“;

могілізація має значення „позбавлене будь-якого сенсу знищення чоловічого населення країни-агресора“, наприклад: „*Могілізація затягне війну мінімум на півроку. Скільки може тривати ця ремісія, це затягування ситуації на фронті з урахуванням того, якими темпами йде „могілізація“ в Росії і з урахуванням темпів поставки нам західної зброї?*“;

одягнути в піксель має значення „одягнути військову форму українських військових; мобілізувати“, наприклад: „*Потрібно успішно провести ще не одну хвилю мобілізації і одягнути в піксель мінімум мільйона людей, зазначив Дикий*“;

паляниця має значення „слово-код, за яким ідентифікується свій-чужий, адже його не можуть правильно вимовити росіяни“, наприклад: „*скажи паляниця!*“;

повернутися на щиті має значення „загинути на війні“, наприклад: „*До рідної домівки повернувся на щиті*“;

рашизм має значення наближене до фашизму „новий різновид тоталітарного режиму, який сформувався за правління диктатора Путіна“, наприклад: „*Ми розуміємо, що РФ проявила свій рашизм у всій красі – це мобілізація корінних народів, зокрема*“;

русня має значення „росіяни“, наприклад: „*Також, підтверджують продовження підтримки хафтарівців з боку русні броньованою технікою та амуніцією*“, „*русня не люди*“, „*йобана русня*“;

русофобія має значення „неприятель, ненависть до росіян або всього російського“, наприклад: „*наша русофобія недостатня*“;

русохейтія (також: *русогейтія*) має значення „ненависть до росіян“, наприклад: „*Все правильно сказав. Тільки термін „русофобія“ вже трохи застарілий, адже „фобія“ це страх. А у нас чиста всеосяжна русохейтія*“. Цю лексему можемо повноправно називати неологізмом. У корпусі ПАВУК вона має лише 8 результатів. З точки зору дослідження виникнення неологізмів в українській мові, було б цікаво спостерігати за її розвитком.

руський мір має значення „ідеологія війни, яка представляє експансію як звільнення, агресію як миротворчість, агресора як жертву, а жертву як агресора“, наприклад: „*Ура! Героям Слава!!!щоб усеї цей руській мір здох нареши!*“;

старлінк (часто і англ. *Starlink*) має значення „платформа супутникового інтернету компанії SpaceX“, наприклад: „– *На жаль, дуже сильно ми залежимо від Старлінків, тому що у нас якась частина системи військового управління побудована саме на цій мережі*“;

хаймарс, з англ. „High Mobility Artillery Rocket System“ має значення „високомобільний артилерійський ракетний комплекс“, наприклад: „*Україна Переможе, а хаймарс допоможе*“;

чорнобаїти має значення „наступати на одні й ті ж самі граблі; повторювано виконувати певну дію, навіть якщо вона не приносить бажаного успішного результату“, почало використовуватися після того, як російські багато разів поспіль намагалися завоювати Чорнобаївку, наприклад: „*Орки чорнобаїли, а ЗСУ їх відбандерили*“;

чмоня має значення „мем з інтернету, на якому зображений російський військовий у недолугому вигляді, використовується як найменування російських військових, серед яких є колаборанти“, наприклад: „*Боже, Медведчук виглядає, як чмоня 2.0 Слава Україні, СБУ та ЗСУ*“;

шахед має значення „дрони-камікадзе, які застосовують росіяни задля винищення українців“, наприклад: „*Країна-агресор виготовляє дрони-камікадзе „Shahed“ на своїй території для того, щоб відвернути увагу від Ірану*“, „*знову летять шахеди*“;

швайнокарась початково у 2014 році мало значення „мем із зображенням гібрида свині та карася, який у Росії використовувався як образливе прізвисько українців“, з 2022 року його значення видозмінилося на „іронічний мем українських користувачів соціальних мереж; символ українців у соцмережах“, наприклад: „*мені було сумно, то ж*

я намалювала для вас всратих **швайнокарасів**. сподіваюсь, ви полюбите їх як рідних. зустрічайте: кавунний **швайнокарась**, барбі-стайл **швайнокарась** та ковровий“.

Отже, повномасштабне вторгнення, як і інші суспільно-політичні події, спонукає до створення нових лексичних одиниць.

2.2.3. Застарілі або маловживані слова, які є актуальними у сьогоденні

Повернення до вжитку лексем, які вважаються історизмами або архаїзмами не можемо назвати загальноприйнятою тенденцією. Проте, під тиском обставин, деякі забуті слова стають знову актуальними. Ми вирішили теж їм приділити увагу, адже молодь часто їх використовує.

Кацап, кацапня, кацапський має значення „росіянин, російський“, наприклад: „І він був таким переконаним москалем, **кацапом**“;

кевлар має значення „надміцний пластик“, наприклад: „Воля міцніша за будь-який **кевлар**. Але, блядь, як жити в світі, де існує росія?“;

мародер, мародерити, мародерство має значення „військовий злочин, який полягає у таємному або відкритому викраденні або грабежі речей осіб“, наприклад: „Герой окупант і **мародер** шкода що недовів шубу і косметику жене дітям футболочки і красовки жаль“;

окупант, окупанти має значення „загарбник; російський військовий“, наприклад: „Зазначимо, що за останні дні на Донбасі в боях з **окупантами** загинуло троє захисників України, ще десятьох було поранено“;

передова, передок має значення „частина лінії оборони, наближена до ворога“, наприклад: „Наразі кожен лікар фактично теж перебуває на **передовій**, воюючи за наше здоров'я та життя, – говорив президент Володимир Зеленський у червні“, „Ще одна партія амуніції відправляється на **передок** до наших захисників та захисниць. Ми помстимось за кожен злочин російський окупантів“;

4.5.0. має значення „все спокійно, все добре“, наприклад: „все буде **4.5.0.**“;

Вважаємо за доцільне звернути увагу на лексему *ціль*. Вона має значення „особи та об'єкту, на які спрямовані військові атаки“, наприклад: „ракета влучила у **ціль**“. Це слово цікаве тим, що має першопочаткове значення „неушкоджений“ і під час російських атак, які не вдалися, можна почути таку репліку чи речення як: „всі **ціль** **ціль**“, тобто „всі об'єкти, на які були спрямовані атаки, неушкоджені“ або „всі ми **ціль**“,

це речення може трактуватися з двома значеннями: „*всі ми неушкоджені*“ і „*всі ми потенційні об'єкти російських атак*“. На нашу думку, це слово є представником багатозначних лексем, які, під впливом сьогодення, мають змогу презентувати гру слів в українській мові.

Лексеми, які представлені у цій частині роботи мають вагоме значення для, так мовити, фіксації на папері, як повномасштабна війна відображається у мовленні українців, також важливою є і те, що ці лексичні одиниці передають настрій українського суспільства. Незважаючи на те, який сильний негативний відбиток війна, тривоги, прильоти, переживання трагедії накладають на свідомість тих людей, котрі безпосередньо знаходяться в Україні й живуть безпосередньо у війні та тих, хто завжди з Україною в серці, можемо прослідкувати, що нас, українців, не полишає піднесений бойовий настрій. На нашу думку, особливо чітко це спостерігається у висловах, які утворилися під час війни та які, без перебільшення, можемо назвати крилатими.

2.2.4. Крилаті вислови, які є відбитком повномасштабного вторгнення

Деякі приклади крилатих висловів уже наведені у попередньому підрозділі, наприклад *Доброго вечора, ми з України!* та *паляниця*. Пропонуємо познайомитися із іншими, не менш важливими, та розпочати з тих, які стали символом нашої незламності на самісінькому початку повномасштабного вторгнення. Мається на увазі вислів *Русский военный корабль, иди на**й!*, автором якого є один з військовослужбовців з острова Зміїний, Роман Грибов, ці слова були відповіддю для російських військових, які запропонували добровільно здатися у полон. Ці слова досі є актуальними на будь-які схожі пропозиції від Росії та дружніх для неї країн. На кожну пропозицію на кшталт „віддайте давно окуповані території Росії“ дається відповідь „*йдіть за російським кораблем* (і усі похідні варіанти, як: *йдіть за рускім караблем*)“. Наступним виразом, який, на нашу думку, заслуговує уваги є *Покладіть насіння у свої кишені, щоб потім соняшники проросли*, цей вислів мешканки міста Генічеськ, який вона сказала окупантові під час розмови з ним, її порада, щоб від них була хоч якась користь.

Вираз *бооже, яке кончене!* використав один з блогерів Олексій Дурнев, коли висміював реакції росіян на війну, пізніше він став виразом-символом початку повітряної тривоги, а саме звуку виття сирени.

Уважаємо, що далі варто перейти до виразу *я в коридорі*, який тісно пов'язаний з початком повітряної тривоги. Не всі українці мають змогу піти в укриття, коли оголошений початок повітряної тривоги, та, зазвичай, чекають на її завершення у кімнатах, які знаходяться за двома стінками. Найчастіше ними є ванна кімната чи туалет або коридор. Коридор є найбільш популярним рішенням, особливо, коли повітряна тривога затягується на кілька годин або триває всю ніч. У цій кімнаті жителі України мають вже свій, так мовити, облаштований куточок з ковдрами, подушками, матрасом (якщо дозволяє площа приміщення) для того, щоб перечекати повітряну тривогу або перепочити під час її довгої тривалості.

Цікавою є історія вислову *геть з України, москаль некрасивий!*, який вперше пролунав у 2004 році з вуст Андрія Данилко (більш відомого як Верка Сердючка) та через менше ніж 20 років почав активно застосовуватися у музичних композиціях. Схожу історію, коли люди починають вживати, так зване, давно забуте старе, має фраза *а мені нравиця, як воно горить*, яку у 2010 році сказав Палій Віталій. Вона застосовується у значенні втішної реакції на будь-які пожежі в Росії, наприклад, коли палав Кримський міст.

Уважаємо доречним пов'язати попередню фразу із *знову невдало покурили*. Вона жартівливо вживається тоді, коли з'являються новини про пожежі чи підпали російських військових частин чи заводів, на яких виготовляється озброєння. Винуватцями такого гумору є самі росіяни, адже саме у такому контексті звучали пояснення про деякі пожежі.

Вираз *да это так* є підсилювальним зі значенням „так“. Використовується переважно у соціальній мережах, зокрема, у „Ікс“ під час цитування публікації, де є ниття росін щодо наслідку санкцій, війни, військові втрати. Наприклад його використиння є доречним у ситуацій, коли росіяни скаржаться, що їхні банківські карти не працюють в інших країнах. Іноді до цього виразу українці вживають продовження *а ми можемо чем-то помочь із України?*, яке співзвучне з російським *а чем мы можем помочь?*, що застосовувалося на початку повномасштабного вторгнення.

Фраза росіян *не всьо так адназначьна* теж має свій відбиток в українській культурі. Вона позначає ставлення до ситуацій, де, начебто, не має очевидного конструктивного обґрунтування чи думки. Росіяни ж її вживають під час розмов про війну в Україні, що ж означає про їх відмову визнання своєї країни країною-агресором, а Україну – вільною та незалежною від Росії.

Фраза *Київ за три дні* є символом нездійснених амбітних планів росіян щодо захоплення столиці України. У громадян України вона є символом до неадекватної оцінки ситуації та її наслідків, краху великих планів.

Схожу долю має і вираз *два-три тижні* О. Арестовича, яким він на початку повномасташбного вторгнення заспокоював українців, що саме стільки триватиме війна, а далі буде все так, як до 24 лютого 2022. Цей вираз є символом марних обіцянок.

Вислів *тік ток війська* застосовується для позначення загонів кадировців. На словах вони жорстокі та незламні воїни, але їхнім максимумом є „пилили“ відео у мережі Тік-Ток. Також існують вирази *кібервійська* та *диванні війська*.

Фраза *яка сумна новина* використовується як реакція українців на „сумні“ події в Росії, наприклад, коли санкції проти цієї країни стали більш жорсткими. Вислів *завтра – на один день ближче до перемоги* є авторським неологізмом письменника Сергія Жадана, який підтримує українців, допомагає та волонтерить у місті Харків.

Вираз *нех*ї щастить* є відповідником для росіян та всіх неприятелів України української фрази на дорожніх знаках. В українському варіанті вона звучить „Нехай щастить“, але, гадаємо, що усі розуміють, чому виник другий варіант фрази та кому він адресований.

До символу незламності та підтримки бойового духу українців відносимо також гасло *все буде Україна!*. На просторах інтернету є статті, що ця фраза з'явилася у 2014 році, її вигадала українська патріотка Олена Степова. За її словами, спочатку під час переживання постійних атак народилася фраза *Все буде Донбас*, а уже потім вона собі повторювала цей символ надії в більш ширшому варіанті. Офіційно у корпусі ГРАК у версії Grac v.17a цей вираз кодифіковано 327 разів і перша згадка датована 2015 роком.

Також таким символом є фраза *Прорвемось!* української журналістки, сценаристки та волонтерки Яни Супровської, яку вона періодично публікує у соціальній мережі „Ікс“, як знак підтримки своїх громадян у найтемніші або незрозумілі часи. Варто зазначити, що частим доповненням-відповіддю на цю фразу, є вираз іншої української користувачки мережі „Ікс“, архітекторки Ольги Супрун, яка звучить *Не всрємось!*

Вислів *на болотах* вживається для позначення території російської держави. Його використання саме у такій формі має історичні корені, адже коли була заснована Київська Русь, на території держави-агресора були лише ліси та болото.

Фраза *Путін-х**ло* відома українцям ще з 2014 року. Вона є частиною приспівки, яку вигадали вболівальники футбольного клубу *Менталіст* та заспівали на марші з фанатами *Шахтаря* у Харкові, 30 березня 2014 року. Як бачимо, впродовж 10 років ця фраза зовсім не втратила своєї актуальності, а навпаки, закріпилася у свідомості українців та постійно є підтвердження такої думки.

Варто згадати і про вислів президента України, Володимира Зеленського, *I need ammunition, not a ride*, начебто сказані у відповідь на пропозицію від США сховатися, доки триває вторгнення російських військ на територію України. Її переклад є таким „Мені потрібна зброя, а не евакуація“.

Закарбуємо тут і фразу дружньої Україні країни Грузії, або ж, як популярно зараз українською, Сакартвело: *можете скористатися веслами*. Цим висловом грузини відповіли росіянам на прохання заправити своє судно.

Так чи інакше, абсурдні фрази від країн-товаришів Росії теж зафіксовані українцями та використовуються для позначення недолугих ситуацій, як, наприклад, речення президента сусідньої від України, але не дружньої країни Білорусь: *А я сейчас вам покажу, откуда на Беларусь готовилось нападение*. Такою реплікою він виправдовував путінську спецоперацію.

Символом поверненням до звичайної буденності є фраза *відбій повітряної тривоги*, яку чутно зі смартфона кожного, хто живе в Україні та користується додатком *Повітряна тривога*. Цей вираз вселяє надію на світле майбутнє, коли не потрібно буде підлаштовувати свої плани під тривоги, масові атаки, а просто жити й насолоджуватися кожною миттю.

До фраз-застережень, які сказані українцями на адресу росіян, можемо віднести *ти хотів землі цієї, тож тепер змішайся з нею*, її авторкою є Анастасія Шевченко, учасниця війни, українська акторка та співачка. Ця фраза набула популярності завдяки Анастасіїній композиції *Колискова для окупантів*.

Авторкою фрази *летить бледіна* є українська волонтерка Меланія Подоляк одного разу побачила баночку з дитячим харчуванням із назвою *Bledine* і стала так твітити про повітряні тривоги. Її читачам цей вислів настільки сподобався, що й до сьогодні не втрачає своєї актуальності.

Українці, незважаючи на все, не перестають вірити, що буде поштовх до закінчення війни тоді, коли настане природна кончина президента РФ, тому є телеграм-канал з назвою *чи здох путін?*, у якому щодня о 15:00 лунає поки що лише така відповідь *на жаль, сьогодні путін не здох*.

А віру в майбутнє українці, звісно ж, вбачають у світовій підтримці, але найбільше в українських військових, які вдень та вночі стоять на варті їхнього спокою, тому для їхньої підтримки використовується фраза: *Вірю в ЗСУ*. Також варто згадати вислів, який часто можна побачити у постах про збори коштів на необхідні військовим речі, зокрема, авто: *Це не військовим потрібна машина, це нам всім потрібно, щоб у військових була машина*.

Окрім, так званої, лагідної українізації різних слів на військову тематику, як, наприклад, дідусівка, українці також роблять подібне з іншими виразами, зокрема, для того, щоб відлякати росіян від своїх територій. Саме тому коктейль Молотова має назву *Бандерівське смузї* а українська броньована машина називається *бандеромобіль*.

2.2.4.1. Неологізми, якими виражається ставлення до ворожої країни

Пропонуємо познайомитися із неологізмами на позначення країни Росії та її громадян. Уважаємо, що варто почати саме з написання назви цієї країни. Як відомо, в російському правописі назву Україна прийнято вживати з прийменником „на“, тому й українці мають відповідну реакцію щодо українського правопису цієї країни. У медіа-просторі також можемо прослідкувати використання Росії з прийменником „на“. На нашу думку є цікавим те, що у корпусі PARASOL перше використання висловів *на росії*, *на росію* зафіксовані у 1891 році, а далі найбільш популярними вони були у 2018 та 2020 роках. Загалом тенденція поширення почалася у 1994 році і продовжувалася до 2012 року, у 2013 році був різкий спад, після якого знову набули поширення. Для більшого показу опору від цієї країни на початку повномасштабної війни її назва писалася з маленької літери. Інші назви держави-агресора є такими: *державо-терорист*, *Оркостан*, *недоімперія*, *Лапті*, *Рашистан*, *Рашка*, *Запоробрик* (також: *поребрик*, *за поребриком*), *країна-гній*, *країна-хвороба*, *Московія*, *Мордон*, *Ватостан*, *русня*, *Ер-ефія*, *болото* (*на болотах*), *залісся*, *це вже було* (у контексті того, що були історичні спроби загарбати українські території), *скажений сусід*.

Уваги заслуговують слова, які позначають теперішнього президента Росії: *путлер*, *х*йло*, *диктатор*, *параноїк*, *божєвільний*, *бункерний дід*, *тиран*.

Для найменувань громадян російської федерації також маємо нові лексеми, зокрема: *кацапня*, *орки*, *свинособаки*, *рашисти*, *м'ясо*, *сепаратисти* (*сепарюги*, *сепари*), *зетники*, *ватники* (*ватани*), *мордодоси*, *новороси*, *бомжармія*, *п**ари*. Останнє найменування можна назвати лексемою з професійної лексики українських військових.

Трапляються і назви, які позначають ідеологію цієї країни: *рашизм, ватність*.

Певна річ, що лексичні одиниці та фрази, які наведені у цій частині роботи, можуть сприйматися досить різко та викликати обурення. Ми ж переконані, що фіксація того, що відбувається в українській мові, під час таких складних часів, де постійно люди знаходяться перед вибором „життя чи смерть“, де неможливо будувати стійкі плани не лише на найближче майбутнє, а на завтра, де відбувається боротьба за право щасливо жити на своїй землі, є обов’язковим. Усі події, які відбуваються у світі, дають відбиток на свідомість людей, на спосіб їхнього життя. Згадаймо лише, як на нас усіх вплинула пандемія. Війна залишає не просто відбиток, а велику болючу рану, тому, певна річ, її вплив відображається не лише на психологічному рівні, але й на повсякденному житті. А це, очевидно, впливає і на мовну ситуацію. Для позначення подій, з якими люди раніше не мали досвіду, вимагається їх найменування. Для позначення ставлення до цих подій чи ситуацій теж потрібно мати назву. Для висловлення найбільш щирої реакції так, щоб вона було влучною і одразу зі зрозумілим забарвленням також потрібна назва. Саме тому вважаємо, що питання кодифікації та термінологізації цих лексичних одиниць є актуальним і важливим процесом.

2.3. Молодіжна лексика в чеській мові

У цьому підрозділі роботи зосереджена вибірка лексем молодіжного сленгу в чеській мові, які утворюються за допомогою формантів, що вважаються найбільш продуктивними в цій мові.

Приклади лексем із додаванням форманту *ák* до основи іменників: *aták*⁷⁵ (іменник *ateliér* + суфікс *-ák-*) має значення „*ateliér*“ (ательє), *animák*⁷⁶ має значення „*animovaný film*“, *bítlsák*⁷⁷ має значення „Beatles“ (молодик з довгим волоссям; позначення групи або її якихось членів), *benzíňák*⁷⁸ має значення „*benzínový zapalovač*“ (бензинова запальничка), *bezpečák*⁷⁹ має значення „*příslušník veřejné bezpečnosti*“ (член служби безпеки), *cesták*⁸⁰ має значення „*cestovní pas*“ (закордонний паспорт), *cirkusák*⁸¹

⁷⁵ HUGO, J. *Slovník nespisovné češtiny argot, slangy a obecná mluva od nejstarších dob po současnost: historie a původ slov*. – Maxdorf, 2009, s. 50.

⁷⁶ Тамтєж, s. 48.

⁷⁷ Тамтєж, s. 84.

⁷⁸ Тамтєж, s. 61.

⁷⁹ Тамтєж, s. 62.

⁸⁰ Тамтєж, s. 84.

⁸¹ Тамтєж, s. 86.

має значення „pracovník cirkusu“ (робітник цирку), *covidák*⁸² має значення „covid“ (той, хто захворів на коронавірус), *časák*⁸³ має значення „časopis“ (журнал), *číňák*⁸⁴ має значення „Číňan“ (1.Класична кулькова ручка. 2.Китаєць, людина азійського походження), *centák*⁸⁵ має значення „centimetr“ (сантиметр), *druhák*⁸⁶ має значення „žák druhé třídy nebo student druhého ročníku“ (учень 2 класу чи студент 2 курсу; так само творяться і лексеми на позначення приналежності до інших класів та курсів *prvák*⁸⁷, *třeták*⁸⁸, *čtvrták*⁸⁹, *páták*⁹⁰, навіть є лексема *nulák* — нульовий курс університету, той, хто не отримав позитивну відповідь від приймальної комісії); *(dvou)patrák*⁹¹ має значення „(dvou)patrový autobus“ (двоповерховий автобус), *erasmák*⁹² має значення „Erasmus“ (студент, який приїхав навчатися по обміну), *řidičák*⁹³ має значення „řidičský průkaz“ (водійське посвідчення), *finančňák*⁹⁴ має значення „finanční úřad“ (фінансовий уряд), *fitnessák*⁹⁵ має значення „fitness“ (мускуліста людина, культурист), *klávesák*⁹⁶ має значення „hráč na klávesové nástroje“ (музикант, який грає на клавішних інструментах), *lyžák*⁹⁷ має значення „lyžní kurz“ (лижний курс або лижний заїзд), *servisák*⁹⁸ має значення „servisní technik“ (сервісний технік), *smažák*⁹⁹ має значення „smažený sýr“ (смажений сир), *svaták*¹⁰⁰ має значення „svatý týden (před maturitou)“ (святий тиждень перед екзаменом на атестат зрілості), *pracák*¹⁰¹ має значення „pracovní výchova“ (трудове навчання), *zimák*¹⁰² має значення „zimní stadion“ (зимовий стадіон), *záručák*¹⁰³

⁸² Čeština 2.0. [online]. [cit. 2023-12-15]. Dostupné z: <https://cestina20.cz/?s=covidak>

⁸³ HUGO, J. *Slovník nespisovné češtiny argot, slangy a obecná mluva od nejstarších dob po současnost: historie a původ slov.* – Maxdorf, 2009, s. 91.

⁸⁴ Tamtéž, s. 93.

⁸⁵ Tamtéž, s. 91.

⁸⁶ Tamtéž, s. 113.

⁸⁷ Tamtéž, s. 334.

⁸⁸ Tamtéž, s. 443.

⁸⁹ Tamtéž, s. 96.

⁹⁰ Tamtéž, s. 302.

⁹¹ Tamtéž, s. 306.

⁹² Čeština 2.0. [online]. [cit. 2023-12-15]. Dostupné z: <https://cestina20.cz/slovník/erasmak/>

⁹³ HUGO, J. *Slovník nespisovné češtiny argot, slangy a obecná mluva od nejstarších dob po současnost: historie a původ slov.* – Maxdorf, 2009, s. 360.

⁹⁴ Tamtéž, s. 130.

⁹⁵ KAVKA, M., ŠKRABAL, M. *Hačknutá čeština.* – Jan Melvil, 2018, s. 4.

⁹⁶ HUGO, J. *Slovník nespisovné češtiny argot, slangy a obecná mluva od nejstarších dob po současnost: historie a původ slov.* – Maxdorf, 2009, s. 196.

⁹⁷ Tamtéž, s. 237.

⁹⁸ Tamtéž, s. 365.

⁹⁹ Tamtéž, s. 371.

¹⁰⁰ Tamtéž, s. 383.

¹⁰¹ Tamtéž, s. 325.

¹⁰² Tamtéž, s. 486.

¹⁰³ Tamtéž, s. 479.

має значення „záruční list“ (гарантійний талон), *zapadák*¹⁰⁴ має значення „někdo ze západoevropské země“ (той, хто приїхав зі західної Європи).

Наступними представляємо лексеми з суфіксом -ík: *absík*¹⁰⁵ має значення „absolvent vysoké školy ve vojenské službě“, *haluzník*¹⁰⁶ має значення „haluz“ (ten, kdo má štěstí - щаслива людина), *ajtík*¹⁰⁷ з зі скорочення „IT“ (інформаційні технології), запозиченого з англійської мови, так позначають „odborníka na počítače“ (комп'ютерного спеціаліста), *brknedlík*, *bramdík*¹⁰⁸ має значення „bramborový knedlík“ (картопляна галушка), *domovarník*, *domovárečník*¹⁰⁹ має значення „člověk, který si doma vaří pivo“ (людина, яка варить пиво вдома), *gudlík*¹¹⁰ має значення „povahově dobrý člověk“ (з англ. good) (характерно добра людина), *chamík*¹¹¹ має значення „chameleon v roli domácího mazlíčka“ (хамелеон, як домашня тваринка), *intík*¹¹² має значення „intelektuál“ (інтелектуал), *jupík*¹¹³ з англ. „yuppie“ має значення „úspěšný mladý člověk“ (успішна молода людина), *kolík*¹¹⁴ має значення „tisíc korun“ (тисяча крон), *kombík*¹¹⁵ має значення „auto typu kombi“ (автомобіль комбінованого типу), *kompík*¹¹⁶ має значення англ. „computer“ (комп'ютер), *koncík* і *konzík*¹¹⁷ має значення „koncert“ (концерт), *lexík*¹¹⁸ має значення „lexikograf, slovníkář, člověk se zabývající tvorbou slovníků a slovníkových hesel“ (лексикограф, людина, яка займається створенням словників та словникових лозунгів), *pašík*¹¹⁹ має значення „pachatel“ (злочинець), *smajlík*¹²⁰ з англ. smile має значення „kdo se často směje“ (той, хто часто посміхається), *vipík*¹²¹ має значення „významná osoba, celebrita“ (відома особа, селебриті).

---

¹⁰⁴ Тамтѣж, s. 477.

¹⁰⁵ Тамтѣж, s. 43.

¹⁰⁶ Тамтѣж, s. 155.

¹⁰⁷ Тамтѣж, s. 45.

¹⁰⁸ KAVKA, M., ŠKRABAL, M. *Hačknutá čeština*. – Jan Melvil, 2018, s. 32.

¹⁰⁹ Тамтѣж, 58.

¹¹⁰ Тамтѣж, 87.

¹¹¹ Тамтѣж, 98.

¹¹² Тамтѣж, 106.

¹¹³ HUGO, J. *Slovník nespisovné češtiny argot, slangy a obecná mluva od nejstarších dob po současnost: historie a původ slov*. – Maxdorf, 2009, s. 181.

¹¹⁴ Тамтѣж, s. 203.

¹¹⁵ Тамтѣж, s. 204.

¹¹⁶ Тамтѣж, s. 204.

¹¹⁷ Тамтѣж, s. 205.

¹¹⁸ KAVKA, M., ŠKRABAL, M. *Hačknutá čeština*. – Jan Melvil, 2018, s. 134.

¹¹⁹ HUGO, J. *Slovník nespisovné češtiny argot, slangy a obecná mluva od nejstarších dob po současnost: historie a původ slov*. – Maxdorf, 2009, s. 301.

¹²⁰ Тамтѣж, s. 371

¹²¹ Тамтѣж, s. 451.

Формант -ка мають такі лексеми: *diplomka*¹²² має значення „diplomová práce“ (дипломна робота), *disertačka*¹²³ має значення „disertační práce“ (дисертація), *hypka*, *hypoška*¹²⁴ має значення „hypotéka“ (гіпотeka), *infoška*¹²⁵ має значення „informatika“ (інформатика), *Itoška*¹²⁶ має значення „Itálie“ (Італія), *kačka*¹²⁷ має значення „koruna“ (крона), *telka*¹²⁸ має значення „televize“ (ze slovenštiny) (телевізор (слово словацького походження)), *tifka*¹²⁹ має значення „televize“ (телевізор), *tetka*¹³⁰ має значення „tequila“ (текіла), *těhulka*¹³¹ має значення „těhotná žena“ (вагітна жінка), *vtěrka*¹³² має значення „vteřina“ (секунда), *Úkáčka*¹³³ має значення „Ukrajinці“ (Українці, зневажливо), *žvejka*¹³⁴ має значення „žvýkačka“ (жувальна гумка), *webka*¹³⁵ має значення „webová kamera“ (веб-камера).

Цікавими є і інші суфікси, так як -čko (ěčko), -áč, -oš (-ouš), -árna, наводимо такі приклади лексем: *áčko*¹³⁶ має значення „třída A ve škole; linka pražského metro“ (клас „А“ у школі, лінія пражського метрополітену; так само і *běčko*¹³⁷, *cěčko*¹³⁸), *áděčko*¹³⁹ має значення „antidepressivum“ (антидепресант), *ajtičko*¹⁴⁰ має значення „informační technologie“ (найменування предмета); *výběrko*¹⁴¹ має значення „výběrové řízení“ (вибіркове рішення), *vépěčko*¹⁴² має значення „vysílací pracoviště (podle zkratky VP)“ (приміщення, де проводять ефіри); *akváč*¹⁴³ має значення „akvarpark“ (аквапарк), *adráč*¹⁴⁴

¹²² Tamtéž, s. 106.

¹²³ Tamtéž, s. 106.

¹²⁴ Tamtéž, s. 170.

¹²⁵ Tamtéž, s. 176.

¹²⁶ Tamtéž, s. 176.

¹²⁷ Tamtéž, s. 182.

¹²⁸ Tamtéž, s. 426.

¹²⁹ Tamtéž, s. 427.

¹³⁰ Tamtéž, s. 427.

¹³¹ Tamtéž, s. 425.

¹³² Tamtéž, s. 455.

¹³³ Tamtéž, s. 439.

¹³⁴ Tamtéž, s. 496.

¹³⁵ Tamtéž, s. 473.

¹³⁶ Tamtéž, s. 44.

¹³⁷ Tamtéž, s. 59.

¹³⁸ Tamtéž, s. 83.

¹³⁹ KAVKA, M., ŠKRABAL, M. *Hačknutá čeština*. – Jan Melvil, 2018, s. 11.

¹⁴⁰ Tamtéž, s. 23.

¹⁴¹ HUGO, J. *Slovník nespisovné češtiny argot, slangy a obecná mluva od nejstarších dob po současnost: historie a původ slov*. – Maxdorf, 2009, s. 456.

¹⁴² Tamtéž, s. 448.

¹⁴³ Tamtéž, s. 46.

¹⁴⁴ KAVKA, M., ŠKRABAL, M. *Hačknutá čeština*. – Jan Melvil, 2018, s. 11.

має значення „adrenalin“ (андреналін), *instác*¹⁴⁵ має значення „Instagram“ (соціальна мережа „Інстаграм“), *bejbác*¹⁴⁶ має значення „hlídání dětí“ (анг. babysitting - догляд за дітьми), *bankác*¹⁴⁷ має значення „bankomat“ (банкомат), *kryptobohác*¹⁴⁸ має значення „člověk mající obrovské jmění v kryptoměnach“ (людина, яка має статки у криптовалюті); *vychoš*¹⁴⁹ має значення „vychovatel“ (вихователь), *instouš*¹⁵⁰ має значення „člověk závislý na Instagramu“ (людина, яка залежить від Інстаграму), *kamoš*¹⁵¹ має значення „kamarád“ (друг; це слово у чеську мову вводить Новачек у 1929 р.), *vegouš*¹⁵² має значення „vegetarian“ (вегетаріан); *dědečkárna*¹⁵³ має значення „domov důchodců“ (будинок пристарілих) [41, с. 52], *hekárna*¹⁵⁴ має значення „přípravná místnost před odvezením na porodní sál; ženský tenis“ (підготовча кімната, перед відвезенням у пологовий зал; жіночий теніс), *tělarňa*¹⁵⁵ має значення „tělocvična, posilovna“ (тренажерний зал).

Ми також відшукали лексеми, які утворилися способом усічення: *ádina*¹⁵⁶ має значення „administrativa“ (адміністративне управління), *anča*¹⁵⁷ має значення „anatomie“ (анатомія), *bus*¹⁵⁸ має значення „autobus“ (автобус), *decl*¹⁵⁹ має значення „decilitr“ (децилітр), *deko*¹⁶⁰ має значення „dekagram“ (декаграм), *děťák*¹⁶¹ має значення „dětský pokoj“ (дитяча кімната), *emháděčko*¹⁶² має значення „městská hromadná doprava (MHD)“ (місцевий громадський транспорт), *candát*¹⁶³ має значення „kandidat věd“ (кандидат наук), *stravka*¹⁶⁴ має значення „stravenka“ (талон на харчування), *kamo, kamoš*¹⁶⁵ має

¹⁴⁵ Tamtéž, s. 106.

¹⁴⁶ Tamtéž, s. 23.

¹⁴⁷ Tamtéž, s. 19.

¹⁴⁸ Tamtéž, s. 128.

¹⁴⁹ HUGO, J. *Slovník nespisovné češtiny argot, slangy a obecná mluva od nejstarších dob po současnost: historie a původ slov.* – Maxdorf, 2009, s. 460.

¹⁵⁰ Tamtéž, s. 106.

¹⁵¹ Tamtéž, s. 185.

¹⁵² Tamtéž, s. 447.

¹⁵³ KAVKA, M., ŠKRABAL, M. *Načknutá čeština.* – Jan Melvil, 2018, s. 52.

¹⁵⁴ Tamtéž, s. 91.

¹⁵⁵ Tamtéž, s. 229.

¹⁵⁶ HUGO, J. *Slovník nespisovné češtiny argot, slangy a obecná mluva od nejstarších dob po současnost: historie a původ slov.* – Maxdorf, 2009, s. 44.

¹⁵⁷ Tamtéž, s. 47.

¹⁵⁸ Čeština 2.0. In: Čeština 2.0.[online]. [cit. 2023-12-17]. Dostupné z: <https://cestina20.cz/slovník/bus/>

¹⁵⁹ HUGO, J. *Slovník nespisovné češtiny argot, slangy a obecná mluva od nejstarších dob po současnost: historie a původ slov.* – Maxdorf, 2009, s. 102.

¹⁶⁰ Tamtéž, s. 103.

¹⁶¹ Tamtéž, s. 97.

¹⁶² Tamtéž, s. 108.

¹⁶³ Tamtéž, s. 82.

¹⁶⁴ Tamtéž, s. 379.

¹⁶⁵ Tamtéž, s. 186.

значення „kamarád“ (друг), *matura*¹⁶⁶ має значення „maturitní zkouška“ (екзамен на атестат зрісlosti), *pracák*¹⁶⁷ має значення „pracovní úřad“ (біржа праці), *tram*¹⁶⁸ має значення „tramvaj“ (трамвай).

Слова, які утворилися способом основоскладання: *babyccino*¹⁶⁹ (angl. baby + суфікс *-ccino*) має значення „капучино для дітей“, *bajkmen*¹⁷⁰ (angl. „bike“ велосипед + „men“ чоловік; *cyklista*) має значення „велосипедист“, *gáblpauza*¹⁷¹ („gábl“ їжа + „pauza“ пауза; *přestávka na jídlo*) має значення „перерва на їжу“, *kolejbába*¹⁷² („kolej“ гуртожиток + „bába“ жінка; *vrátná na koleji*) має значення „чергова у гуртожитку“, *mamahotel*¹⁷³ („mama“ мама, „hotel“ готель) має значення „skvělá péče u maminky, s vařením výtečných obědů, uklízením věcí, praním a podobným servisem“ (турбота мами у варінні відмінного обіду, прибиранням речей, пранням та іншим сервісом), *tátabanka*¹⁷⁴ („táta“ тато, „banka“ банк) має значення „rodič jako finanční zdroj“ (батько виступає джерелом фінансування у сім'ї).

Тут наведені найбільш продуктивні форманти та способи, за допомогою яких утворюються лексичні одиниці у чеській мові. Звісно, що словотвірних суфіксів є набагато більше, але завданням нашої роботи є ознайомлення з найпоширенішими та порівняння їх з формантами в українській мові.

2.4. Порівняння вибраних лексем у досліджуваних мовах

Такий прошарок лексичного складу, який називаємо сленгізми, є досить багатогранним. Ми помітили таку закономірність, що в українській мові іменники, які позначають вид діяльності людини, зазвичай, від лексичних одиниць молодіжного сленгу, утворюються за допомогою суфіксу *-er*, як: *ютубер*, *юзер* тощо. У чеській мові таких суфіксів є більше, у нашій роботі представлені *-ík* (*ajtík*, *jurík*), *-ak* (*bezpečák*, *prvák*, *servisák*), *-áč* (*bejbáč*), *-š* (*kamoš*, *vegouš*). Хоч в українській мові теж є лексеми, які мають формант *-ч* (напр., *користувач*) та цей суфікс не сильно поширений серед лексем молодіжної лексики.

¹⁶⁶ Tamtéž, s. 245.

¹⁶⁷ Tamtéž, s. 273.

¹⁶⁸ Tamtéž, s. 358.

¹⁶⁹ *Databáze excerpčního materiálu Neomat* (2015) [online]. Verze 3.0. Praha: Oddělení současné lexikologie a lexikografie Ústavu pro jazyk český AV ČR. [cit. 2023-12-16]. Dostupné z: <https://lurl.cz/J1td6>

¹⁷⁰ Tamtéž, s. 54.

¹⁷¹ Tamtéž, s. 143.

¹⁷² Tamtéž, s. 203.

¹⁷³ KAVKA, M., ŠKRABAL, M. *Načknutá čeština*. – Jan Melvil, 2018, s. 141.

¹⁷⁴ Tamtéž, s. 229.

Звернімо уваги на слова, які мають однакове значення у мовах, що порівнюються, але різняться словотвірними формантами. Першими розглянемо *bejbáč* та *бейбісітер*, слова, що запозичилися з англійської мови. Українська лексема є утвореною суфіксом *-er*, а чеська мова має цю лексему усіченою та з суфіксом *-áč*, обидва форманти ми вище згадували. Тут ми спостерігаємо, як слово з однаковим значенням адаптується до мовних реалій конкретної країни. Цікавою є мета використання лексеми, адже в українській мові є слово „няня“, а у чеській „*paní/pan na hlídání*“, які можуть використовуватися, але молодь обирає англіцизм. Можливо, це пов'язано з метою чітко назвати особу, яка доглядає за дитиною, адже няня може бути і у лікарні. Також припускаємо, що послуги бейбісітера можуть собі дозволити не всі сім'ї, тому доречним є те, що цією лексемою хочуть підкреслити певний статус, це не обов'язково стосується дуже заможної сім'ї, але такої, що може собі дозволити скористатися послугами доглядальниці за дитиною.

Зупинимося також на лексемі, яка має значення „дипломна робота“, в українському молодіжному сленгу їй відповідає *диплом*, а у чеському – *diplomka*. Маємо різницю у суфіксах.

З допомогою аналізу мовлення чехів та медіа в інтернет-просторі було виявлено, що чехи теж радо послуговуються англіцизмами. При цьому вони, у більшості випадків, залишають оригінальний правопис та звучання слова. У деякі моменти під час аналізу нам здалося, що коефіцієнт використання чехами англіцизмів є вищим, ніж використання таких лексем українцями. Наступною нашою заувагою було те, що в українській мові англіцизми вливаються більш органічно, у частині дослідження, яке їм призначено, прослідковуються варіанти англійських слів у інших частинах мови з додаванням тих чи інших словотвірних морфем. Хоч і у чеській мові явище *zčeštinělosti* теж має своє місце, наприклад іменник „*skype*“ під впливом явища конверсії перейшло у дієслово за допомогою додавання дієслівного форманту *-ovat*, тобто *skypovat*, та, на нашу думку, в українській мові більш поширено утворення інших частин мови від запозичених з англійської іменників за допомогою українських словотвірних формантів.

Ми помітили, що деякі розмовні варіанти лексем присутні у обох досліджуваних мовах, але мають різні значення, наприклад під словом *теплаки* українці зазвичай розуміють „тепловізори“, а чехи цю лексему мають зі значенням „теплі спортивні штани“. У чеських лексичних одиницях молодіжного сленгу маємо слово *bus*, що означає „автобус“. Лексема „бус“ також присутня в українській мові й позначає

транспортний засіб, автобус, але з меншою вмісткістю пасажирських місць. Щодо слова „трамвай“, чеська мова надає перевагу англіцизму *tram*, українська мова послуговується стандартним варіантом *трамвай* або лексемою *тралік* (*тралик*), яку утворено за допомогою форманту *-ік, -ик* і яка позначає не лише трамвай, а й тролейбус (залежно від міста).

Також нашу увагу привернули лексеми з української та чеської мови на позначення людей зі західних чи східних країн. Лексеми з чеської мови *zapadák* відповідає слово з лексику української мови *вестерн*. Тут англіцизм більше вжився в українській мовній культурі, ніж у чеській, де використовується спільно слов'янське слово.

При порівнянні розмовних та сленгових одиниць української та чеської мов неможливо не звернути увагу на лексеми на позначення грошей. Без перебільшення, чеська мова у цій сфері має вагому перевагу у варіаціях. На позначення грошей у чеській мові маємо такі лексеми: *prachy, prašule, love, chechtáky, škvára, vata, many, mergle, kačky*. В українській мові присутні такі слова: *бабки, лове* (або: *лаве*), *грошики, грошенята, грошва, скарб, запаси*. Якщо мова йде про монети, в українській мові популярними є лексеми: *дрібні, монети, дрібняки, побрязкачі*. У чеській мові наявні варіації: *drobné, drobáky, kováky* (від назви металу „*kov*“), *kulaté, čmrdlíky*. Грошову одиницю номіналом „сто“ в українській мові можна почути у варіанті *сотка*, чеська мова послуговується варіантом *stovka*, також у словнику сленгізмів є варіант *kilčo*, інші числа з компонентом „сто“ звучать теж подібно: *dví sotky, p'ять соток, dvě stovky, pět stovek* тощо.

На відміну від української мови, у чеській присутні такі назви на позначення певної суми грошей: *pětka, bůro, kilo, litr, meloun*. Лексема *pětka* означає десять крон, *bůro* має значення п'ять крон, *kilo* означає сто крон, *litr* має значення тисяча крон, *meloun* позначає мільйон крон. Із усіх перелічених лексичних одиниць, в українській мові є слова на позначення тисячі та мільйона гривень, номінал „тисяча“ позначається розмовно *штука*, а мільйон як *лимон* та *лям*. Перша лексема утворилася у 1920–1923 роках під час обезцінення грошей, друга є, так звані, скороченням від лексеми „лимон“ та почала використовуватися під час соціалізму. Раніше для позначення тисячі гривень використовувалося і слово *косарь*, та ця лексема є не поширеною в українській мові.

Так як у наше дослідження включена лексика, яка набула популярності під час повномасштабного вторгнення в Україну, нам було цікаво дослідити, які лексеми, пов'язані з нею, використовуються у чеському медіапросторі.

Розпочнемо з найменування повномасштабного вторгнення, яку можемо побачити у варіантах: *ruská invaze na Ukrajinu* (російська вторгнення в Україну), *rusko-ukrajinská válka* (російсько-українська війна), *válečný konflikt* (воєнний конфлікт), *ukrajinský konflikt* (український конфлікт), *válka na Ukrajině* (війна в Україні), *Putinova válka* (путінська війна). Поодинокі у розмовній мові зустрічається варіант *válka Vladimírů* (війна Володимирів). Уважаємо за доцільне прокоментувати чеський варіант виразу „в Україні“, адже для українців він може звучати неоднозначно. Чехія є дружньою країною для України, а правопис виразів *na Ukrajině* (в Україні) *na Ukrajinu* (до України) в *Internetové jazykové příručce* пояснюється тим, що він усталений та зумовлений традицією.¹⁷⁵ Чехи досить відкрито говорять про війну, але нам видається несправедливим, що подекуди, так мовити, не все називається своїми іменами, і частотним є варіант *válečný konflikt*, адже, у цьому випадку, конфлікт є одностороннім, Україна не претендує на території країни-агресора, лише прагне повернути свої.

Цікавими під час дослідження виявилися назви країни, яка розпочала війну: *terorusko* (тероросія), *ruSSko* (Россія), *Putinovo Rusko* (Росія Путіна), *rusákov* (Росія), *říše zla* (імперія зла).

Не можемо не звернути увагу на слова, які позначають мешканців країни-терориста, особливо тих, які підтримують „спецоперацію“ або й самі у ній беруть участь: *rusnáček*, *rusofil*, *rušista*, *nácik*, *fašoun* тощо. Не оминули чехи й найменування для президента цієї країни, як, наприклад, *putintátor* (путінтатор, тобто: Путін-диктатор) *rusok**ot* (русох*й), *vladimort* (Володиморд (як Воладеморт)).

Інформаційний режим, який панує на території країни-терориста, називається *rusinformace*, тобто „російська дезінформація“, *kolektivní Putin* (усе російське політичне керівництво), *putinformace* (дезінформація, яка походить з путінської країни), *rusoweb* (сайт, який цілеспрямовано поширює російську пропаганду). Цікавим є і те, що за декілька років до початку повномасштабної війни, а саме у 2019 році у чеській мові з'явився розмовний вираз *ruská pravda*, що має значення „брехня“.

---

¹⁷⁵ *Internetová jazyková příručka* [online] (2008–2024). Praha: Ústav pro jazyk český AV ČR, v. v. i. In: *Internetová jazyková příručka* [online]. [cit. 2022-03-23]. Dostupné z: https://prirucka.ujc.cas.cz/?slovo=Ukrajina#nadpis6_8

Для тих, хто підтримує все російське, або політику Путіна, є назва: *rusofilcka* (русофіл), *putinomil* (той, хто не критикує теперішнього російського президента), *proputinovec*, *svědek Putinův* та *putolízal* (той, хто є прихильником російського диктатора), *runacismus* (російський нацизм), *propadanda* (пропаганда, яка є фанатичною, неврівноваженою, істеричною, жорстокою і суперечить здоровому глузду, що жодна навіть в міру розумна людина не може сприймати її серйозно). Особа, які привселюдно заявляє про свої проросійські погляди є *moskvič*, також є назва, що позначає процес виявлення таких поглядів: *moskvičet*.

Якщо чехи мають на меті зневажливо назвати представника певної національності, то використовують назву з компонентом *-ák* або *-ko*. Наприклад, зневажливий іменник на позначення осіб, які мають російське громадянство, є *Rusák* та *Rusáčka* (офіційна назва таких громадян є *Rus* та *Ruska*). Якщо чехи хочуть зневажливо назвати громадян України, то використовують лексему *Ukáčko* (офіційна назва *Ukrajinec*, *Ukrajinka*), варто її знати хоча б для того, щоб розуміти, з якими людьми не потрібно продовжувати діалог. Звертаємо увагу, що у чеській мові всі назви національностей пишемо з великої літери.

Щодо опору та відсторонення від цієї країни характерними є лексеми з компонентом *de-*, як: *derusifikace* (дерусифікація).

У цьому дослідженні були представлені українські неологізми, які виникли під час війни. На чеську мову це теж наклало відбиток, тому до чеських нових слів ми б віднесли такі: *infoválka* (інформаційна війна), *rašismus* (рашизм), *rašista* (рашист), *tobik* (або *tobík*, мають значення „новомобілізований військовий, який не має бойової підготовки“), *dlabaný ingot* (громіздкий і неповороткий транспортний засіб (автомобільний або залізничний), особливо російського або радянського виробництва), *putinflace* (інфляція, яка виникла російським вторгненням в Україну та його наслідками); *kacap*, *moskal*, *ivan* (кацап, росіянин), *pseudorepublika* та *vzdororepublika* (самопроголошена республіка), *speciální finanční operace* (економічні санкції проти Росії), *mohylizace* („могилізація“, мобілізація у Росії) Звернемо увагу і на фрази, які є поширеними під час війни в Україні. Першою з них є та, яку чехи вже колись застосовували, але тоді вона стосувалася інших історичних подій: *Ivane, běž domů, čeká na tebe Nataša* (Іване, гайда додому, тебе чекає Наташа). Друга є та, яка, після її оприлюднення у телевізійних новинах, була символом опору в Україні: *Ruská loď, jdi do p**ele!* (руський корабль іди на**й).

У цьому підрозділі чітко прослідковується, що молодіжна лексика різних країн, навіть якщо вони мають спільнослов'янське коріння, розвивається подібно, але не можемо стверджувати, що ідентично, хоча це може бути об'єктом майбутніх досліджень. Деякі лексичні одиниці, які присутні у обох мовах, мають однакове значення, але утворені за допомогою різних формантів. Інші лексеми є подібними за звучанням, але відрізняються за семантикою, саме тому ми не можемо однастайно стверджувати, що сленгізми та їхній розвиток є однаковими. Це також прослідковується і на лексичних одиницях, які пов'язані з повномасштабним вторгненням в Україні. Можемо стверджувати, що у творенні та звучанні слів є відмінності, адже кожна мова має свою морфологічну систему, за якою утворюються нові слова.

ВИСНОВКИ

У сучасному світі важко обійтися не лише без технічного, але й лінгвістичного прогресу. Технічний прогрес і лінгвістика перебувають у тісному зв'язку, адже технічні успіхи та оновлення впливають на розвиток спеціалізованої лексики не лише на фінальному етапі, але й під час утворення. Лінгвістика вивчає слова та вирази, які запозичуються з однієї мови до іншої, тому неабияке місце у нашій роботі зосереджено англіцизмам. Також мовознавство досліджує вплив технічного прогресу на мовну культуру та спілкування, зокрема, як змінюється спосіб спілкування за допомогою технічного розвитку. Ми про це також згадували у своїй роботі й про те, чим спілкування молоді відрізняється від комунікації між іншими віковими категоріями, або способом комунікації у діахронному аспекті. Звісно, молодіжна лексика формується у розмовному мовленні. Проте в ній не лише повторюються загальномовні закономірності словотвору і властиві йому самотутні афікси, але й відбуваються процеси утворення нових лексичних одиниць. Таким чином мовці безпосередньо беруть участь у самостійному створенні нових сленгових лексем і тим самим наповнюють мовлення різноманітними новими словами з відповідною мірою експресії.

Нашу роботу було обґрунтовано на дослідженнях українських та чеських мовознавців, які вивчають питання сленгу, термінологізації та кодифікації, це зокрема: А. Загнітко, Л. Ставицька, І. Фаріон, А. Д'яков, П. Гаусер, Ф. Данеш, М. Докуліл тощо. При аналізі лексики, також, було наведено чинники, які впливають на її класифікацію, порівняно чеські та українські варіанти вибраних лексем, у яких виявлено певні розбіжності чи подібності. У контексті термінологізації, певна річ, було згадано про такий її важливий елемент, як кодифікацію, а також норму та вживання, проаналізувано стилістично-обмежену лексику, виокремлено її особливості. Також нами було вивчено компоненти, за допомогою яких утворюються нові лексеми та порівняно їх із чеськими словотворчими формантами. Було здійснено спробу аналізу тенденції використання фемінітивів в українській мові у порівнянні з чеською, адже молодь дуже активно використовує найменування професій та діяльності у жіночому роді. Було виявлено, що словотвірні афікси, за допомогою яких утворюються відповідники назв професій, використовувалися і у минулих століттях, коли теж, очевидно, були спроби сформулювати базу слів, які позначають назви професій у жіночому роді.

Нами було зауважено, що велика кількість лексичних одиниць утворена за допомогою морфологічних способів творення слів. Найбільш активною є суфіксація,

за допомогою якої утворюються не лише іменники (наприклад, *юзер*), але й також прикметники (наприклад, *крафтовий*) та дієслова (наприклад, *бахнути*, *чорнобаїти*, *форсити*). Також наведено приклади лексичних одиниць, які утворилися шляхом універбізації, основокладання та словоскладання. Ми уже згадували, що молодь під час спілкування активно використовує англіцизми, саме тому запозичення з англійської мови було проаналізовано на предмет їхніх морфологічних характеристик, але й поділено ці лексеми на категорії за сферами вживання. Внаслідок чого виокремлено чотири групи сфер вживання, одна з яких поділена ще на дві підгрупи: сфера інформаційних технологій, освітня, соціальна (поділена на загальновідому і молодіжну) та назви професій й роду занять. Нами також було проаналізовано арготизми, які використовує молодь, зазначено тлумачення лексем та додано приклади вживання. Лексеми з чеської мови було класифіковано за найбільш продуктивними морфологічними формантами, щоб порівняти їх із українськими словами.

Неабияку увагу було зосереджено на лексиці, яка утворилася під час повномасштабного вторгнення в Україні. Цей суспільно-політичний процес, як і будь-який інший, відображається у мовній системі обидвох мов, які є об'єктом нашого дослідження. Насамперед проаналізовано мовні засоби української мови, які розподілено на слова, що змінили своє значення, неологізми, застарілі лексеми, що є актуальними та крилаті вислови. Також спостережено, що події в Україні позначилися у лексичному складі чеської мови як поповнення нових слів.

Загалом у нашому дослідженні проаналізовано 508 лексичних одиниць та 25 крилатих виразів і фраз. З цієї кількості лексичних одиниць є 132 англіцизми, що вкотре підкреслює значний вплив англійської мови та не лише українську, але й інші мови. Урбанізованих лексем є 3, слова, що утворилися за допомогою словоскладання та основокладання вміщують 10 прикладів, було проаналізовано 5 професій, зокрема їх відповідників у жіночому роді. Нами виокремлено 58 арготизмів, це ті лексеми та вирази, які широко використовуються молоддю у сьогоденні. Щодо лексики, яка використовується під час опису повномасштабного вторгнення, така налічує 31 приклад слів, які утворені різноманітними способами творення похідних слів, також є 33 неологізми, 22 слова з видозміненим значенням та 5 лексем, які мали статус застарілих, але знову є актуальними. Було знайдено неологізми, якими виражається ставлення до ворожої країни, їхня кількість перевищує 35 одиниць. Опрацьовано 100 сленгізмів з чеської мови та вибрані з них порівняно з українськими, а було

прослідковано та порівняно, які лексичні одиниці виникли у чеській мові під час повномасштабного вторгнення, їх кількість є 49.

Ми спробували знайти відповідь на запитання щодо можливості лінгвістичних засобів стилістично-обмеженої лексики перейти до категорії термінів та вважаємо, що можуть, адже значна кількість проаналізованих нами лексем мають конкретне та чітко окреслене значення. Маємо на увазі такі лексеми як: *промокод, піар, трек, гуґлити, крафт* тощо. Деякі лексичні одиниці, на нашу думку, могли б вважатися гідним варіантом для мовних лакун. Наприклад, у чеській мові є лексема для позначення рідного брата чи сестри (або рідних братів та сестер), в українській мові не має власне питомого її варіанту, тому молодь використовує запозичену з англійської лексему *сіблінги*. Ми зауважили, що сленгізми утворюються за допомогою таких самих словотвірних формантів, як лексичні одиниці літературної мови. Наприклад, власне українські дієслова також утворюються за допомогою суфіксу *-и-*, як і одиниці молодіжного сленгу, наприклад, *спамити*. Нами було помічено, що перевага надається однокомпонентним найменуванням та крилаті вирази зазвичай складаються з двох-чотирьох повнозначних слів. Хоча деякі фрази мають більшу кількість повнозначних слів, проте це більше виняток, ніж регулярність.

Щодо процесу термінологізації, вважаємо, що він відбувається швидко та залежить від того, наскільки певна лексема є прийнятою у суспільстві. Зазвичай певні слова на позначення одного або подібних явищ формуються у групу та отримують назву. Спостерігаємо, що лексичні одиниці молодіжного сленгу дійсно доволі швидко входять у вжиток та підлягають кодифікації, зокрема наразі вони зафіксовані у корпусах (більшість українських сленгізмів є у корпусі ПАВУК) та інтернет-словниках (зокрема, Словник українського сленгу та *Čeština 2.0*. чи *Neomat* для чеських лексичних одиниць).

Уважаємо, що дослідження та вивчення молодіжної лексики має важливе значення. На нашу думку, воно може допомогти зрозуміти соціокультурні аспекти сучасного молодого покоління та відображає їхні інтереси, цінності та, найголовніше, спосіб мислення. Така лексика постійно змінюється через вплив медіа чи нових технологій, включає у себе нові слова, скорочення та жаргонізми. Певна річ, знання цих лексичних засобів неабияк полегшує спілкування з молоддю. Тому варто вивчати молодіжну лексику для розуміння сучасного покоління, покращення комунікації з молоддю та для розвитку мовних навичок.

RESUMÉ

Tato diplomová práce je věnována procesu terminologizace slangových pojmenování, zejména slovní zásobě, jež mládež používá ve své mluvě. Otázka kultury komunikace s lidmi je vždy důležitá, stejně jako otázka slangu. Rychlá digitalizace také přispívá k tomu, že se v jazyce objevuje velké množství slangových a žargonových výrazů a že se v běžné mluvě používá tzv. krátké varianty lexémů. V souladu s tím zahrnuje slovní zásoba ukrajinštiny a češtiny, stejně jako každého jiného rozvinutého jazyka, nejen slovní zásobu obecnou, ale také slovní zásobu, již nazýváme stylově omezenou (k níž patří slang a argot).

Aktuálnost volby tématu práce je dána nedostatečným počtem studií různých typů slangových subsystémů a obdobné terminologie, mezi nimiž zaujímá ukrajinský a český slang mládeže přední místo.

Objektem práce je ukrajinský a český mládežnický slang. Předmětem jsou lexikální jednotky slangu mládeže v materiálech z ukrajinštiny a češtiny, jeho terminologie a kodifikace. Cílem diplomové práce je analýza lexikálních jednotek, jejich proces terminologizace a porovnání slovní zásoby mládeže v ukrajinštině a češtině.

Hlavním úkolem je najít a vysvětlit význam slangových slov, popsat jejich frekvenci, uvést příklady komunikačních situací, v nichž se používají, a srovnat lexikální jednotky mládežnického slangu v ukrajinštině a v češtině.

Stanovili jsme si následující úkoly: analyzovat zvláštnosti fungování lexika s ohledem na principy funkční gramatiky, zjistit hlavní faktory, jež ovlivňují klasifikaci lexikálních jednotek, prozkoumat zvláštnosti sociálního členění slovní zásoby a určit přístupy k terminologii, zvážit důležité otázky týkající se kodifikačního systému a zvláštností stylově omezené slovní zásoby.

Při psaní práce jsme používali metody analogie, průběžného výběru, komparace, analýzy, srovnání a shrnutí.

Ke strukturním prvkům patří úvod, teoretická část, praktická část a závěry. V úvodu jsou uvedeny hlavní důvody zkoumání. První kapitola je teoretická, je v ní pojednáno o lexiku a stylistice se zaměřením na srovnávací lexikologii a přístupy lingvistů ke klasifikaci lexikálních jednotek a je prozkoumána problematika pojmenování stylově omezené slovní zásoby, terminologizace a kodifikace v analyzovaných jazycích. Značná pozornost je věnována úvahám o tomto tématu z hlediska funkčního přístupu, zejména se opíráme o funkční lingvistiku, funkční stylistiku a funkční a stylistické pojmenování lexikálních jednotek. Tato část vychází z výzkumů ukrajinských a českých lingvistů, již se zabývají

problematikou slangu, terminologie a kodifikace, včetně: A. Zahnitka, L. Stavvtské, I. Farionové, A. D`jakova, P. Hausera, F. Daneše, M. Dokulila aj. V souvislosti s terminologií jsme samozřejmě zmínili jako kodifikace, normy a zvyklosti, analyzovali jsme stylisticky omezenou slovní zásobu a upozornili na její rysy. Zkoumali jsme také formanty, jimiž se tvoří nové lexémy, a porovnávali je s českými slovtvornými formanty.

První kapitola slouží jako podklad pro kapitolu druhou, tj. praktickou. V této části analyzujeme lexikální jednotky mládežnického slangu a rozdělujeme je do různých kategorií a podkategorií. U těch jednotek, u nichž to bylo možné, byly identifikovány slovtvorné formanty, pomocí nichž se tyto lexémy ve slangu mládeže ustálily.

Lexikální jednotky, jež jsou analyzovány v této práci, jsme sbírali při osobní komunikaci, na veřejných webových stránkách a na internetových uživatelských účtech na sociálních sítích. Při výběru webových stránek, na nichž jsou koncentrovány lexémy, bylo rozhodnuto se soustředit na ty, jež používá ukrajinská mládež. Takovými jsou X (dřívější název je Twitter) a Instagram. Protože nesmíme zasahovat do soukromého života, zaměřili jsme se na slovní zásobu uživatelů, již nemají soukromé profily, ale v práci nikde nejsou uvedeny jejich přezdívky z důvodu ochrany soukromých údajů. Co se týče jiných webových stránek, hledali jsme lexikální prostředky na YouTube, v messengeru Telegram (v kanálech a skupinách této platformy). Také byly lexikální jednotky ověřené nebo vyhledané ve veřejných internetových slovnících (jako *Slovník ukrajinského současného slangu*, *Slovník ukrajinského slangu SlangZone.net*, *Čeština 2.0.*, *Neomat* aj.) a v korpusech ukrajinského jazyka, jako HRAK a PAWUK.

Zjistili jsme, že velké množství lexikálních položek je tvořeno morfologickými slovtvornými postupy, hlavně sufixací a většina lexémů patří k jednoslovným pojmenováním. Také jsme uvedli příklady lexikálních jednotek tvořených unifikací a dalšími morfologickými způsoby. V teoretické části bylo námi uvedeno, že mládež aktivně používá anglicismy v komunikaci, proto byly výpůjčky z angličtiny analyzovány z hlediska jejich morfologických charakteristik a tyto lexémy byly rozděleny do kategorií podle sfér užití. Rozlišili jsme:

- lexikální jednotky, jež pronikly z angličtiny;
- lexikální jednotky, jež vznikly unifikací;
- lexikální jednotky, zejména názvy profesí, které vznikly v průběhu feminizace;
- lexikální jednotky z argotu, jež se dostaly do běžného užívání.

V období ruské invaze na Ukrajinu se mládež k těmto událostem vyjadřuje nejvíce a zároveň se tvoří nové slangové jednotky, které mají výrazné citové zabarvení, proto jsme

se rozhodli tento jazykový materiál alespoň částečně zpracovat. Byla provedena analýza lexikálních položek českého slangu a byly srovnány lexémy v obou jazycích, které jsou předmětem našeho zkoumání. Určili jsme morfematické formanty, prostřednictvím kterých se nové lexikální jednotky vytvářejí, a porovnali jsme je v obou jazycích. Byla námi provedena kodifikace nově vytvořených lexikálních jednotek v ukrajinštině, zejména těch, které vznikly během ruské invaze, a bylo prozkoumáno, jak se tato politická událost odráží v českém lingvistickém systému.

Analyzovali jsme také argotismy používané mladými lidmi, uvedli výklad lexémů a přidali příklady použití. Lexémy z češtiny jsme klasifikovali podle nejproduktivnějších morfologických formantů, abychom je mohli porovnat s ukrajinskými slovy.

Celkem bylo v diplomové práci analyzováno 508 lexikálních jednotek a 25 hesel. Z tohoto počtu je 132 anglicismů, což opět zdůrazňuje významný vliv angličtiny, a to nejen na ukrajinštinu, ale i na další jazyky. Urbanizované lexémy jsou 3, slova tvořená slovtvorně a kmenotvorně obsahují 10 příkladů, bylo analyzováno 5 profesí včetně jejich ženských variant pojmenování. Identifikovali jsme 58 argotismů, jedná se o lexémy a výrazy, které jsou dnes hojně používány mladými lidmi. Pokud jde o slovní zásobu, jež vznikla při popisu ruské invaze, je zde 31 příkladů slov utvořených různými způsoby tvoření, 33 neologismů, 22 slov s modifikovanými významy a 5 lexémů, které měly status zastaralých, ale jsou opět aktuální. Byly nalezeny neologismy vyjadřující postoj k nepřátelské zemi, jejich počet přesáhl 35 jednotek. Bylo analyzováno a porovnáno 100 slangismů z češtiny s ukrajinskými slovy a také lexikální jednotky, které se v češtině objevily v době ruské invaze na Ukrajinu, jednalo se o 49 slov.

Dle našeho názoru proces terminologizace probíhá rychle a závisí na tom, do jaké míry je určitý lexém ve společnosti akceptován. Obvykle se určitá slova pro stejné nebo podobné jevy se seskupují a ta skupina dostává nějaké pojmenování. Můžeme pozorovat, že se lexikální jednotky mládežnického slangu skutečně začínají používat poměrně rychle a podléhají kodifikaci, zejména jsou v současné době zaznamenány v korpusech.

Praktický význam této práce spočívá v tom, že materiál z výzkumu může pomoci lexikografům při sestavování slovníků, tlumočnickům, překladatelům, učitelům a lektorům nebo všem těm, kdo pracují s ukrajinským a českým jazykem. Pomáhá pochopit kulturní a sociální aspekty komunikace mládeže a předvídat, jak slova a výrazy zkoumané v této práci nabývají popularity. Mládežnický slang se neustále mění vlivem médií nebo nových technologií a zahrnuje nová slova, zkratky a žargon. Znalost této slovní zásoby samozřejmě usnadňuje komunikaci s mladými lidmi.

БІБЛІОГРАФІЯ

Primární zdroje

ČECHOVÁ, M. a kol. *Čeština, řeč a jazyk*. – Praha: ISV, 2000, s. 442. ISBN 978-80-7235-413-9.

ČECHOVÁ, Marie; CHLOUPEK, Jan; KRČMOVÁ, Marie a MINÁŘOVÁ, Eva. *Stylistika současné češtiny*. Praha: Institut sociálních vztahů, 1997, s. 340. ISBN 80-86642-00-3.

DANEŠ F. a kol. *Český jazyk na přelomu tisíciletí*. – Praha: AV ČR, 1997, s. 293. ISBN 80-200-0617-6.

DANEŠ, F., DOKULIL, M., KUCHAR, J. *Tvoření slov v češtině 2. Odvozování podstatných jmen*. – Praha 1967, s. 779.

HAUSER P. *Nauka o slovní zásobě: Učebnice pro vys. školy*. – SPN, 1980, s. 192. ISBN 14-357-86.

HUBÁČEK, J. *O českých slanzích*. Ostrava: Profil, 1979, s. 170.

HUGO, J. *Slovník nespisovné češtiny argot, slangy a obecná mluva od nejstarších dob po současnost: historie a původ slov*. – Maxdorf, 2009, s. 501. ISBN 978-80-7345-198-1.

KAVKA, M., ŠKRABAL, M. *Načknutá čeština*. – Jan Melvil, 2018, s. 272. ISBN 978-80-7555-058-3.

БРУС, М. П. *Фемінітиви в українській мові: генеза, еволюція, функціонування: монографія*. Івано-Франківськ : ДВНЗ «Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника», 2019, s. 440. ISBN 978-966-640-468-1.

Д'ЯКОВ, А. С. та ін. *Основи термінотворення: семантичні та соціолінгвістичні аспекти: [монографія]* / А. С. Д'яков, Т. Р. Кияк, З. Б. Куделько. – Київ: КМ Academia, 2000, s. 208. ISBN 966-518-047-9.

ЗАГНІТКО, А. П. *Сучасні лінгвістичні теорії: Монографія*. — Вид. 2-ге випр. і доп. — Донецьк: ДонНУ, 2007, с. 219. ISBN 966-639-232-1.

ЗАРИЦЬКИЙ, М. С. *Актуальні проблеми українського термінознавства: Підручник*. – К.: ІВЦ Видавництво „Політехніка“; ТОВ "Фірма „Періодика“, 2004, s. 128. ISBN 966-622-163-2.

КОЧЕРГАН, Михайло Петрович. *Загальне мовознавство: Підруч. для студ. філол. спец. ВНЗ.* – 2.вид., випр. і доп. – К.: Видавничий центр „Академія“, 2006, с. 463. ISBN 966-580-161-9.

СТАВИЦЬКА, Л. О. *Арго, жаргон, сленг: Соціальна диференціація української мови.* Київ: Критика, 2005, с. 464. ISBN 5-7773-0139-8.

Sekundární zdroje

FIERMAN, W. *Language Planning and National Development The Uzbek Experience.*— Berlin – New York: Mouton de Gruyter, 1991, s. 358. ISBN 31-101-2454-8, ISBN 9783110124545.

GALINSKI, Ch., BUDIN, G. *New Trends in Translation-Oriented Terminology Management* // Wright S.E., Wright L. (eds). *Scientific and Technical Translation.* – Amsterdam – Philadelphia: John Benjamins Publishing Co., 1993, s. 111. ISBN 90-272-3181-8.

LUKSZYN, J, ZMARZER, W. *Teoretyczne podstawy terminologii.* – Warszawa, 2001, s. 189. ISBN 83-915659-1-2.

POŠTOLKOVÁ, B. *Odborná a běžná slovní zásoba současné češtiny.* – Praha: Academia, nakladatelství Československé akademie věd, 1984, s. 123. ISSN 0577-3652

Příruční slovník jazyka českého (PSJČ) / Hujer O., Smetánka E., Weingart M., Havránek B., Šmilauer V., Získal A. (red.). Praha: Státní nakladatelství 1935-1957, s. 1252.

SMOLÍK, Josef: *Subkultury mládeže – uvedení do problematiky,* Grada, Praha 2010, s. 288. ISBN 978-80-247-2907-7.

SOCHROVÁ M. *Český jazyk v kostce.* – Praha: Fragment, 2009, s. 224. ISBN 978-80-253-0950-6.

АКУЛЕНКО, В. В. *Співвідношення національного та інтернаціонального у мові / В. В. Акуленко // Мовознавство.* – 1976. – № 1, с. 4.

ВАСЕНКО, Л.А., ДУБІЧИНСЬКИЙ, В.В., КРИМЕЦЬ, О.М. *Фахова українська мова: Навчальний посібник.* – К.: Центр учбової літератури, 2008, с. 272. ISBN 978-966-364-639-8.

ГОЛУБОВСЬКА, І.О. *Етнічні особливості мовних картин світу: Монографія, 2-е вид., випр. і доп.*— К.: Логос, 2004, с. 284. ISBN 966-581-497-4.

ЙОРГЕНСЕН, Марианне В., ФИЛЛИПС, Луиза Дж. *Дискурс-анализ. Теория и метод/* Пер. с англ. — 2-е изд., испр. — Х.: Изд-во «Гуманитарный центр», 2008. — С. 352.

ISBN 0-7619-7112-2 (англ.), ISBN 966-8324-06-4.

КОКОЙКО, О. В. *Інтернаціональна лексика в російській та іспанській мовах* / О. В. Кокойло, Н. М. Корбозерова // *Мовознавство*. - 1987. - № 2, с. 6.

КОРЖ, А.В., *Ділова українська мова для юристів*. – К., 2002, с. 176. ISBN 966-02-2600-4.

МАЦЮК, З. *Українська мова професійного спілкування: навч. посіб.* / З.Мацюк, Н.Станкевич. – К.: Каравела, 2005, с. 352. ISBN 966-8019-43-1.

ПАНЬКО, Т.І., КОЧАН, І.М., МАЦЮК, Г.П. *Українське термінознавство*. – Львів, 1994, с. 216. ISBN 5-7773-0139-8.

РУСАНІВСЬКИЙ, В. М. *Історія української літературної мови* / В. М. Русанівський. – К. : АртЕк, 2001, с. 392. ISBN 966-505-041-9.

Сучасна українська літературна мова: Лексикологія. Фонетика: підручник / А.К. Мойсієнко, О.В. Бас-Кононенко, В.В. Бондаренко та ін. — К. : Знання, 2010, с. 270. I ISBN 978-966-346-826-6

Také dostupné z: <https://1url.cz/s1ts7>

Сучасна українська літературна мова: Підручник / А.П. Грищенко, Л.І. Мацько, М.Я. Плющ та ін.; За ред. А.П.Грищенка. — 3-є вид., допов. — К.: Вища шк., 2002, с. 439. ISBN 966-642-092-9

ФАРІОН, І. *Мовна норма: знищення, пошук, віднова (культура мовлення публічних людей). Монографія*. – Івано-Франківськ. – Місто-НВ, 2013, с. 332. ISBN 978-966-428-290-8.

ЧАБАНЕНКО, В.А. *Стилістика експресивних засобів української мови: Монографія*. - Запоріжжя: ЗДУ, 2002, с. 351. ISBN 966-599-139-6.

ШЕВЧУК, С. В., КАБИШ, О. О., КЛИМЕНКО, І. В. *Сучасна українська літературна мова: Навчальний посібник*. – К.: Алерта, 2017, с. 544. ISBN 978-617-566-093-6.

Internetové zdroje

Čeština 2.0. In: Čeština 2.0. [online]. [cit. 2023-12-15] Dostupné z: <https://cestina20.cz>

Databáze excerpčního materiálu Neomat (2015) [online]. Verze 3.0. Praha: Oddělení současné lexikologie a lexikografie Ústavu pro jazyk český AV ČR. [cit. 2023-12-16]. Dostupné: z: <https://1url.cz/J1td6>

DOKULIL, M. *K otázce normy spisovného jazyka a její kodifikace*. Slovo a slovesnost 13, 1951-1952, s. 135-139. In: Slovo a Slovesnost. [online]. [cit. 2023-06-18]. Dostupné z: <http://sas.ujc.cas.cz/archiv.php?lang=en&art=684>.

Internetová jazyková příručka [online] (2008–2024). Praha: Ústav pro jazyk český AV ČR, v. v. i. In: Internetová jazyková příručka [online]. [cit. 2022-03-23]. Dostupné z: https://prirucka.ujc.cas.cz/?slovo=Ukrajina#nadpis6_8

Kolik celkem znáte českých slov? Víme, jak je na tom průměrný Čech! In: radiozurnal.rozhlas.cz [online] 29.09.2014. [cit. 2022-11-17]. Dostupné z: <https://1url.cz/y1LaO>

POŠTOLKOVÁ, B. *K specifičnosti významu termínů*. SaS, ročník 44 (1980), číslo 1, s. 54-56. In: Slovo a Slovesnost. [online]. [cit. 2023-05-12]. Dostupné z: <http://sas.ujc.cas.cz/archiv.php?art=2652>

Slovník spisovného jazyka českého. In: Ssjc.ujc.cas.cz [online]. [cit. 2022-11-21]. Dostupné z: <https://1url.cz/C1td7>

Sdělení č. 104/1991 Sb. Sdělení federálního ministerstva zahraničních věcí o sjednání Úmluvy o právech dítěte. In: *Zákony pro lidi*. [online]. Praha: ©AION CS, 2010–2023 [cit. 2023-01-12]. Dostupné z: <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/1991-104>

Zákon č. 561/2004 Sb. Zákon o předškolním, základním, středním, vyšším odborném a jiném vzdělávání (školský zákon). In.: *Zákony pro lidi*. [online]. Praha: ©AION CS, 2010–2023 [cit. 2023-01-12]. Dostupné z: <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/2004-561#cast3>

АРХАНГЕЛЬСЬКА, А. М. До проблеми словотвірної фемінізації в українській мові новітньої доби: традиція і сучасність. Мовознавство. 2013, № 6, s. 27. In: *Movoznavstvo*. 2013 [online]. [cit. 2024-03-11]. Dostupné z: <https://1url.cz/J1tsx>

АРХАНГЕЛЬСЬКА, А.: *Лексикографічна фіксація фемінативів в українському словникарстві XX-XXI ст.* In: *Slavia Orientalis*. T. LXX. № 2. 2021, s. 421-441. 2021 [online]. [cit. 2024-04-22]. Dostupné z: https://obd.upol.cz/id_publ/333190314

В Україні знову говорять про перехід на латиницю. Що відомо. In: *Suspilne*. 14.09.2021 [online]. [cit. 2024-04-19]. Dostupné z: <https://1url.cz/21tsA>

Генеральний регіонально анотований корпус української мови (ГРАК) / М. Шведова, Р. фон Вальденфельс, С. Яригін, А. Рисін, В. Старко, Т. Ніколаєнко та ін. – Київ, Львів, Єна, 2017-2024. In: *Uacorporus* [online]. [cit. 2024-02-27]. Dostupné z: <https://uacorporus.org/Kyiv/ua>

КРИМЕЦЬ, О. *Термінологізація та детермінологізація як результат взаємовпливу мовної та наукової картин світу / Оксана Кримець // Вісник Нац. ун-ту „Львівська*

політехніка“. Серія „Проблеми української термінології“. – 2015. – № 817. – С. 36–40. In: Science.lpnu.ua. [online]. 2015 [cit. 2023-08-14]. Dostupné z: <https://1url.cz/Z1ts8>

ЛУЧИК, А. А. *Динаміка мовної норми і проблеми кодифікації* / А. А. Лучик // Магістеріум. Мовознавчі студії. - 2016. - Вип. 62, с. 52. In: NBUV. [online]. 2016 [cit. 2023-06-04]. Dostupné z: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Magisterium_mov_2016_62_12.

Літературознавча енциклопедія: у 2 т. / авт.-уклад. Ю. І. Ковалів. — Київ : ВЦ „Академія“, 2007. — Т. 1: А — Л — С. [online] Dostupné z: <https://1url.cz/91LaX>. ISBN 978-966-580-232-7.

Польський автоматичний веб-корпус української мови. In: Pawuk [online]. [cit. 2024-02-27]. Dostupné z: <https://pawuk.ipipan.waw.pl/overview>

Рішення перейти на латиницю: у скільки обійдеться Україні і як працює в інших країнах? In: Rubryka. [online]. 16.09.2021 [cit. 2024-04-22]. Dostupné z: <https://rubryka.com/article/perekhid-na-latynytsyu/>

Словник жаргонної лексики. [online]. In: ukr-zhargon, 03.10.2008. [cit. 2023-08-12]. Dostupné z: <http://ukr-zhargon.wikidot.com/>

Словник сучасного українського сленгу [online]. In: Slovnyk.me [cit. 2023-08-18]. Dostupné z: <https://1url.cz/11tTM>

Словник української мови Академічний тлумачний словник (1970—1980). In: Sum.in.ua [online]. [cit. 2022-11-14]. Dostupné z: <https://sum.in.ua>

Словник українського сленгу SlangZone.net [online]. In: Slang zone. 16.12.2022. [cit. 2023-08-12]. Dostupné z: <https://www.slangzone.net/word>

ФАРІОН І. *ПРОТИАНГЛІЗМ 32: КЕЙС чи випадок* | Ірина Фаріон. In: YouTube. [online] 17.05.2021 [cit. 2024-05-07]. Dostupné z: <https://www.youtube.com/watch?v=bis4e0WW-PE>

Цікаві факти про українську мову [online]. In: Knuba.edu.ua, 07.11.2022. [cit. 2022-11-17]. Dostupné z: <https://www.knuba.edu.ua/cikavi-fakti-pro-ukra%D1%97nsku-movu-v-cifrax/>

ANOTACE

Diplomová práce, *Proces terminologizace mládežnického slangu (na materiálech ukrajinštiny a češtiny)*, je věnována procesu terminologizace slangových pojmenování, zejména slovní zásobě, jež mládež používá ve své mluvě. Práce obsahuje dvě kapitoly. První kapitola představuje teoretický blok, je v ní pojednáno o lexiku a stylistice se zaměřením na srovnávací lexikologii a přístupy lingvistů ke klasifikaci lexikálních jednotek a je prozkoumána problematika pojmenování stylově omezené slovní zásoby, terminologizace a kodifikace v analyzovaných jazycích. V druhé kapitole byla provedena analýza lexikálních jednotek mládežnického slangu a slova byla rozdělena do různých kategorií a podkategorií. U těch jednotek, u nichž to bylo možné, byly identifikovány slovotvorné formanty, pomocí nichž se tyto lexémy ve slangu mládeže ustálily, také je tato část věnována slovní zásobě, kterou mládež používá během ruské invaze. Lexikální jednotky z ukrajinštiny a češtiny jsou srovnány a popsány.

Klíčová slova: slang, mládežnický slang, argo, neologismus, ruská invaze, srovnávací jazykověda

ANNOTATION

The master thesis, *The process of terminologization of youth slang (based on the materials of Ukrainian and Czech languages)*, is devoted to the process of terminologization of slang terms, especially the vocabulary used by young people in their speech. The thesis contains two chapters. The first chapter is a theoretical block, it discusses lexical and stylistic issues with a focus on comparative lexicology and linguists' approaches to the classification of lexical units, and the issues of style-restricted vocabulary naming, terminologization and codification in the analyzed languages are examined. In the second chapter, the lexical units of youth slang were analyzed and the words were divided into different categories and subcategories. For those units for which it was possible, the word-formants by means of which these lexemes became established in the youth slang were identified; thus, this section is devoted to the vocabulary used by the youth during the Russian invasion. Lexical units from Ukrainian and Czech are compared and described.

Keywords: slang, youth slang, argo, neologism, Russian invasion, comparative linguistics